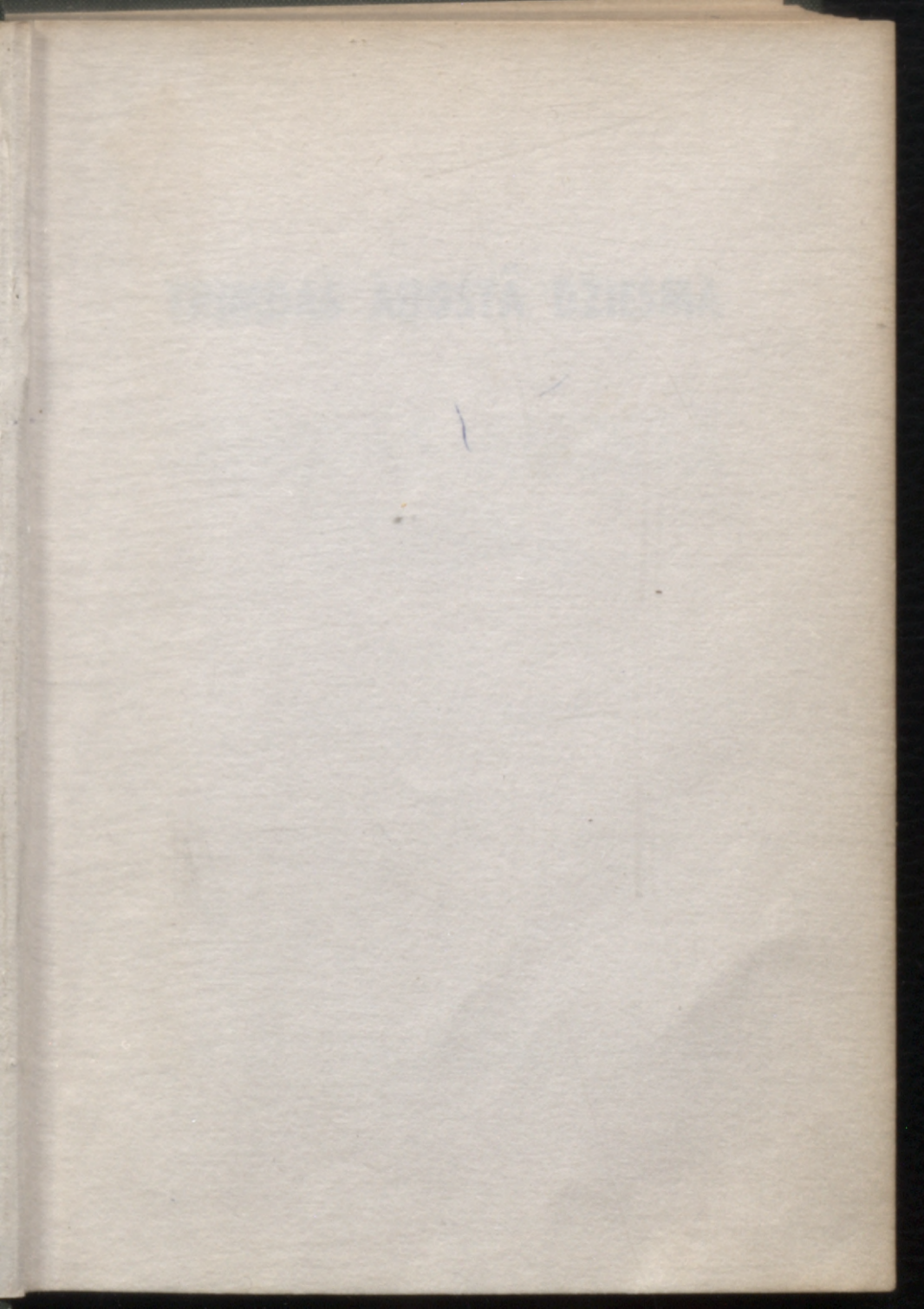

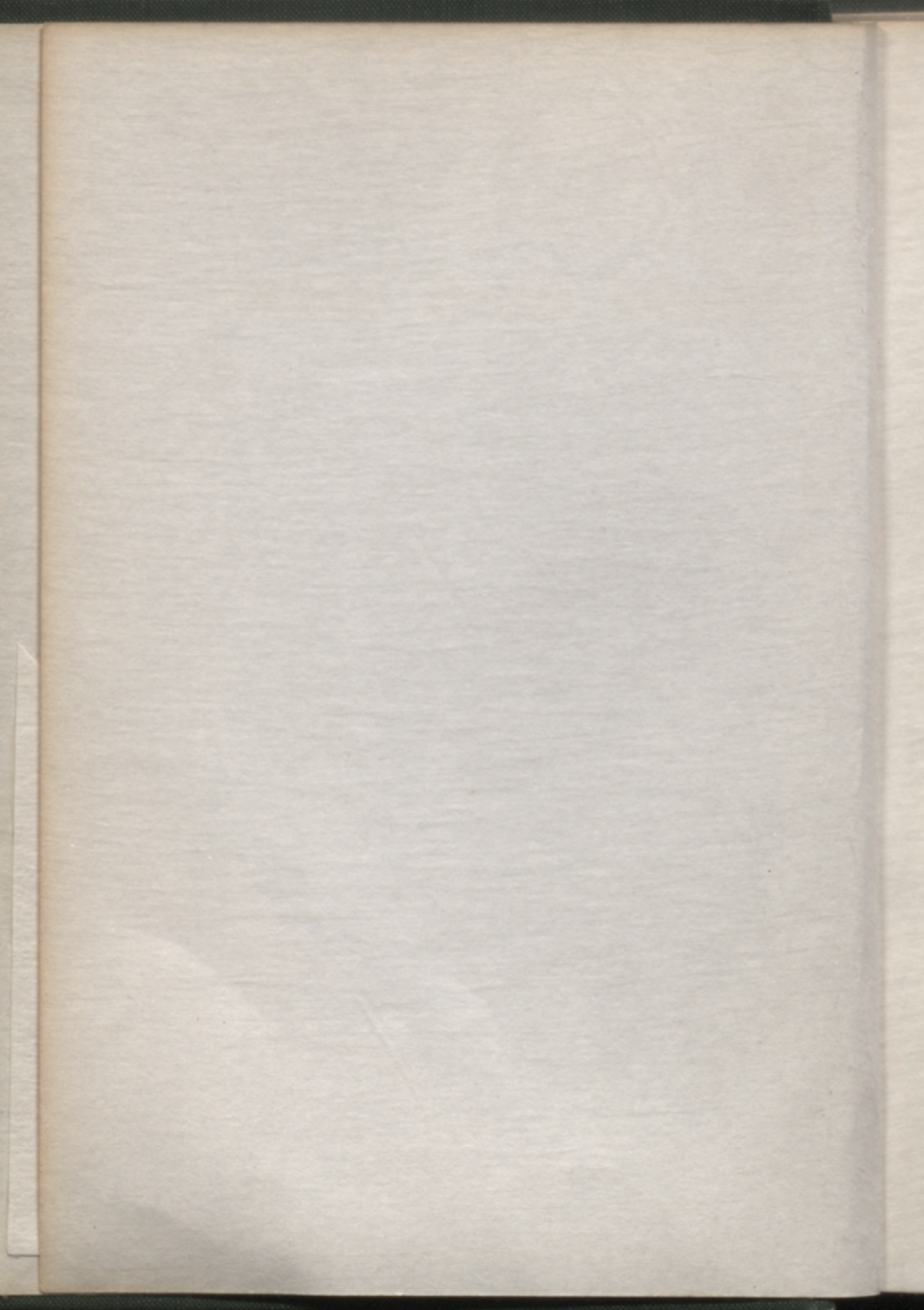
90-3

372

91 - 14. 668

TRIMDAS AUGSTĀ DZIESMA

B, L

TRINDAS AUGSTA DZIESMA

L $\frac{90-3}{372}$

dubl. p
810 u

GUNTIS ZARIŅŠ

TRIMDAS AUGSTĀ DZIESMA

STĀSTS

Ilustrējis **Alfreds Jaunzems**

1967

TILTA APGĀDS

122

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTEKA

21-

14668

0305066088

1991

LIETA ARĀDA

GUNŠA ZARIŅA PROZA

Ir maz šodien tādu individu, vismazāk rakstnieku, kas dažu labu brīdi nejustos kā trimdinieki: ja arī ne visu laiku, tad vismaz kādreiz, varbūt vēlā vakara stundā, mēs esam spiesti konstatēt savu bēgulības posma organisku ierašanos. Dažs labs ir bēdzis no nelaimes, no politiskas varas, bēdzis no savas sirdsapziņas, bēdzis no cilvēkiem, no briesmām, no ugunīm, lodēm, pārmetumiem, tehnikas uzmākšanās, no dzīves greizajiem spoguļiem. Iemesli ir daudzi un dažādi, bet kad mēs atskārstam, ka esam mednieku ielenkti, tad bē-

gam kā protam — gan sapņos un cerībās, gan reliģijā, gan alkoholā, gan loģikā un matēmatikā — tā iekārtots ir cilvēka prāts ar gudri iebūvētiem „elektriskiem korķiem”, kas uzmana, lai mūs nepārslogotu līdz augstsprieguma un īssavienojuma līmenim. Bet ir dažī, kuriem šāds līmenis reiz pienāca.

Augstspriegumu pirms vairākiem gadiem pārdzīvoja mūsu rakstnieks Guntis Zariņš: es savās iedomās ieraugu viņu degošu ar liesmām, kas uzšaujas tumšajās debesīs, un es tur redzu arī citus atspīdumus — tur stāv nelaiķis Herberts Sils un pavisam jaunais Jānis Klāvsons. Ir noticis manā sirreālista uztverē kāds īsts autodafē: cilvēce ir iznīcinājusi trīs mūsu intelektuāļus, un tāpēc, ka mēs nākam no ļoti mazas tautas, zaudējums ir liels. Kāpēc tam tā vajadzēja notikt?

Vai Guntis Zariņš pats īstenībā zināja, no kā viņš bēg? Atbildes mēs varam meklēt šajā grāmatā, kas ar allegoriski simbolisku nokrāsu ir nosaukta par Trimdas augsto dziesmu. Tie, kas Gunša Zariņa dzīvi vēl labi atcerēsies, zinās vairāk, cik šajā grāmatā ir autobiogrāfisku datu, taču tūdaļ ir jāpiebilst, ka katra īsta, nevēlota rakstnieka jebkuŗa grāmata sevī satur savu daļu no rakstnieka paša dzīves, viņa ilgām, vēlmēm, alkām un sava veida ticības. Guntis Zariņš nepozēja, neuzskatīja literātūru par mākslu mākslai izpaušmi, par intelektuālu cilpu un sintakses vai sinonimu rotāju, par metaforu kaujas lauku, par vārdu rotāju: vārdi bija tikai zīmes sniegā vai smiltīs, kas sludināja, aicināja, saistīja, rādīja, tiecās, veidojās — un komūnikēja ar lasītāju, viņu ieraujot šajā savādajā pasaulē, kur varēja tikties ar Gunša Zariņa tēliem, galvenokārt mūsu pašu ļaudīm, kas mētāti gan Vācījas nomet-

nu viņos, gan svešo emigrācijas zemju ostās bija spēsti pāraugt, pārveidoties, piemēroties, saprast un mainīties.

Būdam eksistenciālists, Guntis Zariņš savu dzīves jēgu saredzēja rakstniecībā, jo bez tās kā dzīve, tā arī nāve būtu absurda un viņš labi saprata, ka viņam pašam ir jākļūst līdzvainīgam un jāieklūst notikuma iekšienē: Guntis Zariņš nevarēja sekot daudz vieglākajai rakstnieku-stāstnieku kategorijai, kas, paši iegrimumī popētā mīkstā krēslā, caur stīdku vēro savus varoņus, vērpj „interesantu” fābulu un ar filmu tehnikas paņēmieniem lasītāja acu priekšā noliek vienu novelkamo bildīti aiz otras. Rakstniecība Guntim Zariņam vispirms bija vajadzīga viņam pašam, lai noskaidrotu savas eksistences ierobežojumus un savas kustības aploku. Te varētu attiecināt Ž. P. Sartra vārdus: „Īsi izsakoties, autors ir konkrētā situācijā, tāpat kā citi cilvēki. Bet viņa raksti, kā īkcatrs kultūras projekts, tajā pašā laikā ieslēdz, precīzē un paceļas pāri šai situācijai, to pat izskaidro un norāda, tāpat kā doma par apli rada apgādu par segmenta rotāciju.”

Šajā grāmatā Guntis Zariņš *Lizelotei* mutē liek vārdus: (153. lpp.) „Rakstniekam, tā es domāju, ir jābūt notikuma vidū, viņš nedrīkst būt tikai liecinieks, viņam jābūt līdzvainīgam vai līdzuzvarētājam”. Ir zīmīgs pēdējais vārds — „līdzuzvarētājam”, jo arī te doma saskan ar eksistenciālisma neplejāvīgo situāciju, kur rakstniekam ir jāpamet viss un jāseko taisni „nozleguma vietā” un, ja vajadzīgs, rakstnieka spalva ir jāpārmaina pret ieroci.

Šāda totāla iekļaušanās paša rakstnieka radītajā vietā, romāna faktūras sakušana organiskā vienībā ir rak-

sturīga modernajai prozai, it sevišķi romānam, kur, at-
radis vajadzīgo izejas punktu, rakstnieks no tā sāk
veidot vielas struktūru, kas sevī ievērpj un pakļauj
stāsta vai romāna fābulu, ja tāda romānam ir. Šodien
rakstniecībai nav vairs vajadzīga 19. gadsimta stāstnie-
ka vienmērīgais vērotāja ritums, kur autors ainas ser-
vē vienu pēc otras, gludi izsekodams saviem varoņiem,
likdams tos situācijās un tās attēlodams objektīvi, pa-
rastī lietādams trešo personu un runādams par kādu,
kas saucas „viņš”. Ar nedaudziem izņēmumiem latviešu
literatūra vēl šodien seko 19. gadsimta mehāniskajam
modelim un tikai pēdējā laikā Gunāra Irbes, Ilzes Šķip-
snas, O. Rozīša un dažu citu autoru prozas darbi sāk
attālināties no klišeiskā formāta.

Guntis Zariņš, iesākdams ar reālismu, samērā īsā
laikā aizgāja tālāk prozas formā nekā nelaiķis Valde-
mārs Kārklis, kas, būdams efektīgs stāstnieks, labs
vīriešu un sieviešu attieksmju pazinējs, bieži vien ie-
krita rakstnieka-reportiera amatās, paļaudamies uz
episkās inerces precizitāti.

Sirreāla veidolu parādīšanās Gunša Zariņa stāstos un
novelēs norādīja, ka autors pakāpeniski pallelina savu
iztēles spektru, atklāj jaunas parādības, kas subjektī-
vi zīmētas, sāk atgriezt lasītāju atpakaļ pie viņa paša.
Ar to es gribētu pasvītrot modernās prozas atgriezenis-
ko lomu, kur iespējams vārds rada lasītājā pašā ie-
priekš neparedzētu domu vai jūtu sakarību. Te reālītā-
te vairs nevedas sakarā ar laiku, secību, bet kļūst par
vielu pašu, citiem vārdiem, pats lasīšanas process ir
vienīgā reālītāte, kas pati sevi no jauna pārbauda: šā-
das domas par moderno romānu izsaka franču avan-
gardists A. Robbe-Grijē (Grillet), teikdams, ka „vie-

nīgais „varonis”, kuram nozīme, ir lasītājs pats. Visa fābula notiek viņa paša galvā un to precīzi iedomājas pats”. Te romāns vai stāsts vairs neappraksta kādu ārēju realitāti, bet pats kļūst par realitāti.

Arī Guntis Zariņš ir allaž kontaktā ar savu realitāti: tā viņam ir viņa paša radītā un veidotā proza, kas dzīvo savā telpā un laikā.

Trīmdas augstā dziesma ir Gunša Zariņa atvadu sveiciens, cik zināms, pēdējais mirušā rakstnieka garūks darbs, kas tagad, ar pietiekamu nokavēšanos, nonāk lasītāju rokās. Stāsts īstenībā sastāv no divām diezgan atšķirīgām daļām: pirmā ar satiriski ekspresīvu, krāsainu ainu mainīšanos, overtām notikumu izpausmēm; otrā ar rezignēti introvertisku atskatīšanos, kavēšanos un pašsarunām. Pirmā daļa, kas labi atbilstu „pazudušo dvēseļu” purgatorijai, nostājas acu priekšā kā sirreāls skatuves aizkars, kur ar masku palīdzību dažādie raksturi maršē skatītāja acu priekšā, neļaudami tam apdomāties — aina eksplodē pēc ainas, atsedzot Vācijas IRO un nometņu zaļo briesmu laikus, kas veidojās izgribtā ar tā laika „kaņavīru” žargonu, kad ļaudīm, pārvietojojoties no istabas uz istabu, „katru dienu ir svētki” (42. lpp.).

Pirmās daļas beigās autors atklāj svarīgas atziņas: (94. lpp.)

„Mājās mēs bijām audzināti kā kristieši, bet mēs šo mācību samīdījām kājām sava labuma dēļ!”...

„Jā, es jūtos vainīgs, jo es noskatījos ar īstena kristieša pasivitāti un nekā nedarīju.”...

„Beidzot mēs atrodam, ka paši esam ierauti nāves un iznīcības mašīnā — vai nu kā nāvētāji, vai nāvēja-

mie. Iznākums ir vienāds, jo mūsu pašu nāve radīs un dzemdēs daudz jaunu nāvju citiem cilvēkiem."...

„Pat vislabākais kristietis atteicās pildīt savu pienākumu un darija vienīgo, ko viņš spēja: viņš bija pasīvs un ar to kļuva līdzvainīgs.”

Šis atziņas ir interesanti salīdzināt ar Kjēregora (Kierkegaard) domām par lūgšanu, kas šī filozofa dienasgrāmatā, 1846. gada februārī lasās:

„Parasti cilvēki domā un iedomājas, ka lūgšanu skatot, galvenais ir koncentrēties uz to, lai Dievs sadzirdētu, ko lūdzējs lūdz. Patiesībā ir pretējais: īsta lūgšana nenotiek tad, kad Dievs dzird, ko lūdzējs lūdz, bet notiek tad, kad lūdzējs turpina lūgšanu, līdz viņš ir tas, kas sadzird, ko Dievs prasa. ”

Ir viegli atskārst to daudz lielāko atbildību, ko individam un rakstniekam uzliek Kjēregora secinājums, kas nepieļauj to individa pasīvitāti, kas grūtos kara apstākļos rada lielus zaudējumus un ar tiem sekojošu vainas apziņu. Guntis Zariņš savā pēdējā darbā atgriežas pie šīs, visu graužošās, iznīcinātājas vainas apziņas, kas būtu tikusi novērsta (varbūt), ja mēs būtu aizstāvējuši žīdus vai krievu gūstekņus.

Tā Septītā panta beigās autors bezbailīgi ieskatās mūsu nesenojā vēsturē un pakavējas pie ainām, kas daudzu atmiņās ir jau krietni apputekļojušās, ņemot vērā psiholoģisko principu, ka nepatīkamas lietas aizmirstas pirmās. Nav īsti svarīgi par cik Zariņa domas saskan ar citu acu liecinieku apgalvojumiem, jo autors mums nesniedz trīmdas notikumu chroniku: viņš nav reportieris, bet šo notikumu pārvērtībām piešķir cita veida reālitāti un tā atraisās mūsos tikai par tik, cik tās iedarbība slēpjas lasītājā. Ja šis rindas lasot, kādam

te būtu atklāsme, apvainojums, pārmetums, izaicinājums, tad tas būtu jāsaprot ar lasītāja paša izjūtu projektēšanos uz grāmatas subjektīvā fona un šajā kop-sasaistījumā radītā reālitate atrodas lasītāja paša laika vienībā. Ar šo es nedomāju fragmentēšanos un attālināšanos no dzīves, bet totālu aptveri un aizredzi (Vorsehung), par ko kanadietis Maršals Meklūens (McLuhan) saka: „Džoiss (Joyce) nevarēja saskatīt nekādu priekšrocību, mums paliekot ieslēgtiem ikkatrā kultūras ciklā it kā transā vai sapnī. Viņš atklāja veidus, kā dzīvot tajā pašā laikā visos kultūras posmos, to darot pavisam apzinīgi.” (Grāmatā „The Medium is the Massage) Un tie pārmetumi, kas laužas no Gunša Zariņa grāmatas slejām, nav viņa pārmetumi: tie ir mūsu pašu pārmetumi sev, kurus mēs vismīļāk tēmētu kādam bijušam laikmetam, kādai grupai, kopai, apstākļiem, tautai, rasei, noņemnes komandantam un fragmentējot kultūras ciklus, tos saskatot rubrikās, ko darīt nav grūti. Nelaimīgā kārtā šos daudzu mūsu raidītos pārmetumus uztvēra, asimilēja un iekļāva savā prozā mūsu rakstnieks, un es pat pilnīgi burtiski ieraugu viņu brīžiem saļimstam zem šī pārlicīgā svara. Situācija bija absolūta un totāla iekšēji un ārēji. Sevi pārdzīvodams savas rakstniecības reālitates svaru un redzēdams, ka viņā kā augstsprieguma transformātorā saplūst neledomājami daudz enerģijas, viņš bija spiests rakstīt tā, kā mēs to lasām Trimdas augstajā dziesmā. (Apsūdzība pret latviešu melno rotu „neatbildību un nāvējošo garlaicību” (103. lpp.), lētticīgo dzīves veidu nebūtu jāsaprot kā konkrēts uzbrukums šim sardžu vienībām, bet gan pasīvā vērotāja līdzvainīgums un nespēja situāciju glābt un labot, un atkal tā patī lielā at-

bildības sajūta, ko rakstnieks uzņēmas uz saviem pleciem, noliekot sarežģītos apstākļos radītās politiski sociālās normas, kuŗas Vācijas laikos latviešiem uzspie- da Sabiedroto okupācijas amata iestādes.

Kā katrs rakstnieks Guntis Zariņš veltīgi savos rakstos meklēja tautu: tādas diemžēl viņam apkārt nebija, tauta bija palikusi Latvijā un tā nelielā trimdnieku daļiņa, ar kuŗu rakstnieks varēja tikties, bija pārāk niecīga, lai no tās viņš varētu rast savai rakstniecībai vajadzīgo atbalsi:

„...cik ilgi rakstnieks var rakstīt, ja viņam nav sa- biedrības?” izsaucas Pudiķis (118. lpp.), stāstā galvenā persona.

Ļoti zīmīgs vērtējums ir arī tas, ka,

„...ja mēs visi būtu palikuši savās vietās (Latvijā), tad mēs būtu daudz vērtīgāki latvieši, kaut arī mums būtu klājies daudz grūtāk!”

Šī mazvērtības sajūta, kas raksturo pagurušu trimdnieku, bija Guntim Zariņam labi pazīstama, viņš redzēja šīs sajūtas dziļus, pseudopatriotisma plūdus, kas nemitīgi lija no politiķu un sabiedrisko darbinieku mutēm, apvārdojot klausītājus un mēģinot pārliecināt pa- šī sevi. Šie plūdi vēl šodien, pēc 20 gadiem trimdā, nav izzuduši, un balstoties uz Vācijas nometņu laikos ra- dītām struktūrām, mūsu „ārpolitiķi” vēl šodien turpi- na atkārtot tās pašas lietas, kuŗas mēs lasām šajā grā- matā.

Visu vērodams, aktīvi piedalīdamies dažādos sabied- riskos pasākumos, intensīvi vērodams kopības lēnu sa- plakšanu un jaunā emigrācijas slāņa rašanos, rakst- nieks neizbēgami nonāca pavisam šaurā ejā: visa viņa

agresija pret sabiedrību ielija viņa darbos, kas tikpat labi bija sabiedrības atbilde viņam. „Ja es esmu ļauns pret sabiedrību, tad ne jau tādēļ, ka tā man darijusi pāri, bet gan tādēļ, ka es esmu daļa no tās un es vēlos būt ļauns pats pret sevi...” Vai tas bija t. s. „sociālais kontrakts”, apkārtnes un individa robežu nojaukšana, apkārtnes projektēšanās sevī pašā, par to varētu spriest dažādi: Gabriels Marsels šo situāciju varētu attēlot kā individa nonākšanu garīgas sfairas centrā, kurā ierobežo koncentriskas zonas, pasvītrojot intereses zušanu un pieaugošu nepedalīšanos.

Taču šī ir situācija, kas ir neiespējama, jo pat hermits ir spiests savu atstātību attiecināt uz kādu sabiedrības daļu, no kuras viņš izvairās. Gunša Zariņa pamestības un tai sekojošās pašsarunas motīvi bazējas uz plašākās latviešu tautas pamestību un atstātību no citām kultūras tautām: analogija te ir pārāk tieša un nepārprotama. Kara laiku radītajā vakuumā trimdas saime vēlējās radīt tautas „atdarinājumu” vai „ersatz” — kultūru, kas izpaudās periodisko izdevumu, koncertu, priekšlasījumu rosībā, bet kas ārpus savas rosības vairāk cita arī nemaz nemeklēja. No vienas puses tā bija traģiska parādība un tās overtā izpausme izskan jo stipri šajā grāmatā.

Pēc tam, kad Guntis Zariņš bija sadzirdējis trimdas „asins balss” smalkākās nianšes, viņš bija spiests konstatēt:

„Es gribu būt kas vairāk kā nenozīmīga masa, es gribu būt es pats!”

Nonākot retrogresīvi atpakaļ notikumumu centrā, rakstnieks, līdzīgi Beketa varoņiem, beigās pasaka absolūto

patiesību: „Es esmu cilvēks”. Šis atbildējums, bez sakara ar tehnoloģijas progresu, bez sākuma un beigu atzīmējumiem laika tecējumā kļūst par grāmatas svarīgāko jēdzienu, jo indivīds neglābjami ir te, bet bez jebkādas lomas, kuŗu viņš var tēlot. Ar visu to, ka ir pilnīga brīvība, nav vajadzības kaut ko izgudrot, ir tikai nepārtraukta gaidīšana — no dienas uz dienu, vēl vienu dienu, vēl ilgāk...

(Rakstnieks savas grāmatas beigās paziņo savu personīgo, integrālo stāju, to parādot it kā bez atmosfēras: mēs vairs ne tikai redzam tās lietas, kuŗas gaisma apspīd, bet arī gaismu pašu. Un pat beigās rakstnieka radītajai šķietamībai nepietrūkst tā pati subjektīvā reālitate, kas dzīvo ārpus laika, kamēr vien mēs lasām un pārļasām šo grāmatu, un šī tiešamība no jauņa raisās lasītājā, jo tās ir lasītāja paša domas, kas dzīvo savu patstāvīgu dzīvi, skatoties ainu pēc ainas Trīmdas augstajā dziesmā.)

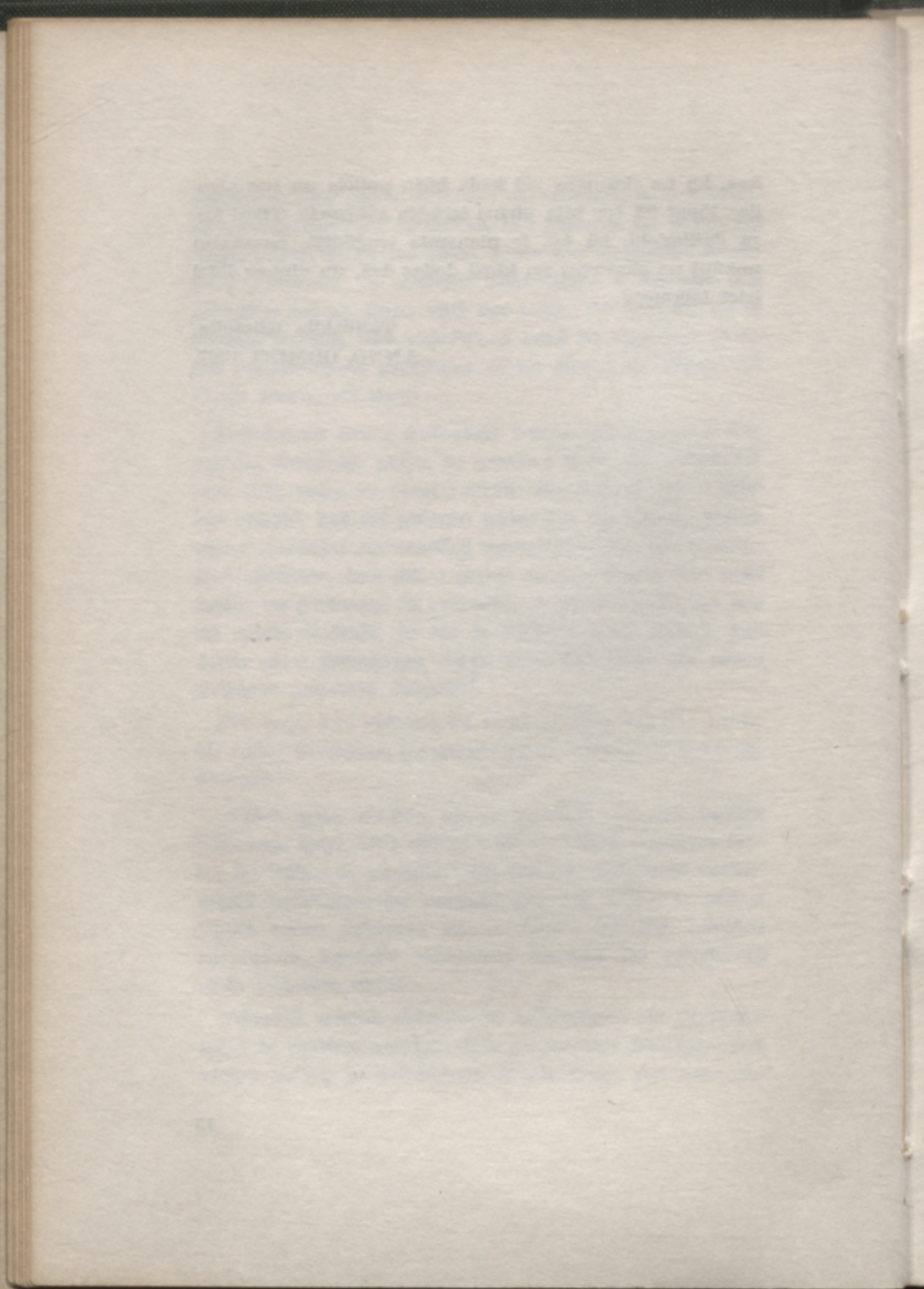
Pēc tam, kad rakstnieks nonācis kulminācijas punktā, rodas tā sajūta, kuŗas rezultātā Kjēregors 1849. gadā teica:

„Viens pats cilvēks nevar palīdzēt vai arī izglābt laikmetu, kuŗā viņš dzīvo: viņš var tikai apgalvot faktu, ka laikmets pazudis.” Un tas būs nākotnes vēsturnieku uzdevums, lai noskaidrotu, cik dziļas ir pēdas, kuŗas mūsu laikmetā būs atstājuši latviešu trīmdas rakstnieki, latviešu rakstnieki Latvijā vai rakstnieki citās pasaules daļās.

Trīmdas augstā dziesma ir izskanējusi un noskaņojums ir mazliet svinīgs. Mēs pa vienam atstājam sēdvietas teātrī, jo priekšgars ir aizvēries. Bet man lie-

kas, ka uz skatuves vēl kāds būtu palicis un tur atro-
das tāpat kā tur bija pirms izrādes sākšanās. Tikai ko-
ŗa dalībnieki, kā tas ir pieņemts traģēdijā, pamazām
nokāpj no skatuves un klusi dodas ārā, un viņiem līdz
iziet laikmets...

Tālivaldis Kļauka,
ANNO DOMINI 1967.

TRIMDAS AUGSTĀ DZIESMA

STĀSTS

LĀTVIJAS VALSTS
BIBLIOTEKA

91—

14.668

TRINDAS AUGSTA ZACHMINT

STADT

PIRMAIS PANTS

Spokaini rēgojās tumšie pils torņi pret krēslainām debesīm. Apkārt nelielajam kalnam bija izpletušies plašie Lejassaksijas lauki un mazais ciemiņš, ar savām bagāto zemnieku mājām gatavojās nakts mieram. Stacija, kas izskatījās kā pamesta dzelzceļnieka būda, bija apņemta ar plašu sliežu tīklu, kurš nobeidzās pie straujās upes. Pāri upei veda tilts uz kalnu un pili.

Laimnesis Jupiters Pudilķis iznāca stacijas priekšā un nolīcis lielu nekrāsota koka koferi zemē, noslaucīja mitro pieri. Neuzticīgi paglūnēja apkārt un tad, atšēdies uz nesamā, sāka smēķēt pašuztītu ģurķi.

— Velns, ko te dzinos... — viņš pūrdēja, ievilkdams dūmus. — Tomēr labāk būtu kārtīgā nometnē, kopā ar citiem večiem, tagad mētājies pa visu Vāciju, kā pirdiens uz pannas. — Atkal nemierīgi pārbrauca roku pierēi un turpināja domāt: „Ja nebūtu tie amerikāņi sākuši mūs atkal skrīnēt, tad tagad dzertu „Jergu” ar citiem kārtīgiem kanakiem un būtu labi! Vajadzētu kādu lāsīti ieraut, bet velns viņu zina, kāds ieraudzīs, un tad pirmā dienā būs sīdu vairāk kā saprašanas...”

Debesis kļuva arvien tumšākas, un, kā negribēdams, Pudlķis atkal sāka rosīties. Bija jāsāk kustēties, lai atrastu, kur tad tie letiņi īsteni bija apmetušies. Stāsti par šo nometni jau skanēja kā pasakas, viņš pats, Pudlķis, nebija gribējis ticēt! Dubultdevas, katram savā istaba, darba, Militārā Pārvalde, vairāk nekā vajadzīgs, un beidzot „sabiedriskā dzīve” sitot augstu vilni. Viss tas Pudlķi bija vilinājis un aicinājis vairākas nedēļas un kaut arī citi bija teikuši, ka Nordenas nometnē vairs nevienu neuzņemot, viņš bija uzņēmies garo ceļu no Frankfurtes pievārtes uz Lejassaksijas līdzenumu. Visu ceļu viņš bija juties labi, bet tagad, ceļā mērķa galā, viņam uznāca tādas kā mazas bailītes. Ja nu tiešām viņu neņēma pretim? Naudas viņam vairs nebija daudz un ko pārdot, atskaitot dažus drānu gabalus, arī nekā...

— Nu, tad iesim ar'! — Pudlķis vēlreiz norūca, pacēla savu koferi un sāka soļot uz galvenās ielas pusi. Īsteni jau viņš nemaz nezināja kur iet, bet kaut kur uz to pusi jau vajadzēja būt, jo otrā pusē sākās lauki un meži.

— Es atvainojos, — Pudlķis apturēja kādu pusau-

džu melteni, kuŗa steidzās pretējā virzienā, — vai jūs man varētu pateikt, kur šeit dzīvo latvieši, tas ir, kur ir kāda bēgļu nometne?

— Nometnes šeit nekur nav! — iešpācās meitene. — Ja gribat zināt, kur dzīvo ārzemnieki, tad teikšu — mūsu mājās! Jā, mūsu personīgās mājās! Likā ielā! Ejiet un atrodiēt! — Viņa gandrīz pagrūda Pudīķi un aizsteidzās tālāk. Cilvēki ātri viss bija mainījies! Kaut jau kara laikā, kad bija jāvalkā uniforma, pret viņiem vācieši bija izturējušies kā pret „zemākiem”, tad tagad visi latvieši bija kļuvuši par „nolādētiem ārzemniekiem”. Neviens kārtīgs vācietis pat runāt negribēja un bēgļu nometnes uzskatīja par noziedznieku pērkļiem. Bija jau daudz patiesības. Daudzi nodevās visādām sīkām blēdībām un zādzībām, bet vai tad tie cilvēki, kuŗi bija pavadījuši visus kara gadus aiz dzelozstiepu žogiem vai fabriku kopmītnēs, nevarēja beidzot cerēt uz kaut ko labāku? Ja nu šis „labākais” arī nesagājās ar likumu, kāds tur bija liels ļaunums? Vai pašī vācieši un okupācijas karavīri nebija darijuši daudz tāda, kas bija „aizliegts”?

Vēl domīgāks Pudīķis turpināja ceļu. Cilvēki mēnešus jau viņš šādi bija klīdīs? Četri? Jā, laikam jau četrus mēnešus, un viņam tā vien likās, ka priekšā stāvēja vēl ļoti garš laiks — varbūt pat garāks nekā viņš bija pavadījis uniformā.

— Nefilozofē, vecais! — viņš pats sev uzsauca. Aizdedzināja nodzīsušo lūķi un soļoja uz priekšu. „Kad pienāks laiks, tad domāsim, tagad tikai uz priekšu! Lieluzbrukumā par Nordenas ieņemšanu! Ja atradīsimies aplenkumā — iesim spīlēs, un ja būsim spīlēs, tad nečīvināsim, bet lauzīsimies uz aplenkumu!”

Nelielais ciems tomēr bija garāks nekā pirmajā brīdī likās, un tikai pēc kādiem divsimts metriem bijušais kara kalps nonāca pie Līkās ielas. Līkā iela nogriezās uz laukiem, tā patiesībā bija šoseja, kuŗa veda uz nākošo ciemu. Apstādīta nelieliem bērziņiem, apbūvēta tikai vienā malā. Namus no šosejas šķīra plats grāvis un pie katras mājas bija neliels betonēts tiltiņš. Nami bija jauni un glīti, celti tikai dažus gadus pirms kara sākuma. Šajos namos tad nu noteikti bija nometināti latvieši. Skaisti jau izskatījās un likās, ka dzīve nevarēja būt slikta... Pudiķis pārļaida skatu namu rindai, viņš varēja saskaitīt deviņas ģimenes mājiņas un vienu lielāku par visām citām rindas vidū. No šī nama arī nāca balsu skaņa un pat dziedāšana.

— Nu tā, jedritvaļkociņ, lai velns par mazu puiku paliek, ja man neveicas! — sirdīgi nospļāvies, Pudiķis pielika kāju. Lādīte šūpojās straujāk, un vīra galva klanījās pie platajiem soļiem. Pudiķis bija zaudējis diezgan daudz svāra un tagad izskatījās ne tikai slāids, bet pat kaulains. Mati bija noauguši pāri apkaklei, ap muti ievilkušās vēl vairākas spītības rievās.

Nama durvis bija vaļā un priekštelpā dega spoža uguns. Arī durvis uz atsevišķiem dzīvokļiem stāvēja pusvirus un no augšstāva nāca dzirdētā dziedāšana.

Tā aizskanēja tūkstots dziesmās,
Tas trakais kavalieru gads!

Viena, dobja un skanīga, pārskanēja visas pārējās balsis, kuŗas vilka katra savā meldiņā. Pudiķis pasmaidīja. Laikam šoreiz viņam bija laimējies un viņš bija atradis īsteno robu kur iekrist. Ieraudzījis pie pus-

atvērtām durvīm zvana pogu, Pudiķis to nedroši piespieda. Pašam tieši drāzties iekšā negribējās. Vislabākais jau būtu jautāt pēc kādas paziņas, kuŗa šeit nemaz nedzīvoja, bet ja nu iznāca, ka bija? Nē, labāk teiks, ka izmeta no vilciena. Varbūt preču vilciens, ar kuŗu viņš braucis, šeit izbeidzies iet. Nu, vienalga! Gan jau nāks laiks, attiecēs padoms. Pudiķa zvanišanai neviens neatbildēja, un viņš vēlreiz piespieda pogu. Beidzot, dzīvokļa gaiteņa galā, ieklaudzējās solī. Ātri tie tuvojās durvīm, un tad Pudiķim pretim raudzījās pajaunas sievietes izkrāsota seja.

— Ar ko es jums varu palīdzēt? — pārsteigta viņa jautāja gaidītājam.

— Kundze, — Pudiķis noņēma cepuri un paklanījās, — kā dzirdu, tad jūs esat latviete?

— Jā, es esmu latviete! Jūs, kā dzirdu, arī... — Durvis uz dzīvokli atvērās plašāk.

— Jā, esmu latvietis! Braucu no Frankfurtes uz Hamburgu, bet nelaimējās ar vilcieniem un tā nu bija jāpaliek šeit... Stacijas uzraugs teica, ka šeit dzīvojot ārzemnieki latvieši, tad nu domāju... Kaut tikai uz brīdi... Varētu apsildīties? — Pēdējo jautājumu Pudiķis tieši vērsa uz sievieti.

— Bet noteikti, kungs! Es nedzirdēju jūsu vārdu? — sieviete izlikās, it kā Pudiķis viņai jau būtu priekšā stādījies.

— Atvainojiet par manu izklaidību, cienījamā kundze, — Pudiķis atkal locījās. — Mans vārds ir Pudiķis, Laimnesis Pudiķis! — Ar nolūku viņš izlaida vārdu Jupiters, jo katru reizi, kad tas to izrunāja, cilvēki sāka smieties. Kāda velna dēļ viņa vecāki bija iz-

domājuši tādus dīvalnus vārdus? Jānis, Pēteris vai pat Kārlis būtu bijuši labāki!

— Urdzīte, Lilijana Urdzīte! — sieviete pasniedza Pudlīkim roku, kuŗu viņš ilgī un ar nepatīku skūpstīja, bet kas bija jādara, tas jādara! Cīņa par uzņemšanu nometnē bija sākusies un prettanku ieroču vietā tagad bija jālietā meli un glaimi.

„Uz vēdera, brālīt, tikai ar lišanu uz vēdera!” tā bija teicis kāds vecs kaŗa kalps pēdējā nometnē. „Uz vēdera šajos laikos tu tiksī tālāk nekā spārnos lidodams...”

— Tas tiešām pārāk laipni no jūsu puses, man tā neērti jūs apgrūtināt... Vai es tikai jūs netraucēju? Varbūt jums ir viesi?

— Kas nu par niekiem, Pudlīka kungs! Tautietis tautieti šajos laikos neapgrūtinā, un kas attiecas uz viesiem, tad ar tiem pilna istaba — viens cilvēks nekādu starpību vairs neiztaisīs. Mēs šodien svinam savus valsts svētkus, atbrauca no Hanoveras mūsu apgabala komitejas priekšnieks Dīžvirpuļa kungs un norunāja skaistu runu. Mēs tad tagad par to priecājamies... Nu, jūs jau saprotat, mēs nedrīkstam aizmirst mūsu svētās tradīcijas! — Urdzīte virzīja Pudlīki uz gaiteni galu. — Novelkiet savu mēteli, Pudlīka kungs! Iekšā jums būs karsti.

Pudlīkis uz brīdi saraustījās. Viņam mugurā bija vecs vāciešu iesvētības uzvalks, varbūt arī kāzu? Melnā tūka drāna dažās vietās bija kļuvusi zaļganīga, tai cauri varēja redzēt malsam līdzīgu audumu. Bikses viņam bija uzšūtas no amerikāņu segas un mūžīgi atstāja uz melnās žaketes baltas pūcīņas. Vienīgais pie visas nabadzīgās godības, kas tiešām bija cilvēkā

vērts — tās bija kurpes un kreklis. Šos abus vīriēša atribūtus viņam bija uzdāvinājusi kāda vācu atraitne, kuŗa lalkam cerēja, ka Pudiķis pie viņas uzturēsies ilgāk nekā tikai vienu nakti, un droši vien tā sacēla milzīgu brēku, kad nākošā rītā atrada, ka „saldumiņš” vairs nekrāca blakus.

— Paldies, kundze, — stonijās Pudiķis, — bet es neesmu sagatavojies viesībām, man mugurā tikai ceļadrānas... — Neklausoties šos vārdos, viņš tomēr izlobījās no vecā armijas mēteļa un stāvēja sievietes priekšā visā savā godībā.

— Ko jūs par to raizējaties, Pudiķa kungs, mēs taču tagad bēgļi vien esam! Nav jau kā kādreiz bija... Tad jau nu gan mēs visi... Nu, piemēram, virsnieku klubā, pats prezidents ar visiem ģenerāļiem un ministru kungiem... Bet ko nu tagad? Visi bēgļi un tekuļi, kā mūsu mācītājs saka! — Urdzīte ar pirkstu gallem pieskārs acīm, un Pudiķim likās, ka viņai tiešām izdosies izspiest kādu asaru par „pagājušiem laikiem”.

— Tā jau nu ir, kundze, bet tomēr tā kā drusku neērti... — Pudiķis vēl vienmēr tēloja kaunīgo.

— Citā lietā, mīļais draugs, — gandrīz čukstot telca Urdzīte, un nelzspiesto asaru nomalnīja noslēpumains smaids, — mēs visi jau esam „krietnās burās”, neviens nekā nemanīs... — Viņa vēlreiz iesmējās, un atvēra durvis...

Prāvajā istabā atradās vismaz ducis cilvēku. Daži sēdēja uz dīvāna, kas naktis kalpoja kā gulta, citi uz krēsliem un grīdas. Daži stāvēja un strīdējās. Dūmi bija biezi, kā reņģu kūpinātavās. Visiem rokās glāzes, kafijas tases, un uz galda kaudzē sakrautas sviest-

maizes, speķpīrādziņi, smalkmaizītes un citi uzkožamie. Atsevišķos traukos gozējās olīvas, mazi sīpoliņi un gurķiši, bet pāri visai šai bagātībai, kā goda sargi, stāvēja pudeles. Rindās un rindās, sastingušas kā Potsdamā vai Sarkanajā laukumā, slēpdamas sevi islaicīga skurbuma spēku.

— Uzmanību! — iesaucās Urdzīte. Viņai bija skaļš soprāns, un tas kā kuģa svilpe pārskanēja visu tabakas miglu un ļaužu rūkšanu. — Mums vēl viens viesis! Pudiķa kungs no Frankfurtes!

— Zemgales... — čukstēja Pudiķis, bet Urdzīte vairs neklausījās. Viņa bija viena no tām labajām sievietēm, kuŗas vēlējās kādu apgādāt, par kādu rūpēties, un viņas visas, šīs mātišķi mīlīgās sugas piederīgās, to darīja līdz pēdējām iespējām.

— Viņam aizgājis vilciens, un tādēļ viņš atnācis pie mums! Es par to ļoti priecājos, tas pierāda, ka latviešus vieno nesaraujamas saites! Lai dzīvo Pudiķa kungs! — Urdzītes uzsaukumam plevienojās dažas vājas balsis, bet tad ap pašu Pudiķi sabruka cilvēku bars. Jautāja, spieda sviestmaizes un šņabja glāzes. Beigās iespieda lielā klubkrēslā un iesprauda mutē cigāru. Pretim nosēdās vīrs ar miesnieka kaklu un zilu degunu.

— Mani sauc Dižvirpulis! — viņš svarīgi nostenējās un izstiepa Pudiķim pretim savu ķepu.

— Pudiķis, Laimnesis Pudiķis!

— Priecājos!

— Priecājos!

— Jūs esat bijušais zaldāts? — Dižvirpulis pēkšņi kļuva glūnīgs.

— Jā, bet mani atlaišanas dokumenti ir kārtībā. Es

neesmu izbēdzis. Mani atlaida amerikāņi... — Pudiķim bija jāklepo no lielā un neplerastā cigāra.

— Jūs atlaida amerikāņi? — Dižvirpulis paliecās uz priekšu un pūta Pudiķim sejā degvīna dvingu. — Nekad vēl neesmu dzirdējis, ka kādu latvieti būtu atlaiduši amerikāņi! Viņi tos visus aizsūtīja atpakaļ.

— Nu, ar mani tā iznāca, ja neticat, parādīšu atlaišanas zīmi! — Pudiķim nepatika lielīgā vīra izjautāšana. Viņš laikam savā apgabala priekšnieka godā jutās par daudz svarīga persona, lai nepatirdītu katru „svešinieku”.

— Ko nu es jums dokumentus prasišu! — Dižvirpulis piecēlās un, piegājis galdam, pielēja divas glāzes. Vīnu pasniedza Pudiķim. — Parādi! — pēkšņi viņš lebrēcās.

— Ko? — pārsteigts jautāja Pudiķis, nolikdams glāzi uz krēsla malas.

— Dokumentus!

— Kādēļ man jums būtu jārāda? — Pudiķis iecirtās.

— Tādēļ, ka es tev to tomēr prasu! Nav dzirdēts, ka amerikāņi kādu letiņu būtu atlaiduši! Tu melo! Dižvirpulis turējās pie krēsla un viegli ligojās.

— Mans kungs, — lēnām teica Pudiķis, — ja jūs domājat, ka jūs mani varat apvainot tikai tādēļ, ka esmu bijušais kaņavīrs, tad jūs maldāties. Otrkārt, man jums nekādi dokumenti nav jārāda, bet tā kā Urdzītes kundze mani tik draudzīgi ielūdza, es esmu ar mieru viņai tos parādīt, bet jums, ja pierādīšu taisnību — jāatvainojas!

— Nenemiet viņu nopietni, viņš taču sadzēries... — Urdzīte bija piesteigusies pie Pudiķa un satvērusi viņu.

na elkoni. Pirksti, tīlko manāmi, spiedās cauri drānai un lika sajūst asos nagus.

— Urdzītes kundze, — Pudiķis ielaida roku azotē un izvilkā savus saburzītos atlaišanas papīrus, — lūdzu, esiet tik laba un izlasiet. Lūdzu, — viņš savtvēra sievietes roku, jo viņa vēl kavējās, — izlasiet manis dēļ, lai būtu miers!

Urdzīte nodūra galvu un mazliet trīcošiem pirkstiem atlocīja abas lapas, lēnām viņa tās izlasīja, tad pasniedza atpakaļ Pudiķim. Brīdi klusēja, tad pavērsās Dižvirpuļi.

— Cienījamais Dižvirpuļa kungs, vai nu jūs atvainojaties Pudiķa kungam, vai atstājiet manu dzīvokli!

— Šī nav jūsu māja, — Dižvirpuļis plesarka, — šī ir Militārās pārvaldes māja, un manī nevlens nekad nav no kādas vietas padzinis! Kas tajā papīreļi bija rakstīts?

Vienu brīdi likās, viņš vēlējās streipuļot uz priekšu un dokumentu izraut Pudiķim no rokām, bet lafkam jau lielajam tautietim nebija tik daudz dūšas.

— Dižvirpuļa kungs, šī ir mana māja! Tā vismaz nodota manā lietāšanā un kas attiecas uz „to papīru”, tad es jums varu teikt, ka tas bija atlaišanas dokuments no vācu armijas un to bija parakstījis kāds amerikāņu virsnieks! Jūs esat Pudiķa kungu apvainojis, tādēļ jums jāatvainojās, tā vismaz dara civilizētā sabiedrībā! — Urdzīte patiešām izskatījās gatava cīņai.

Dižvirpuļis pēkšņi kļuva nedrošs un pleķērās krēsla atzveltnei.

— Es atvainojos, — viņš izgrūda un tūdaļ sāka strei-

puļot ārā no istabas. Durvīs viņš vēlreiz apstājās un, atgriezies, teica: — Es tiešām atvainojos.

— Ātruma kungs, — Urdzīte griezās pie turvāk stāvošā dzērāja, — vai jūs nenoliktu viņu gulēt? Rītu viņš varētu atkal turpināt, bet pašreiz, liekas, viņam vajag pāris stundu miera.

Ātrums palocīja galvu un sekoja pazudušajam bēgļu vadonim.

— Jums tāds neparasts vārds, — teica Urdzīte, iespiedzama Pudiķi atpakaļ krēslā, un pati nomezdamās uz krēsla biežās un platās malas. — Vai varat pateikt, no kurās puses Latvijā nākat? Varbūt nevēlaties?

— Kādēļ ne? Esmu no Zemgales un Kurzemes robežas, tas ir, mans vārds cēlies no turienes, un Pudiķis kādreiz bijis slavens kuršu varonis. — Daudz par šīm pasakām nezīnu, bet šo to esmu dzirdējis... — Pudiķim bija izdzisis cigārs. Viņš to veltīgi pūlējās aizsmēķēt, tad nolika pelnu traukā un sāka tīt savu tinamo.

— Neniekojieties! — izsaucās Urdzīte un pasniedza viņam savu cigarešu kārbīņu.

Pudiķis plesarka un pateicīgi paņēma vienu.

— Stāstiet par sevi, — neatlaidās Urdzīte. — Man tas liekas šausmīgi interesanti un intrigējoši. Sens kuršu varonis! Nekad par šādu vārdu neesmu dzirdējis, pat skolā nav mācīts!

— Skolā? — Pudiķis pasmaidīja, — cienījamā kundze, vēsturi mums mācīja tā, kā kurai valdībai vajadzēja.

— Pudiķa kungs, nu gan jūs runājat niekus! — Urdzīte uzsita viņam uz pleca. — Labi, ka neviens to nedzirdēja, tās taču tādas „sociķu” runas. Dīzvīrpulls

trīs dienas nemazgāja roku, kad to bija paspiedis propagandas lietu ministrs. Pie mums, Pudiķa kungs, ja jūs gribat, lai jums klājas labi, esiet skaļš nacionālists un briesmīgs patriots. — Urdzīte bija piesarkusi no garās runas, un ar uzsvaru izteikusi pēdējos vārdus, izslāpusi ierāva lielu malku no savas glāzes.

— Klausos, kundze! Nerunāšu vairs ģeķības. Būšu kluss kā kops. — Arī Pudiķis iztukšoja savu glāzi. Istaba lēnām rāvās šaurāka, un cilvēku sejas kļuva tuvākas, pazīstamākas. Likās, ka ar dažām viņš jau būtu ticis agrāk.

— Vēl vienu? — jautāja Urdzīte un pacēla Pudiķa tukšo glāzi. Viņš piekritīgi palocīja galvu. Kad viņa atgriezās ar pilnām glāzēm, Pudiķis pieliecās viņai pie pleca un jautāja:

— Urdzītes kundze, jūs mani atvainosit, bet... Redziet, es lāgā neatceros, ar ko jūs mani iepazīstinājāt, un kas šie cilvēki?

— To es saprotu! Viss taču notika tādā steigā, un tad vēl tas jandāliņš ar Džvirpuli... Nu, tad klausieties un ievērojiet. Uz gulšņa guļ un runājas ar jauno vīrieti Viņa Roze. Vīrietis ir Pēteris Mežs. — Viņa atstāja mājas, kad vēl bija skolniece Draudziņas ģimnazijā. Tagad strādā par mašīnrakstītāju, tāpat kā es, Militārā pārvaldē. Meža kungs brauc ar Pārvaldes ambulanci, cik zinu, tad viņš studējis tautsaimniecību un ir korporēlis. Redziet, pie viņa pašreiz piegāja agronoms Kauls, ļoti jauks cilvēks, esot bijis leģiona virsnieks, bet kaut kā ticis ārā... Jā, tā ir viņa kundze, starp mums runājot, man liekas, ka viņai patīk Ātruma kungs, kurš ir aptiekārs un strādā savā profesijā tepat Pārvaldē. Jā, tā kreisajā stūrī, tā ar lielajām

krūtīm — Rudzukūļa jaunkundze, dzīvo šajā pat dzi-
voklī un ir mūsu apgādes lietu kārtotāja. Tas, kas
pašreiz ienāca ar to gaŗo dāmu, ir advokāts Plek-
ste un Kreiļa jaunkundze — abi ļoti samilējušies. Plek-
ste strādā par rēķinvedi otrā nometnē, brauc katru
dienu uz darbu, un Kreiļa jaunkundze atkal ir ma-
šīnrakstītāja, kaut gan sevi sauc par sekretāri. Mums
aiz muguras dzer mācītāja Žagatas kundze ar abiem
bijušajiem arājiešiem, Žani un Mūrnieku. Tas jocīgā-
kais ir, ka abi šie vīri noliedz, ka tie jebkad bijuši Hit-
lera rīcībā. Citādi būtu labi cilvēki, bet dzert gan dzer
traki. Jā, gandrīz alzmīrsu mūsu maziņo, tā ir Mārīte,
tā tā klusinā pie klavierēm. Nez', kas tam bērnam par
kaiti, bet ne dzer, ne pīpo. Vienmēr sēž un skatās.
Augšstāvā dzīvo pats mācītājs ar Rūtu Kalēju, no me-
dicīniskās nodaļas, un Haraldu, kas ir otrs ambulanc-
ces vadītājs, un, protams, Saliju Lī — viņa ir mūsu
Pārvaldes komandiera personīgā palīdzē, patiesā vār-
dā — Katrīna Skanka. Nezinu, kādēļ vēl kādi pāri no
nometnes labākajiem iedzīvotājiem nav ieradušies, bet
tā jau ir, ne vienmēr visi var tikt. Mūsu komandan-
tam Bērzam, tas ir, dakterim Bērzam, ir karstu-
mi... — Izrunājusies, Liliļāna atkal iztukšoja glāzi
un piepildīja abiem par jaunu.

— Urdzītes kundze, — Pudiķis uzlika roku sievietes
plecam, — jūs man tiešām esat ļoti daudz palīdzējusi,
tagad vismaz zināšu, ar ko man darīšanas.

— Pudiķa kungs, — Liliļāna piemiedza acis, — kā-
dēļ jūs īsteni braucāt uz šejieni?

— Nu, nu, nu... — brīdi viņš sastostījās. Nebija
gaidījis tik tieša jautājuma, bet Liliļāna neatlaidās.

— Neviens vilciens šeit neapstājas, kurš neietu tā-

lāk. Tie bija pirmie mell. Jūsu papīri ir kārtībā, bet kādēļ jūs bēgat no amerikāņu zonas? Tur taču apgāde ir labāka un arī nometnes plašākas, vairāk latviešu. Tātad, Pudlika kungs, jums man jāatzīstas!

— Par vilcieniem, kundze, jums taisnība — es tiešām braucu tieši uz Nordenu. Amerikāņi mani atlaida, izsita pāris zobu, bet tagad sākuši ņemt ciet visus ārzemniekus, kuri bijuši pie vāciešiem... Nekā neprasa. Blauks, atpakaļ izolācijā, un tad var gaidīt gaidēm... Es arī gribu strādāt un dzīvot! Par nometnes policistu negribēju palikt. Tās būšanas man gana kopš Staļina laika... Tad nu es padzirdēju par jūsu paradīzi. Radu nav, draugi kaŗa laikos zuduši... Tas ir viss. Gūstā vairs nevēlos iet... — Patiesība jaucās ar nelielēm meliem, un Pudliks redzēja, ka Urdzītes kundze viņam ticēja.

— Tad mums šovakar jānoķer Saliņa Lī, viņai jāizgādā jums atļauja no majora Montī, tas mūsu priekšnieks. Par darbu es varētu parūpēties — pārtikas noliktavai jau sen vajag jauna pārziņa. Vecais Urdze jau sen neredz un nevar pat nosvērt veselu kilogramu. Mēs jau nežēlojamies, godīgs cilvēks viņš ir, bet septiņdesmit gadu nav joka lieta. Es viņam izgādāšu kādu vieglāku darbiņu, nepaliks bez strādājošo devām. Iesim, apskatīsimies, ko dara Saliņa Lī un mūsu cieņģtēvs. Rūta vienmēr gādā pēdējās lāsītes un otrā rītā galvas sāpju tabletes, laikam sarunājas ar Ātruma kungu...

Pudliks piecēlās, un viņi sāka iet uz durvju pusī.

— Redz, kur aiziet jaunais pāris! — skaļi iesaucās Rudzūkūļa jaunkundze.

— Tu atkal esi greīzsirdīga, mana mīļā Austrā... —

smējās Liliļāna un izgrūda Pudiķi gaiteni. Pudiķis viegli ligojās. Pretējā durvju caurumā kvernēja divas vecenītes. Liliļāna jautri tām uzsauca:

— Labvakar Vālodzīte un Pīrādziņa kundze, vai tad no jūsu istabas nevar sadzirdēt visu isteni un skaidri?

Abas vecenes sarāvās atpakaļ, bet jau nākošā brīdī galvas atkal izšāvās, jo augšējā stāvā kaut kas gāzās un ieskanējās zemā balsī:

Tā aizskanēja tūkstots dziesmās
Tas trakais kavalieņu gads!

Tā bija dziesma, ko Pudiķis bija dzirdējis, kad viņš bija iespēris pirmo soli šajā namā. Pārsteigts viņš skatījās uz kāpju augšgalu. No pustumsas iznīra varens stāvs. Lielais un spalvainais augums bija tērpts tikai mazās sieviešu apakšbiksitēs, un ligojās kā koks vējā.

— Māsiņ mīļā! — iebļāvās Vālodzīte, — mīļais Dieviņ, nu gan ir pasaules gals! Tas taču mūsu mācītājs! Lai Dievs piedod mums mūsu grēkus! — Dzīvokļa durvis aizcirtās un aiz tām varēja dzirdēt izmisuma pilnu vaimanāšanu.

— Kārli! — iesaucās Liliļāna Urdzīte, — tūdaļ ej atpakaļ dzīvokli un nebaidi cilvēkus! Tu jau neizkakties pēc pravieša, bet Lucifera! Rītu pašam būs kauns rādīties!

Olenigtēvs aprāva Gesta Berlinga dziesmu un stubli raudzījās runātājā.

— Mīļā Liliļān, mana puķīte, mans debesu valstības ziedīn... — Viņš pleķērās margām. — Svētīts lai top mans grēcīgais, sodīts, es gribēju teikt, mans vājais gars, kas padodas miesas kārībām... Es, es tikai gribēju redzēt, ko dara Emīlija, un aizmirsu, ka spēlē-

jam „strip” pokeri... Vai kāds mani redzēja? — Atgriezies Liliņānai un Pudiķim pretim, viņš raudzījās abu sejās, kā glābiņu meklēdams.

— Vālodzīte un Pīrādziņa... — Liliņāna koķeti šūpoja galvu, — un tu zini, ko tas nozīmē?

— Mans Dievs, — viņš nostenējās, — mans Dievs, to es zinu, ko... Ko teiks Emīlija? Ko lai es tagad daru?

— Žagatas kungs, — Pudiķim spalvaino tēviņu bija grūti uzrunāt par mācītāju, — vai nebūtu labi, ja es ar abām vecajām dāmām aprunātos?

— Mans jaunais draugs, — kad viņi visi trīs bija sašņeguši kāpņu galu, — nav nekādas nozīmes ar šīm vecenītēm runāt, ja arī viņas solītos par redzēto kļūst, tad tomēr pēc pāris stundām solījums būtu aizmirsts. Pie velna! Mana galva plīst pušu... Gadījums kļūtu daudz ļaunāks! Jāgaida līdz rītam! Kad tikai Salijai būtu vēl kas iedzerams... — Ar kailo kāju viņš atspēra dzīvokļa durvis un iedenderēja istabā. Uz grīdas sēdēja jauna sieviete mācītāja talārā, otra sieviete krūšturos un vīrieši peldbiksēs tupēja viņām pretim. Visi rokās turēja kārtis. Gultā kāds „nolūzis” vīrietis krāca.

— Salija, — iesaucās mācītājs, — mani ieraudzīja abas vecenes! Kādēj tu mani izlaiði gaitenī?

— Kazij, — iesmējās izkrāsota sieviete, — par ko tu mani turi? Vai es tevi varu aizturēt neiet pie pieļaulātas sievas?

— Bet ne taču tādām!... — ievaidējās Žagata. — Būtu likuši vismaz mētelī uzvilkt!

— Vai mēs tā Kunga priekšā visi neesam vienādi? — izsaucās otra kāršu spēlētāja.

nicā pirmajā solā un raudās, kad Žagata sāks stāstīt par baltajiem dievnamiem, mūsu lauku ārēm un bērzu birzīm... Cilvēka atmiņa nav gara!

— Jā, — gandrīz skumji atkārtoja Pudiķis, — cilvēka atmiņa ir īsa... — Tikai tagad viņš iedomājās, ka bija pagājuši seši mēneši kopš kara beigām, bet te jaudis atkal dzīvoja kā uz kāda bezgalīgi dziļa ezera krasta, katru brīdi viņi varēja sagaidīt — tumšais dziļums izkāps no saviem krastiem un viņus aprīs, bet tie turpināja smieties, dejoj, raudāt un...

— Beldzot mēs esam mājās! — uzgavilēja Saliņa Lī un ieklupa Liliņānas istabā. Ieraudzījusi Žagatas sievu, viņa tai apkrita ap kaklu un bučoja. Ruta iekrita klēpī Ātrumam un kaut ko smiedamās stāstīja. Arī tas lezviedzās un pameta ātru skatu uz Žagatas pusi, kurš, pēkšņi kļuvis kluss, ar lielu glāzi rokā, apsēdās blakus Rudzukūļa jaunkundzei.

— Dzersit? — jautāja Liliņāna Pudiķim.

— Kādēļ ne — jūs teicāt, šodien taču svētki! Svētki ir jānodzē.

Saliņa Lī beidzot bija palaidusi vajā cienīgmāti un pienāca Pudiķim.

— Jūs es vēl neesmu redzējusi, jauns?

Viņa nebija veca, bet ap lūpu kaktiņiem un acu smailēs bija asas līnijas un arī ap kaklu veidojās mazas krunciņas.

— Es tikai cauri braucot, — teica Pudiķis un saņēma Liliņānas pasniegto glāzi, — rītu būs jādodas tālāk... — Tiesām pašreiz Pudiķis nezināja, vai viņš vēlējās palikt. Viss griezās raibā jūklī.

— Tādēļ jau mēs tevi meklējām, — sarunā iejaucās Liliņāna Urdze, — es tev gribēju jautāt, vai tu ar savu

veco kanadieti nevari parunāt, lai Pudlīca kungu uzņem mūsu nometnē? Viņš ir brīvs kā putns un ņūms vietas diezgan. Labāk taču mūsu pašu latviešu cilvēkam, nekā kādam polim, jugoslavam vai pat ungāram!

— Kas tur ko neparunāt, — atmeta Saliņa, — čirlo, draugi! — Viņa pacēla glāzi un to iztukšoja. — Vai tā būs pirmā reize, kad to daru? Ja tu, Liliņān, man ko prasi, kas nav bleži, tad es nespēju teikt nē! Ar rītdienu mūsu jaunulis būs pilntiesīgs Nordenas nometnes leimītnieks! Priekā! — Saliņa atkal pacēla glāzi, bet tā bija tukša. Pudlīcis to steldzīgi satvēra un papildīja.

— Saliņa, — norūpējusies jautāja Liliņāna, — vai tev šim vakaram nepietiks? Varbūt tev kādas nepatīksmes ar Bilu?

— Nieki, balodīt, man nav nekādu nepatīkšanu. Ar Bilu viss ir „dendī”, viņš iesniedzis šķiršanos, un mēs drīz pārceļsimies uz Kvebeku... — Saliņas Lī acis pēkšņi kļuva sapņainas.

— Tad jau labi, mījā, — teica Liliņāna, — tad viss ir labākā kārtībā!

— Jā, viss ir labākā kārtībā... — atņēma Saliņa un aizstreipujoja uz stūri, kurā sēdēja Mežs un Kaulu pāris. Viņa gandrīz krišus iekrita Mežam klēpī.

Lēnām Pudlīcis piegāja logam un raudzījās tāl mirzdošajās zvaigznēs. Visi šīsdienas notikumi viņam izlikās kā liels murgs. Pārplildītais dzelzceļa vagonš, vācu karavīri, netirās un saplēstās drānas. Vācija smirdēja pēc sviedriem un bada. Acīs izmisums, dažās nalds, bet lielāko tiesu bezcerība un aizvainota cilvēka sāpes.

Tagad šeit — viss bija mākslīgs. Kaut kas atgādināja kādu lugu, kurā viņš pirms daudziem gadiem bija

pavirši lasījis. Kā to sauca? Pazudušās... Pazudušās dvēseles? Jā, Gogoļa pazudušās dvēseles! Varbūt šie cilvēki gribēja reibuma brīžos ap sevi noārdīt visas reālās sienas un ērmioties pakal kādiem tēliem, ko viņi bija redzējuši kādreiz pagātnē savas zemapziņas spoguļos?

— Par ko jūs domājat? — Liliāna vaicāja, uzlikusi rokas viņa pleciem. Neatgrieždamies Pudiķis rāmā balsī sāka runāt:

— Es skatos uz jums, es skatos uz sevi. Domāju, cik mākslīgi mēs dzīvojam, mēs dzīvojam viens otram blakus, klausāmies melus un nepatiesības, kurus mēģinām viens otram iestāstīt. Patiesībā mēs tos iestāstām paši sev... Mēs esam jautri, bet iekšēji raudam. Es mēģināju sev iestāstīt: brauc uz šejieni, viss nu būs labi, būs darbs un drošība brīvībai, vismaz uz laiku, bet tagad es redzu, ka jūs esat daudz lielāki gūstekņi nekā jūs atrastos aiz desmit Hitlera, Staļina un Trumena dzeloņstieplu žogiem. — Mierīgi viņš atgriezās un raudzījās Liliānas sejā. Sieviete vairs nesmaidīja, bet pārsteigta raudzījās Pudiķi.

— Tādi taču cilvēki ir visās savās dzīvēs?...

— Ne visi. Kafa laikā man likās, kaut vai uz brīžiem, mēs bijām brīvi cilvēki. Tādi droši vien tagad ir Latvijā, jo tad, kad klājas grūti, kad jāpārcieš bads un aukstums, mocības, tad rodas vēlēšanās dzīvot. Tikko kāds tiek pasargāts no visām briesmām, viņam rodas vēlēšanās sevi iznīcināt... Bet tagad es beigšu, esmu iedzēris un sāku filozofēt. — Ātriem soļiem viņš piegāja galdam, ielēja jaunu glāzi šnabja. Paņēma pāris maizītes, sāka steidzīgi ēst. Tikai tagad viņš sajuta,

ka vēderā bija milzīgs tukšums. Pāris dienu viņš taču nebija ēdis ne kumosa.

— Vai es tevi kaut kur neesmu redzējis? — viņam aiz muguras pēkšņi ierunājās kāda dobja balss.

Ātri Pudiķis apgriezās. Viņa priekšā stāvēja agromoms Kauls. Līkās, viņš un Līlijāna bija vienīgie puslīdz skaidrie cilvēki visā istabā.

— Es nevaru atcerēties... — norūca Pudiķis, bet tad viņa acu priekšā pēkšņi iznira virsleitnants. Vai varbūt viņš bija kapteinis Kauls ar melno, labi kopto bārdu? „Nagu vecis!” pie sevis domāja Pudiķis. „Ko tu pie manis lien? Vai kašķi gribi? Tev bailes, ka kāds tevi nepazīst? Vācies pie visiem velniem! Es tevi negribu ne redzēt, ne arī pazīt.” Tomēr viņš pieklājīgi teica:

— Noteikti nē, Kaula kungs, tā būs pārskatīšanās!

Vai tad viņš nebija dzirdējis, ka Kauls kritis?

— Nē, es tikai tā domāju, — arī Kauls paņēma pīrādziņu un sāka lēnām ēst, — varbūt mēs kādā kaujā esam satikušies...

— Noteikti nē, — meloja Pudiķis, — es biju aizmugures vienībā.

— Pēdējā gājienā mums taču nebija ne frontes, ne aizmugures! — It kā par labu joku Kauls skaļi iesmējās. — Nu, nekas, ceru, ka neiztraucēju, turpiniet vien pricāties... — Cēlā gaitā, it kā viņa kājās būtu lepnī poju zābaki, viņš aizsoļoja pie savas sievas.

Kā negribēdams Pudiķis atgriezās pie Urdzītes kundzes. Viņa vēl vienmēr stāvēja pie loga un raudzījās ārā.

— Vai es varēšu šonakt kaut kur piemesties?

Urdzītes kundze atgriezās un smaidīja:

— Vālodziņas un Pīrādziņas istabā ir brīva gulta. Nākiet līdzī, es nokārtošu. Rītu nākiet brokastīs ēst pie manis! Kaut ko jau varēsīm salasīt...

— Par brokastīm nerūpējieties, — kaunīgi piebilda Pudiķis, — es tās gandrīz nekad neēdu. Jums taču arī jāiet uz darbu.

— Ko jūs muldat! — izsaucās Urdzīte. — Rītu taču atkal ir svētdiena! Mēs visi runājam, darīsim to un to rītā, bet rītu mēs nekā nevaram padarīt! Katru rītu atkal ir svētki!

— Vai tad komandants arī nestrādā? — pārsteigts jautāja Pudiķis.

— Kur nu! Labi ja pirmdienās, ap pusdienas laiku, kad visiem ir salāpītas pagīras.

Pie pretējām dzīvokļa durvīm Liliāna Urdzīte piespieda zvana pogu. Pēc brīža varēja dzirdēt šjūcošus soļus, durvis atvērās un parādījās Vālodzītes strupais deguns.

— Urdzītes kundze? — viņa pārsteigta jautāja.

— Jā, Vālodzītes māt, es gribēju jautāt, vai jūs nevarētu izguldināt Pudiķa kungu? Viņš apmetīsies mūsu nometnē, bet šonakt viņam nav kur pārgulēt.

— Nākiet tik iekšā, bērniņ, vai Pudiķa kungs, kā jūs godā. Jūtielies kā mājās! Ar labu nakti, Urdziņas kundze! — Vālodzene aizcirta durvis. Pudiķis pēkšņi sajūtās labi šajā tirajā galteņa puskrēslā. — Slampas un prieka meitas! — šņāca Vālodzene pie viņa auss. — Nekā cita nedara kā grēkus! Gan tā Kunga atriebības stunda nāks! Arī pār to kāršu spēlmani mācītāju!

— Katrs dzīvo, kā māc... — plekustis blīda Pudiķis.

Viss, ko viņš tagad vēlējās bija gulēt un nedomāt. Gulēt, tikai gulēt.

— Kafiju negribat? — jautāja Vālodzene.

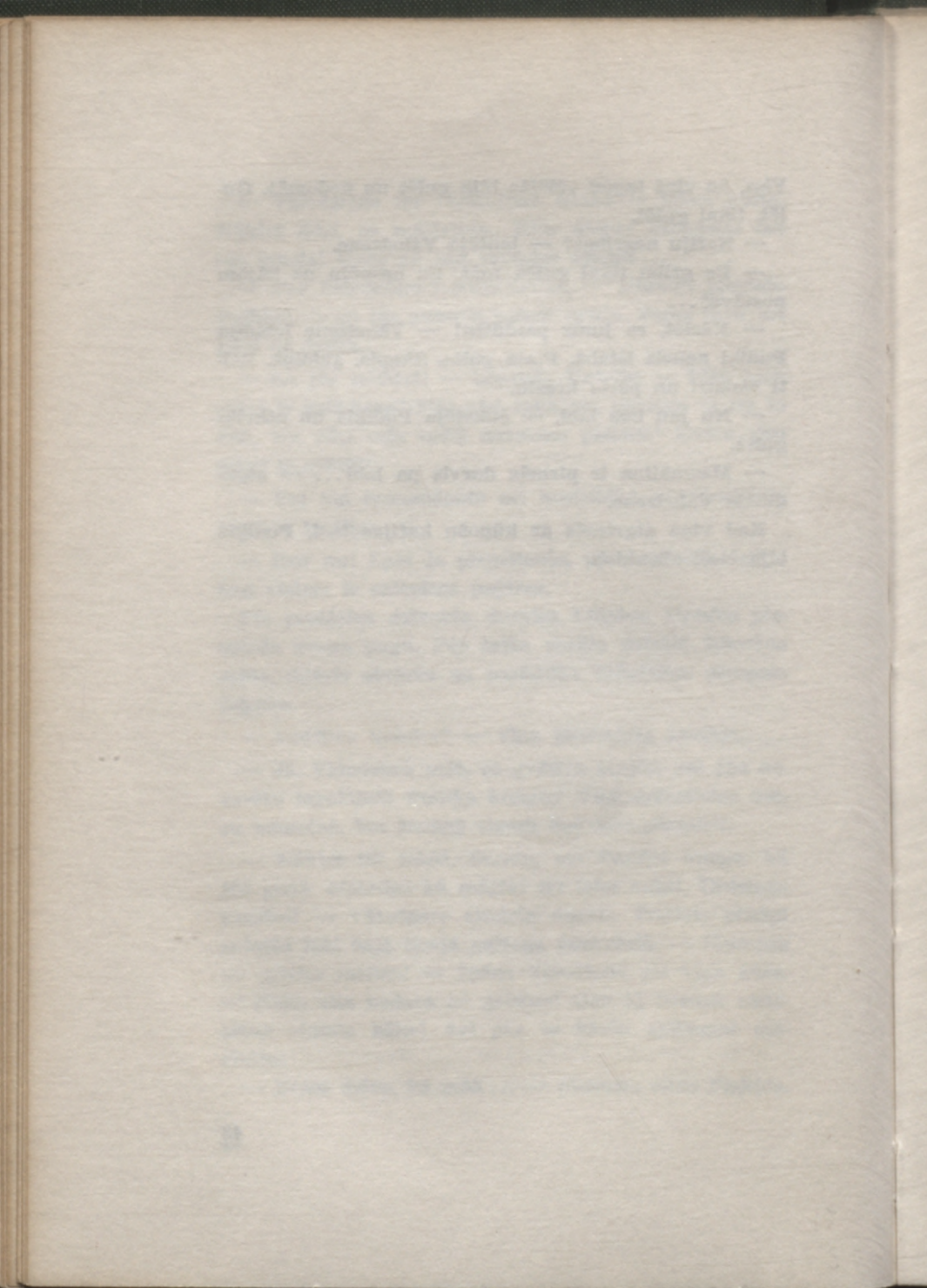
— Es gribu tikai gulēt, māt. Es nespēju uz kājām nostāvēt...

— Nāciet, es jums parādīšu! — Vālodzene iebīdīja Pudiķi nelielā istabā. Plata gulta. Skapis, galdiņš. Balti aizkari un pāris krēslu.

— Nu jau būs labi, — čukstēja Pudiķis un atkrita gultā.

— Mazmājiņa ir pirmās durvis pa labi... — atgādināja Vālodzene.

Kad viņa atgriezās ar kūpošu kafijas tasi, Pudiķis bija cieši aizmidzis.

OTRAIS PANTS

— Es jau neko, Pudlīča kungs, — teica Vālodzene, un ielēja bijušam kaņavīram jaunu krūzi kafijas, — es tikai visu to saku tādēļ, ka pēc pāris gadiem, kad varbūt sāks anštenīgu dzīvi, viņiem būs kauns vienam otru pazīt. Nevienam no viņiem jau nav bijusi viegla dzīve...

— Nevienam gan, māsīņ! — Vālodziņai pievienojās Pīrādziņa.

— Un neviens negribētu, lai viņi būtu eņģeļi, bet kad nu iet par tālu, tad iet! Tā pati Saliņa Lī, pareizāk,

mūsu pašu Kaciņa, katru nakti pie sava angļa, un ja nav ple tā angļa, tad talsa tādu trādirīdi pa visu māju, ka godīgs cilvēks nevar gulēt — smejas un danco, it kā būtu prātu nodzīvojusi.

— Varbūt ka viņai ir vientulīgi? — pēkšņi paspruka Pudiķim.

— Ar visu to ļaužu baru apkārt? Ar visiem tiem brūtgāniem un pusbrūtgāniem? Pudiķa kungs, vai tad jūs esat mazs bērns? — Vālodzīte izskatījās pārsteigta un izbrīnījies. Jā, pārsteigta un izbrīnījies — pārsteigta tādēļ, ka tā bija viņas sejas parastā izteiksme. Izbrīnījies, jo nevarēja saprast, kā liels cilvēks varēja sarunāt šādas muļķības.

— Tieši lielā barā dažreiz cilvēks var justies visvientulāks! — Pudiķis dzēra melno kafiju un piekoda maizi ar levārijumu. Abas veceniņas nemaz nebija tik ļaunas. Runāt jau viņām patika, bet kad Pudiķis bija leminējies, vai viņām nevajadzētu pameklēt patvērumu kādā mierīgākā nometnē, Vālodzene bija tūdaļ iesaukusies:

— Vai Dieviņ, kas tad tiem skuķiem vāris ēst? Viņas visas vieninieces! Kas pielāpis zeķītes? Kas pataupis kādu cigareti vai kafijas pupiņu? Nē, Pudiķa kungs, projām braukt es gan nedrīkstu!

— Nē, to nu gan mēs nedrīkstam! — kā atbalss atkal bija atsaukusies Pīrādziņa.

Pudiķis izdzēra pēdējo malku kafijas un gribēja celties.

— Pudiķa kungs, — uzsvērdama katru vārdu, teica Vālodzene, — mēs abas ar Annu, — ar īkšķi viņa norādīja uz Pīrādziņu, — tā norunājām — ja nu jūs paliekat nometnē, tad nākiet dzīvot tajā istabā, kurā gu-

lējāt, redziet, — viņa brīdi sastostījās, — vienu dēlu man paņēma vācieši, otrs aizgāja krieviem līdzī, tagad esmu viena kā koks, un man tīri labi patīktu, ka būtu kāds vīrietis atkal mājās...

— Paldies par jūsu laipnību, bet jūs taču manis nepazīstat. Vai mēs varēsīm sadzīvot, vai es jums nebūšu par skaļu, vai... Vālodzītes kundze, vai tad...

— Šī nav mana māja, un ja arī tā būtu mana māja, es jums tomēr teiktu to pašu!

— Paldies par sirsnību, es pateikšu Urdziņas kundzei, viņa jau uzņemas visu kārtot...

— Lai tik izkārtu, bet tad gan turieties tālāk nost no visām tām dražām. Jūs izskatāties tāds labs un godīgs cilvēks! Tikai tālāk nost no tiem trakajiem meitītiem!

Pudiķis juta pats sevi piesarkstam. Steidzīgi viņš piekāpās kājās. Izmeta pateicību par brokastīm un steidzās uz durvīm.

— Pusdienas ir pulksten vienos! Tad jau visi nāk mājās ēst! — Vālodzene vēl nosauca pakaļ.

— Vienos gan, tieši vienos! — atbalsoja Pīrādziņa.

Izgājīs kāpņu telpā, Pudiķis brīdi pamīnājās durvju priekšā, tad nospieda zvana pogu. Pēc brīža viņš dzirdēja smagus dīmdošus soļus. Durvis atvēra Rudzūkalna jaunkundze. Viņa bija ģērbusies rozā zīda neglīzē, kurš karājās pāri viņas milzīgajam augumam kā liels maiss.

— Nākiet tikai iekšā, jaunais Romeo, — viņa teica, palaizdama Pudiķi garām, — tikko beidzām visu to cūku kūti piekopt. Kauli ar žagatām aizgāja tikai piecos, tad jau bija atkal pamodies Dižvirpulis un gri-

bēja visu sākt par jaunu. — Stāstīdama viņa veda Pudiķi uz Liliņānas istabas pusi.

— Labrīt, — teica Liliņāna, atvērdama durvis, — jūs arī tik agri augšā!

— Abas tantīņas jau kopš deviņiem mani baro ar melnu kafiju, viņas jau zina, ko vajag! — Pudiķis iegāja istabā un apsēdās krēslā. Nekur nebija nekādu pēdu no vakardienas priekdem. Pati Liliņāna izskatījās daudz jaunāka un svaigāka. Tikai tagad viņš iedomājās, ka Liliņāna Urdzīte nebija vecāka par divdesmit pieciem, augstākais astoņiem gadiem. Diez kur bija palicis viņas vīrs?

— Nē, viņas ir labas vecenītes, — teica Liliņāna, patsniedzama Pudiķim cigareti, — tikai tā rumāšana kādreiz ievēd viņas postā, un tad ir karastāvoklī ar visu māju. Ilgi jau tas neiet, neviens jau bez viņām īstēni nevar iztikt — vajag kafiju? Paprasi Vālodzietei, vai atkal — vajag cukura? Ieej nākošās durvis! Un ne jau tas vien, ja kāda no mums paliek slima, tad tālais negals! Abas tantīņas neatkāpjas no gultas. Tā tas nu gājis, kamēr vien šēlt dzīvojam — veselus sešus mēnešus.

Pudiķis Liliņānai izstāstīja par abu vecenīšu priekšlikumu, un viņa smiedamās teica:

— Kas to būtu domājis? Mūsu Vālodzīte vēl vienmēr uz puīšiem! Tas nu gan labs joks un viņai iekodīs!

— Viņa man teica... — Pudiķis gribēja sievieti pārtraukt.

— Es jau zinu, Pudiķa kungs! Kuŗa tad no mums nezina? Nabaga sieviņa — abi dēļi pazuduši! Bet ja mēs vairs nevarēsim smieties, kas tad atliks? Dzīve

jau tā ir tukša, smiekļus mēs nedrīkstam pazaudēt, ja arī tie dažkārt ir nežēligi...

— Es laikam esmu iemācījies smieties tikai no bērnu dienām, bet ne smaidīt, un smaidis ir labāks nekā smieklis! — Pudīķis ievilka dziļu dūmu. Pašreiz viņš jutās labi. Viņš bija uzvilcis savu biezo puloveri, to viņš bija atradis kādā pamestā Pomerānijas zemnieku mājā un taupīja, kad gribēja izskatīties labi. Kurpes Pīrādziņa bija nospodrinājusi pašā agrā rīta stundā un arī izguldinājusi viņa bikses. Viņš gan bija bāries, bet patikt jau patika.

— Mēs abi šorīt esam par daudz nopietni, — teica Lilljāna, un aizsmēķēja jaunu cigaretī. — Labāk saki, ko jūs par mums domājat?

— Ko lai es par jums domātu? Jūs mani, pilnīgu svešinieku, uzņēmat, clenājat un izguldinājat, ko gan es varētu teikt? Vai tas, ka jūs priecājaties, ir kāds grēks? Visu kara laiku es priecājos. Tikai tagad es vairs to īsteni nemāku, es tikai māku pledzerties, un nokritis gulēt...

— Un kā ar to mācītāju?

— Vai mācītājs nav cilvēks? Viņš tikai mēģina vai izliekas būt labāks un cēlāks, bet zem tā melnā svārka nav nekā cita kā spalvains cilvēks! Patī redzējāt! Kādēļ viņš nevarētu darīt to, ko vēlas?

— Es jau nekā nesaku, bet ko domās citi? Jūs taču zināt, kā cilvēki runā, un tad viņam galvas sāpes ar Sallju Lī un sievu...

— Kā tad tā? — pārsteigts Pudīķis domās atsaucā bālo un neizskatīgo mācītāja sievu.

— Nu, viņa pinas ar abiem tiem zaldātiem, liekas tīri kā uzburta. Ļaunas mēles gan saka, ka viņa klu-

sībā dzerot, un abi puīši, kas dzīvo viņas mājā, gādā-
jot vai taisot šnabi, bet es domāju, ka tur vēl kas
cits... Nu jā, mācītājs un Saliņa Lī! Jau kopš apme-
tāmies Nordenā, viņai abas acis uz mācītāju. Gadījās
gan tas kanadiešu virsnieks, viņš tagad mūsu koman-
dieris, bet mēs visi zinām, ka ne viņš no slevas Kana-
dā šķirsies, un ka Saliņa Lī paliks uz sēkļa... Man
liekas, ka viņa pati arī to zina. — Nervozī Liliņāna iz-
dzēsa savu cigaretes galu, un piecēlusies jautāja:
— Dzersit kafiju?

— Ja jūs dzersit... — Pudiķis piecēlās kājās. — Vai
varu jums ko palīdzēt?

— Nē, paldies. Ūdens jau vārisies, tad ilgi nebūs jā-
gaida. — Liliņāna atstāja Pudiķi vienu un izgāja vir-
tuvē.

„Kas par dzīvi!” pie sevis domāja Pudiķis. Tikai
aizvakar viņš bija atstājis milzīgos kazarmju blokus,
kuros bija gulējis vienā istabā ar neskaltāmiem sve-
šiniekiem. Tikko iebraucis šeit, viņš bija kā iekritis
pazīņu pūlī un tagad viņam lēnām sāka rasties no-
jauta par ļaudīm, kas dzīvoja Nordenā. Bija brīži,
kad šķita it kā viņi būtu pavadījuši gadus kopā.

— Kafija ir vienīgais, kas no rītiem mani pamodi-
na, — telca Liliņāna, atgriezdamās ar tasēm un lielu
krūzi, — citādi es visu dienu staigātu aizlīpušām acīm.
Patī jau es nevaru uzcelties, bet Austrā manī vienmēr
pamodina. Viņa laikam nekad neguļ. Ir jau brīži, kad
viņa mani ar savu greizsirdību vai beidz nost, bet tad
ir reizes, kad nevēlētos no viņas nekad šķirties. Mēs
jau kopā no Berlīnes laikiem, un diez vai bez viņas
būtu izkūlušies no turienes...

— Es arī biju Berlīnē, — lēnām sūkdams kafiju, at-

cerējās Pudiķis, — pēdējās dienas. Pulkvedis Vecals mūs izveda ārā. Diez', kā viņam tagad klājas? Cik dzirdēju, tad ar visu pulku esot Beļģijā gūstā.

— Jā, viņi ir Beļģijā! — apstiprināja Liliģāna. — Te caurbrauca Valdmanis, viņš stāstīja, ka darot visu, lai viņus atbrīvotu vai vismaz pārsūtītu atpakaļ uz Putlosu.

— Lai nu kā, labi, ka vēl visi nekrita, tagad kāds bariņš izdzīvos, lai arī cik ilgi viss ietu...

— Cik ilgi tad tā var iet? — pārsteigta jautāja Liliģāna. — Sešus mēnešus? Gadu? Visi mūsu komitejas vīri stāsta, ka jau nākošu mēnesi mēs varēšot braukt mājās. Kam lai tic?

— Tikai veselam saprātam! — smaidīdams teica Pudiķis. — Un tas man saka, ka mēs vēl ilgi nīksim un klīdīsim apkārt. Cik ilgi, to vēl neviens nevar pateikt val uzminēt... Atvalnojiet, ka jums uzstādu personīgu jautājumu — kur ir jūsu vīrs?

— Blakus nometnē, — Liliģāna viegli piesarka, — mēs esam oficiāli šķirušies. Izšķirāmie jau Latvijā. Bērnu mums nav; ko tad tur ko mocīties?

— Tā jau ir, — noteica Pudiķis un nervozi sāka tīt jaunu smēķi, bet Liliģāna viņam atkal uzspieda cigareti.

— Vai gribat iet pastaigāties? — jautāja jaunā šķirtene. — Izskatās, ka ir skaists laiks. Es jūs aizvedīšu līdz pilij, tajā vēl tagad dzīvo Hanoveras hercogs.

— Ietu jau ar lielu prieku, tikai baldījos jums jautāt...

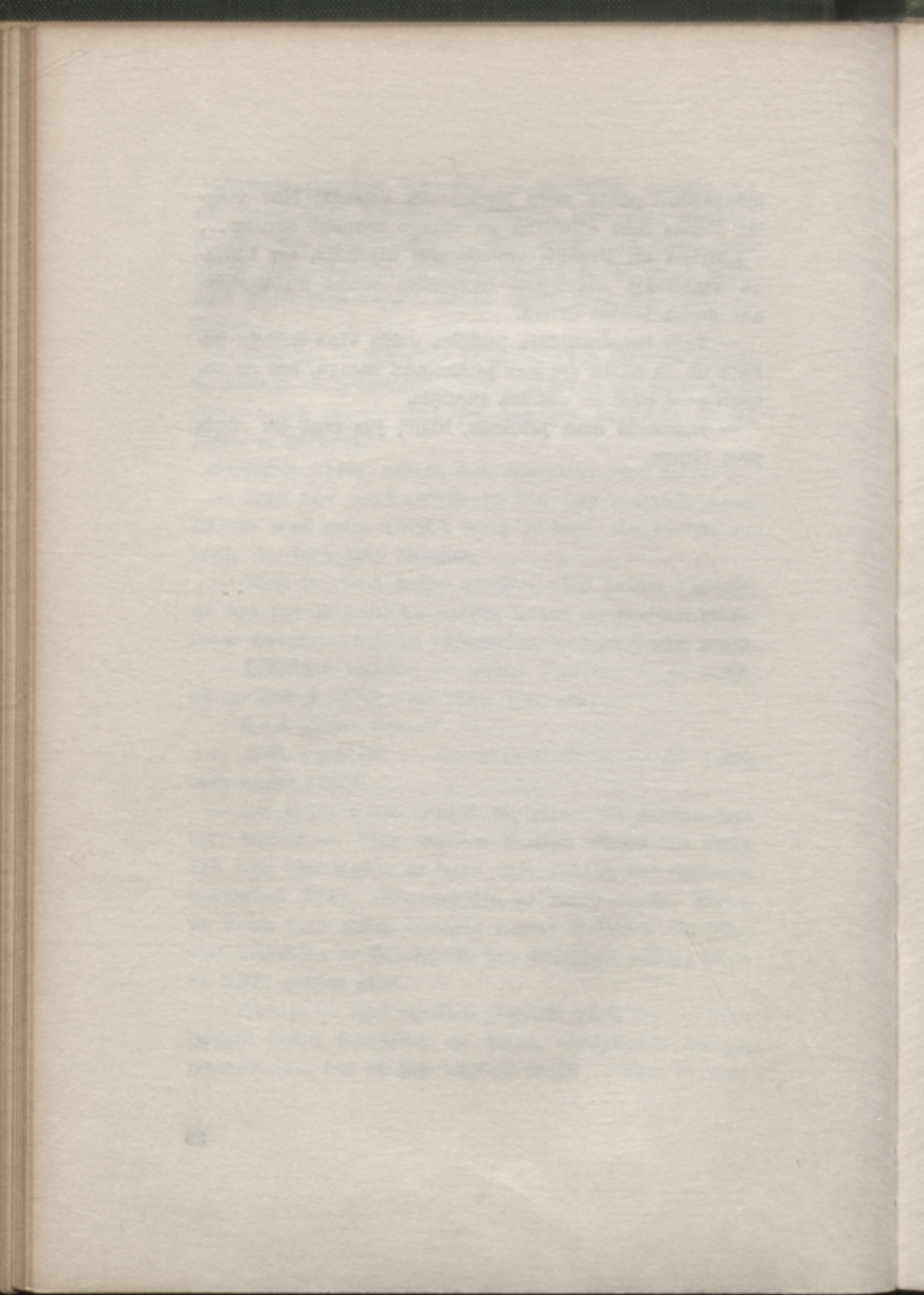
— Ko tad tur ko runāt, — izsaucās Liliģāna, — es tūlīņ sagērbšos un tad iesim! Pagrieziet tikai man muguru...

pienākumu nasta mani lēnām sāk salauzt! Nav vieglas dienas nest atbildību un smago trimdas krustu...

Lilijāna un Pudiķis smiedamies atjokoja, un Lilijāna uzaicināja Dižvirpuli iegriezties pirms aizbraukšanas darba tautas druvā.

— Tam krustam bija pudeles veids viņa mēteļa kabatā un tā nasta vēl nav pietiekami smaga, bet uz vakara pusi būs! — noteica Pudiķis.

— Dažubrīd man jābrīnās, kādēļ jūs esat tik rūgts pret citiem.

TREŠAIS PANTS

— Pudiķi!

Pudiķis palika stāvam, jo balss, kas viņam bija uzsaucusi, likās pazīstama. Jau trīs mēnešus viņš dzīvoja Nordenas nometnē, strādāja kā nometnes uzturzinis, brīvā laikā daudz lasīja un šad tad piedalījās Urdzītes kundzes vai Salijas Lī rīkotajās „viesībās”. Visai labi viņš bija sadraudzējies ar Ātrumu. Pēdējais bija iegādājies diezgan daudz grāmatu, un arī pazinās ar vietējo aptieknieku, kurš bija liels grāmatu lasītājs. Varēja teikt, ka Pudiķa dzīve bija iegājusi mie-

rīgākās slīdēs, šķīta, ka radies tāds kā galdišanas periods. Dzīve plūda gaŗām un viņš stāvēja malā.

— Pudiķi! — pazīstamā balss atkāŗtoja.

Pudiķis apgrīezās un raudzījās uz saucēju. Zems, padrukns vīrs stāvēja lelas vidū un māja viņam ar roku. — Kurls esi pallois, vai varbūt pat lepns?

— Zemzars! Augusts Zemzars! — iesaucās Pudiķis un metās ple sava bijušā rotas komandieŗa. — Es tevi gandrīz vairs nepazīnu! Kā tu te gadījies?

— Mani tikai vakar atlaida no slimnīcas, un tur man iedeva šejienes adresi, teica, dzīvojot latviešu bars, bet neledomājos, ka varētu satikt tevi! Otk ilgi tad tu šeit esi? — Zemzars vēl vienmēr bija tāds pats labvēlīgs pagasta rakstvedis kā kaŗa laika.

— Atbraucu pirms trīs mēneŗiem un tagad strādāju šeit par uzturzinī. — Pudiķis izrāva cigareŗu paciņu un piedāvāja Augustam. — Te dzīve pavisam laba, ja tavi papīri kārtībā, tad domāju — nebūs grūtību tikt noņemti!

— Es jau vēl nemaz nezīnu, ko darīt... — novilka Zemzars. — Mani atlaiŗanas papīri tikai no slimnīcas, tur gan nekas nav rakstīts par armiju, bet sazin viņu jupis, ko tie angļi vēlas...

— Par to nerazējies! — draugu droŗināja Pudiķis. — Gan jau mūsu meitenes visu nokāŗtos, viņas visas strādā Militārā pārvaldē. Bet vispirms iesim uz manu istabu, kaut ko ieēdīsim, un es mēģināŗu atrast kādu stīprāku lāŗitā...

— Ar to, mījais Pudiķi, lēnām, — teica Zemzars, — vairs daudz nepūlies, mani dzerŗanas laiki ir pārī.

— Kā tev ar tavu sēŗamo? — Tikai tagad Pudiķis

atcerējās, ka šķemba bija Zemzaram norāvusi gandrīz visu sēžamo vietu.

— To jau salāpīja, bet tad atklāja, ka manas nieres ir galīgi čupā, ārstēja mēnešiem un kad atlaida, tad telca, ka alkoholu vairs nedrīkstot līkt pie mutes... Pienu un vāju tēju vien! Smejies nu, ne vairs var nosēdēt, ne nogulēt, dzert arī nevar — tāds pusvīreļis vien esmu! — Zemzara balsī nebija rūgtuma, tikai tādas kā vieglas skumjas.

— Tas jau vēl nekas! — telca Pudiķis un sāka vest draugu uz savas istabas pusi. — Labi, ka vēl palīki dzīvs, lielākā tiesa no mūsējiem atzgāja pie senčiem, kaut vai bez pakalās, tu tomēr vēl esi dzīvs!

— Dzīvs jau nu esmu, bet kad padomāju, tad brīžiem tā jocīgi paliek — ko es ar savu atlikušo mūža daļu darišu? Kā tu pats zini — vācu mēle man nav laba, angļiski laikam nekad nelemācīšos un sivēnus rūnīt man šajā zemē nav atļauts... — Zemzars soļoja blakus draugam ar nelielu sainīti pie rokas. Mugurā viņam bija tīri labs mētells, un cik varēja vērot, tad arī drānas nebija sliktas.

— Kurš no mums zina, ko mēs darīsim? — jautāja Pudiķis. — Mēs dzīvojam, tāpat kā kaŗa laikā, no vienas dienas uz otru, man pat liekas, mēs nedomājam, kas notiks rītdien, nemaz nerunājot par nākošo nedēļu vai mēnesi. Vakar dzirdēju, ka tiekot runāts par visu latviešu izceļošanu uz Austrāliju, aizvakar tā bija Kanada, pirms nedēļas Brazīlija. Katru dienu cilvēki izgudro kaut ko jaunu.

— Es domāju par mājās braukšanu, bet tad atkal tāds kā nemiers, bailes... Dzīvot jau vēl gribas, — abi draugi bija pienākuši pie Pudiķa mājas durvīm

un iegāja gaitenī, — un bailes, kas ar mani varētu notikt. Godīgi sakot — nekādu lielu žēlastību nevaru saņemt un arī negaidu, bet tāds, kāds esmu pašreiz — neizturētu ne nedēļu cietumā...

— Runāsim vēlāk, — teica Pudiķis un ielaida Zemzaru savā istabā, — tagad sameklēšu tev ko ēst, man gan pēc pusstundas jāiet sadalīt pārtika, bet būšu atpakaļ pavisam isā laikā un tad varēsim runāt. Vai tu kafiju dzer? — viņš jautāja Augustam, un pacēla pulvera kafijas kārbu.

— Nē, labāk tad ūdeni, man tikai atļauta tēja...

Labu brīdi Pudiķis rakājās savā mazajā skapīti. Izcēla kādu zivju kārbu, „kornbīfa” gabalu un sviestu.

— Tēja arī vēl drusku ir, — viņš kā atvainodamies teica, — bet nav cukura. Maīzi aizņems no Vālodzēnes, viņai tās diezgan, bet cukura gan vairs nav...

— Kas tad tu par uzturzni! — iesmējās Zemzars. — Vai tiešām nedaudzos mēnešos tu būtu kļuvis par godīgu cilvēku?

— Godīgs vai negodīgs, — atbildēja Pudiķis, — bet man tā kā neērti un pašam jau pietiek. Cilvēki, kaut tādi paviegli, šeit labi — tu taču zini, no draugiem es nekad „nefenderēju”.

Pašiem nemanot, Pudiķis un Zemzars sāka atkal pāriet uz kaņavīru žargonu.

— Neņem nu nopietni, — teica Zemzars, apsēdamies uz Pudiķa gultas, — kurš tad no mums nebija tāds kā tu, tikai viens bija gudrāks, otrs stulbāks. Gudrākiem klājās labāk! Vai tu ko esi dzirdējis par Paceru?

Pudiķis domāja. Nē, viņš nekā nebija dzirdējis par

savu bijušo vada komandieri. Viņš droši vien, kopā ar citiem, bija Beļģijā.

— Nē, nekā neesmu dzirdējis...

Atstājis draugu istabā, Pudiķis iegāja virtuvē un sāka gatavot ēdamo. Uzlēja tēju un atgriezās kārbīnās. Paņēma no Vālodzenes skapiša puskukuli rupjās vācu zemnieku maizes un ielika divdesmit marku zīmi. Atgriezies viņš atrada Zemzaru izstiepušos gultā. Kā aizsappojies vecais vīrs raudzījās griestos.

— Tu guli? — jautāja Pudiķis, nolikdams ēdamo uz galda, — ja tu gribi vispirms nosnausties, atstāšu ēdamo un vari ēst vēlāk, bet man pašreiz jāiet uz veikalu.

— Nē, es neguļu, tikai domāju, — teica Zemzars, un piecēlās sēdus. — Paēdišu un tad gan noraušu kādu mirklīti, kad nāc mājās, tad pacel! Nav jau ar mani tā, kā vajadzētu — dakteris teica: Vienu nedēļu priecīga dzīve, un tad ir cauri...

— Tik ļauni jau nebūs! — Pudiķis mēģināja mierināt draugu, bet no viņa skata varēja redzēt — Zemzars nejokoja un nesmējās.

— Tā jocīgi jau nu ir, — viņš teica, nogriezdams maizes šķēli, — izstalgā visus karus un paliec dzīvs, bet tad iekšās iesēžas kāda blakts un viss ir cauri...

— Kamēr tu vēl vari kustēties, — teica Pudiķis, uzvilkdams mēteļi un gatavodamies iet, — tikmēr tu dzīvo, un kamēr tu dzīvo, tikmēr vajag ticēt — viss būs labi, kaut vai tikai uz vienu dienu!

— Šodien jau ir labi! — Zemzars nokoda lielu kumosu un lēnām gremoja. — Bet tu nekavējies un steigdzies uz darbu, gaidīšu tevi mājās, tad parunāsimies,

val tu varēsi ko izdarīt, lai mani uzņemtu šajā nometnē. Ja nē, man jau vienalga — iešu pie vāciešiem, gan jau kaut kur piemetinās...

— Par uzņemšanu nebēdā, — atņēma Pudlķis un izgāja gaitenī. Pa ceļam viņš iegriezās kopvirtuvē un pateica Vālodzenei, ka pie viņa iegriezies draugs un paliks pāris dienas. Pēc tam iegāja mācītāja Žagatas mājā un sarunāja aizņemties līeku gultu. Pie Žagatām vienmēr brauca visādi ciemiņi, un viņiem bija pagrabā noglabātas vairākas kaņavīru gultīņas.

„Kas to būtu domājis,” pie sevis domāja Pudlķis, ejot uz pārtikas sadales vietu, „ka vecais Zemzars vairs nevar dzert un pēc visiem kaņa gadiem ar vienu kāju atrodas kapā. Bija jau iespējams, ka viņš drusku pārspilē, bet vesels jau nu neizskatās, un ja vecais rotas komandieris vairs nedzer, tad noteikti nav labi!”

Pie pārtikas sadales vietas jau mīnājās kādas pāris večiņas un divi bērni ar groziņiem. Agrāk nometnes iedzīvotāji nesūtīja bērnus, bet kad atklājās, ka Pudlķis nezog, tas notika arvien biežāk.

— Pudlķa kungs, — šļupstēja kāda maza meitenīte, — vai šodien devās ir arī konfektes?

— Nav gan, Astrīdīn, — teica uzturzinis, un noglāstīja mācītāja Žagatas meitas galvu, — bet man kādas pāris priekš jums katras būs palikušas no manis paša devas...

Bērni sabruka ap viņu un neatkāpās ne soli, kamēr viņš nebija atslēdzis noliktavu un katrai iedevis pāris cukurenes. Tās vēl vienmēr bija vecās armijas devas, kuŗas tagad, blakus Sarkanā Krusta paciņām, izdalīja bēgļiem.

Automatiski Pudlķis izdalīja pārtiku. Viņa domas

— Nē, pašreiz lai vēl atpūšas! — Pudiķis pasniedza groziņu ar pārtikas precēm kādam mazam puisītim.

— Dakteris Bērzs varēs izrakstīt slimnieku devas, — teica Lili jāna un gāja uz durvju pusi, — tikai nealzmirsti par tām pārtikas precēm! Tev jau noliktavā nekā lieka nav?

— Šis tas jau ir... — novilka Pudiķis un pārļaida skatu pustukšajiem plauktiem. — Šis tas jau vēl ir...

Kaŗš bija beidzies, bet cilvēki vēl vienmēr no tā mira. Veci, jauni un bērni — bads un posts valdīja visur. Viņi bija laimīgi, jo tos apgādāja okupācijas vara. Nebija jau nekāda pārbagātība, bet dzīvot varēja, un paciņas arī daudz palīdzēja. Tās viņi saņēma par strādāšanu, tā vismaz apgalvoja majors Montī. Citās noietnēs šīs paciņas atvēra un cigaretes izņēma, tās tad dalīja tikai smēķētājiem. Nordenā tas nenotika, un cigaretes bija labākā valūta, izmainot uztura vielas no vācu zemniekiem. Vislaimīgākie bija tie, kas saņēma privātās paciņas no Amerikas vai kādas citas zemes. Kaut paciņu sūtīšana bija tikko kā iesākusies, viens otrs sāka tikt pie turības. Viens no tādiem bija tautsaimnieks Mežs, kuŗš vadīja ambulanci. Viņam bija atradies mātes brālis Amerikā, un paciņu plūdi viņu padarīja par bagātnieku. Tā kā kafiju nedrīkstēja Vācijā iesūtīt, tas ir, ne lielus daudzumus, tad Mežs bija atradis citu ceļu — sarunājis ar kādu angļu seržantu, ka sūta uz viņa vārda. Laikam jau kaut kas bija jāmaksā, bet Mežam pašam nekā netrūka.

— Pudiķa kungs, — pie noliktavas galda bija pienācis bijušais uzturzinis Urdzes tēvs, tagad viņš strādāja aptiekā pie Ātruma par palīgu, nekas viņam nebija jādara. Kādreiz jāizskalo kāda pudele vai jānoskalta

tabletes. Siltumā viņš bija atkopies. — Gribu jums jautāt, jau labu laiku... — Urdzes tēvs sastomījās, — kā jūs visu tik labi varat izdalīt? Man vienmēr vai nu palika pāri vai pietrūka.

— Urdzes tēv, — Pudiķis draudzīgi pieliecās vecajam vīram, — man galvenais uzturzinis ir pa draugam — dod nobiruma tiesu. Tad, kā pats saprotat, nav nekāda māksla. — Pudiķis meloja, jo nevēlējās veco vīru apvainot, ka viņš bija devis nepareizus svarus savu acu un gadu dēļ.

— Ā... tad nu es saprotu! — smaidīdams Urdzes tēvs savāca savas devas un aizčāpoja uz durvīm. Redz', viņš pie sevis domāja, tie jaunie nemaz nav labāki. Tikal viņš bija izdalījis pats savas devas, Pudiķis saņēma „nobirumu”. Labi vien bija.

Pudiķis sāka svilpot un novietoja neizņemtas devas. Gan jau tām atnāks pakal vēlāk, tagad viņam bija jāiet un jāsavāc ziedojumi. Diez', kas tanī bērnu namā notika? Veltīgi Lilijana taču nebūtu uztraukusies, kaut kas nebija kārtībā! Pie Žagatām viņš ies kā pēdējiem. Iesāks pats ar sevi un tad pie Meža. Salija Li un Rudzukalna jaunkundze arī neskoposies un Žanis ar Mūrnieku notelkti dos, cik vien varēs. Kad būs jau savākts labi daudz, viņš ies pie Žagatām. Žagatām neklājās slikti — viņš arī saņēma paciņas no kādas baznīcas organizācijas, bet pēdējos mēnešos vairs nebija noslēpums, ka viņa sieva katru dienu dzēra... Bērni klīda ielās nemazgāti un tikai Vālodzenes rūpības dēļ tika pabaroti un aplāpīti. Pats mācītājs Žagata, neskatoties uz lāča augumu un vareno balsi, bija kā bērns un dzīvoja citā pasaulē. Arī viņš bija sācis vairāk dzert. Gadījums par viņa pastaigu sieviešu apakš-

biksēs bija aizmirsts, bet likās, ka viņš pats to nespēja aizmirst.

Pudiķis aizslēdza noliktavu un gāja uz Meža mājas pusi. Padusē viņam bija liela kaste un kastes dibenā papīra gabals, uz kuŗa uzrakstīt ziedojumus. Mežs atvēra Pudiķim savas durvis ar platu smaidu.

— Nāc iekšā, draugs, — viņš teica, lelaizdams uz turzīni gaišajā telpā, — tu tieši laikā! Mēs ar Rutu taisījāmieš raut vaļā pirmo pudeli.

Krēslā pie loga sēdēja Ruta Kalējs un smēķēja cigareti. Uz galda stāvēja konjaka pudele un divas glāzes. Mežs steidzīgi sameklēja trešo un atkorķēja pudeli. Pudiķis apsēdās krēslā un izstiepa kājas.

— Nepūlies, Artūr, — viņš teica, auklēdams lielo kasti, — es šoreiz amata darīšanās. Mani sūtīja Liliļāna. Redzi, viņa uzzinājusi, ka Harca kalnos ir latviešu bāreņu nometne un tur notiekot kādas nebūšanas — bērni mirstot kā mušas. Majors Monti un Džonsons prasījuši, lai viņa aizbrauc noskaidrot, un vai tur var ko darīt. Liliļāna domāja, ka būtu labi, ja mēs pamētu līdzī kādus ēdamos, drānas un rotaļietas. Pēdējās jau nekur citur kā Hanoverā nevar dabūt, bet veikalnīkam kaut kas jāiesmērē. Domāju, vai tu nevarētu palīdzēt?

Mežs nervozi piepildīja glāzes, atgrūda no pieres matus un teica:

— Ar lielāko prieku, Laimi, — viņš tādā vārdā sauca Pudiķi, ja viņam no uzturziņa kaut ko vajadzēja, — bet es pēdējo mārciņu šovakar uzsitu gaisā par padzērienu. Nākošais kafijas sūtījums būs tikai pēc nedēļas... Mājās, kā jau vienīnīkam, man nekā nav... Varbūt kādas simts markas, bet ar tām jāiztiek, ka-

mēr vecais budzis no Amerikas atsūta kādus dolarus.

— Ļurba! — iesaucās Rūta un plelēca kājās. — Tev nav, bet tu labi zini — tu man iedevi trīs mārciņas pu-piņu, es tās neesmu izmainījusi! Pudīķi, — viņa nik-ni teica, — pagaidi, es atnesīšu! — Steidzīgi viņa iz-metās no istabas, nesagaidījusi Meža atbildi. Jau pēc brīža viņa atgriezās ar trīs turziņām, visa istaba pie-līja ar svaigāi grauzdētas kafijas smaržu.

— Rūta, — lestenējās Mežs, — vai tad visas trīs va-jadzēja?

— Ar mani tu vairs nerunā! Pats zini, ja Liliļāna saka, ka vajadzīgs, tad vajadzīgs! Rotaļlietām ar vie-nu mārciņu pietīks, pa ceļam piebrauc pie mana zem-nieka, adresi es tev iedošu, un lemaini pret sviestu, olām un āboliem!

— Visas trīs jau nemaz nevajadzētu, — teica Pudī-ķis, noglabādams turziņas kastē un pierakstīdams Me-ža un Rūtas vārdus sarakstā.

— Tas nagu vecis! — Rūta norādīja uz Mežu, kas dzēra savu konjaku un smēķēja cigareti, — nākošā nedēļā saņems paku ar divdesmit mārciņām! Piecas ir jāiegrūž rīklē tam anglim, bet kas atliek, arī ir ve-sela bagātība! Viņš badā nenomirs, ja vienu nedēļu būs jādzīvo no devām vien!

— Es jau nekā nesaku, — taisnojās Mežs, — nāko-šā nedēļā būtu devis piecas, tīkal man vairāk nebija! Atpasīt tev negribēju — to taču tu saproti!

— Nē, to es nesaprotu! — dusmīgi atcirta Rūta un piepildīja glāzes.

— Man nu atkal jāsāk staigāt, — piecēlies teica Pudīķis, — paldies par palīdzību un cerēsīm, ka mēs varēsīm to knauķu labā ko darīt...

— Lai jums labi veicas! — teica Rūta.

— Visu labāko, Laimi, — atņēma Mežs, tad piebilda:
— pasveicini Liltjānu!

— Paldies! — Priecīgs Pudiķis atstāja telpu. Labi,
ka veicās tik labi. Rūta bija velna sieviete, un tagad
sāka likties, ka viņa Mežam bija uzlikusi bluķi uz
astes...

CETURTAIS PANTS

— Mācītāj, — teica Pudiķis, sakrustodams kājas, — mana istaba izskatās kā pārtikas noliktava. Mums būs jābrauc ar ambulanci, katrs ir kaut ko devis. Jūs es atstāju kā pēdējo, lai jūs nedomātu, ka es vēlos jūs nostādīt kā priekšzīmi, bet ja jūs sakāt — jums nekā nav, tad man jāšaubās! Nordenā mēs taču nemirstam badā!

— Pudiķa kungs, — Žagata sēdēja aiz sava platā rakstāmgalda un nervozi spēlējās ar rokām, — tā Kunga ceļi ir neizdibināmi...

— Nerunājiet te man par savu Kungu! — mācītāju dusmīgi pārtrauca Pudiķis. — Tā jūsu pašu vaina!

— Es tikai gribēju teikt — man mājās nekā nav. Es atdotu savu sirdi, bet ko nevaru, to nevaru! Sieva aizgāja ar pēdējām drānām pie zemniekiem iemainīt ēdienu, atnāca tukšām rokām. Neviena tās lupatas ne-grib!

— Kur ir Žagatas kundze? — neatlaidās Pudiķis. Šī bija principa lieta. Viņš nevēlējās atstāt mācītāja māju tukšām rokām.

— Viņa nolika bērņus gulēt un uzgāja pie Žaņa un Mūrnieka — lalkam spēlē kārtis. Cita jau nekā nav ko darīt, tie tiešām ir jauki puīši...

— Vai es varu pie viņiem uziet? — jautāja Pudiķis, atcerēdamies, ka viņš nebija apmeklējis abus brālēņus.

— Es labāk viņu pasaukšu. — Mācītājs cēlās, lai sauktu sievu, bet Pudiķis viņu aizturēja.

— Nevajag, man jāredz arī Žanis un Mūrnieks, labāk uzkāpsim augšā!

Žanis ar Mūrnieku dzīvoja cienģtēva nama pažobelē, bet Jaunas mēles melsa, ka lielāko dienas daļu viņi pavadot pagrabā un tecinot „Jergu”.

— Kā jūs vēlaties, — nopūtās mācītājs un gāja Pudiķim pa priekšu, — viņiem gan tā istaba nav tāda, ka varētu pieņemt apmeklētājus, bet jūs jau sapratīsīt — divi vecpuīši...

— Es nenācu viņu istabu skatīties! — asi atcirta Pudiķis. Lēnām viņi kāpa augšup uz pažobeli.

— Emīlij, Žani, Mūrniek! — skaļi sauca mācītājs,

kad viņi bija sasnieguši otro stāvu. — Pudiķa kungs pie jums atnācis ciemā...

Pudiķis pasmaidīja un paraudzījās uz mācītāju. Vai viņš tiešām bija tāds gļēvs muļķis, ka atļāva savai sievai vadāt sevi aiz deguna un sava amata dēļ to neizmēta ārā.

— Es jau nāku! — No pažobeles izlida Emīlija un Žanis. Sieviete stipri ligojās, un Žana seja bija piesarkusi.

— Nākiet tik iekšā, Pudiķa kungs, — teica Žanis, vēl plašāk atvērdams pažobeles durvis, — kādi vēji tad jūs atpūta?

— Es nācu ziedošanas lietā, — teica Pudiķis, un pārkāpa pažobeles augsto sliekšni, — bērnu namam!

Istaba bija patumša un ne visal tīra. Uz galda mētājās speķa gabals, maize un iesākta pudele ar pāris glāzēm. Mūrnieks, izmeties kreklā, sēdēja gultā un pie elektriskās krāsnīņas sildījās un lasīja.

— Labvakar, Pudiķi, — viņš teica, un, nolīcis grāmatu, pasniedza lēnācējam roku, — kas jādara, tas jādara, ja jāziedo, tad jāziedo! — Mūrnieks noteica, un piegāja zaļi krāsotam kaņavīru skapītim. — Nav jau mums nekā daudz, vakar izmainījām pret mīltiem, un tie pašreiz rūgst, bet ja tu vari uzsist gaisā kādas pāris pudeles — ņem tik ciet! — Lēnām viņš no skapīša izcēla trīs pudeles bālgana šķidrums un pasniedza Pudiķim. — Tas tas stiprākais, — viņš apstiprināja un pielējis glāzi no uz galda atrodošās pudeles, pasniedza Pudiķim. — Vajadzētu dabūt labu naudu. Ātrums vēl vakar prasīja, viņam drīz būšot dzimšanas diena...

— Paldies, brālēn, — teica Pudiķis, un, noglabājis pudeles kastē, griezās pie Žagatas kundzes, — un jūs, kundze?

— Vai, Dieviņ! — novaidējās cienīgmāte. — Mums gan mājās nav nekā... Vai tad vīrs jums neteica?

— Teikt jau teica, bet gribēju prasīt jums pašai. Tā labi neizskatītos — katrs ko devis, atskaitot pašu mācītāju...

— Kur nu labi, — valodā iejaucās pats mācītājs, — bet ko lai es daru?

— Pagaidi, Pudiķi! — Žanis piegāja pie tā paša skapiša un izņēma mārciņu kafijas, brīdi rakņājās, tad izcēla pusemārciņu sviesta un šķiņķa kumpi. — Mācītāju nevar blamēt! Kad viņam pienāks paciņa, tad atdos, tagad pieraksti uz viņa vārda!

— Žani, tev tā nu gan nevajadzēja! Ko tu pats ēdīsi? — vīrieti mēģināja aizturēt Emīlija.

— Vai tad tu nezini? Es esmu uz šķidrā diēta! Pārīt būs pilna māja ar degvielu! — smējās Žanis un iemeta dāvanas kastē. — Tagad viss kārtībā?

— Viss kārtībā, — apstiprināja Pudiķis un papildināja: — mums būs jābrauc ar ambulanci. Mašīnā vairs nebūs vietas!

— Lai Dievs tos bērniņus pasargā un saudzē, — teica mācītājs.

— Man liekas, ka mēs uz to esam pārāk ilgi palāvušies! — Pudiķis paņēma savu kastī un kāpa lejup. Mācītājs ar sievu un abiem irniekiem apsēdās pie pusizdzertās pudeles.

Gaiss bija auksts un koda plaušās. Lēnām Pudiķis soļoja uz mājas pusi. Vai tas nebija dīvalni? Cilvēkiem

patika dot, pat tiem, kuŗiem bija vismazāk — kā vecā Vālodzene, Rūta, un beidzot Žanis ar Mūrnieku. Viņi jau nedeva, lai ar to lepotos, bet gan tādēļ, ka lalkam zināja, ko nozīmē izsalkums un bads.

Tātumā šalca upe. Bija sākušies plūdi, ūdens kāpa pāri krastiem, apsliecinot laukus un izdzenot zaķus un lapsas no viņu alām. Cilvēki, gaŗos ūdens zābakos, klīda pa mazām saliņām, kuŗas bija izveidojušās mazos pauguriņos, un mediļa. Bads vēl joprojām nebija izbeidzies lielajās Vācijas pilsētās, un arī uz laukiem zemniekiem nebija daudz uzturvielu. Pilsētnieki uz laukiem izbrauca baros. Tie pārdeva visu, kas vēl bija pārdodams. Vienīgie, kas dzīvoja labi, bija melntirdznieki, un tādi, kas kalpoja Militārām pārvaldēm, vai sievietes, kuŗām draugi bija okupācijas kuŗavīri.

Negribot Pudiķa domas atkal atgriezās pie Zemzara. Kad viņš bija atgriezies ar pārtiku, abas reizes, Zemzars bija gulējis ciešā miegā. Viņš vēl nezināja, ka Lilljāna bija nokārtojusi viņa uzņemšanu nometnē, un ka viņi abi bija ielūgti uz vakariņām pie Saliļas Lī. Vai viņš spēs šeit dzīvot nedzerot? Katrs šajā nometnē dzēra... Zemzaram kādreiz bija ļoti garšojusi stiprāka lāsīte, un vēl tagad Pudiķis atcerējās viņa priecīgo un piesarkušo seju. Dziedāšanu un jokus. Vai to bija izdarījis tikai kuŗš, ka no spēcīga vīra Zemzars bija pārvērties ēnā? Ne jau kuŗš vien! Dzeršana, un galvenais, Pudiķim likās, ka rotas komandieris slimoja ar neizdziedlīnāmām domām par savu pagasta stūrī. Šeit viņš bija pilnīgs svešinieks, šeit viņam nebija ko darīt, un viņam arī nebija jēgas dzīvei. Viņš bija pietiekami gudrs, lai saprastu, ka ceļa atpakaļ nebija un cits ceļš noveda tikai aklā ielā...

— Labāk nebūtu viņu satīcis! — skaļi noteica Pu-
diķis un nosplāvās. — Nebūtu tik nelaba dūša... Ko
lai es ar viņu daru? Ko lai iesāku? Kādu darbu varē-
tu sameklēt — nekas taču viņu neapmierinās! Viņš
bija zemnieks, un zemniekus Militārā pārvaldē neva-
jadzēja...

PIEKTAIS PANTS

— Urdzītes kundze, — teica lielā un ūsainā sieviete Liliņānai, — jums gan nav nekādu tiesību, bet tā kā jūs esat tik laipna un atvedāt tik daudz pārtikas produktus, tad jūs varat apskatīties! — Sievietes balss bija skaļa un pavēlīga.

— Es jums pateicos, Grosberga kundze, — bet man liekas, spriežot pēc ierakstiem grāmatās, ka jūs esat saņēmusi vairāk pārtikas produktus nekā pienākas, un ka vaina nekādā gadījumā nevar tikt uzvelta Militārai pārvaldei! Arī Sarkanais Krusts jums ir pali-

dzējis, un droši vien mēs neesam pirmā nometne, kurā jūs atceras? — Līlijāna bija piesarkusi un noskaltusies. Ejot cauri virtuvei, viņa bija ievērojusi, ka bērniem tika gatavotas pusdienas. Ūdeni vārītas auzu pārslas ar dažiem sīkiem žāvētu augļu gabaliņiem. Jautājums par pienu tika atvairīts, ka bērnu nams saņemot tikai pulvera pienu, un bērniem no tā piemetoties caureja. Jautājums par gaļu tika atbildēts, ka, kamēr tā pienākot, esot jau sabojājusies.

— Jums vajadzētu saprast, — nikni bija teikusi matrona Grosberga, — mums nav pašiem savas mašīnas, un ārsts arī ierodas tikai reizi nedēļā. Es nevaru pastrādāt brīnumus! Par māsām arī tādi pusmuļķa skuķi! Es drīz nokritīšu no kājām, pašai nav ko ēst, un gulēt nekad nav laika...

Pudīķim un Līlijānai par to būtu nācis smieklis, ja lieta nebūtu tik nopietna. Pēc tam, kad viņi bija izstaigājuši bērnu namu, viņi zināja, ka bērni mira badā. Telpas bija netīras un aukstas. Slimie gulēja savās gultīnās neapsegti un nebaroti. Spēļlietas neredzēja nekur, un tikai viena meitenīte auldēja bezgalvainu lelli. Teikt viņi nekā neteica, bet saskatoties zināja, ka rītu jau jāpiespiež majors Monti, kurā apgabālā šis nams atradās, apmeklēt un kopā ar Sarkanā Krusta pārstāvi izdarīt inspekciju. Grosberga noteikti zaga bērnu uzturu un drānas. Pārējās māsiņas bija trulas un padevīgas.

— Tā jau īstena koncentrācijas nometne! — teica Līlijāna, kad viņi iekāpa atpakaļ ambulancē. — Kaut ko tik traku vēl neesmu redzējusi! Tas ir noziegums!

— Kā tas iespējams? Ārstam, kurš apmeklē bērnu namu, sen vajadzēja ziņot! — Pudīķis raudzījās lejup

uz likumaino ceļu. Milzīgās egles sedza sniegs, un pats ceļš bija noledojis un gludens. Pēkšņi viņš kaut ko atcerējās. Matrona bija teikusi, ka ārsts nākot no pilsetiņas, kurai viņiem jābrauc cauri.

— Liliņā, vai tu atceries, kā sauca to ārstu?

— Man liekas, Šūmans, doktors Ludvigs Šūmans! To man pateica viena no māsiņām. — Liliņānas sejā ielēca smaids. Viņa saprata, ko Pudiķis vēlējās darīt.

— Brauksim? — Pudiķis jautāja, satverdams sievietes roku.

— Protams, brauksim!

Liliņāna piedauzīja šofera lodziņam, un sarunājās ar Mežu, kur un kā braukt. Jau pēc ceturtdaļstundas viņi iebrauca mazā ciemiņā. Atrast Dr. Ludvigu Šūmani nenācās grūti. Viņš laikam visā ciemā bija vienīgais ārsts. Mājās arī viņš bija, un Liliņāna ar Pudiķi sēdēja viņam pretī pēc īsa izskaidrojuma, kādēļ braukuši.

— Cienījamā kundze, — teica Šūmanis, garš izstīdzējis vīrs ar korporeļa rētām sejā, — kopš kara pirmajām dienām es strādāju kopā ar matronu Grosbergu. Es nedomāju, ka jūs varētu atrast atbildīgāku personu. Viss, ko jūs man stāstāt, ir iedomas! Šādas apsūdzības pret uzticamu personu ir neiedomājamas. Bērni, kuri atrodas viņas uzraudzībā, ir vai nu fiziski vai garīgi slimi — citiem vārdiem, tie nekad nebūs derīgi pilsoņi...

— Jūs ar to gribat teikt, ka labāk, ja viņi mirst? — Pudiķis bija pletrūcies kājās.

— Godājamais kungs, — Šūmanis nebija pakustinājies ne sejas vaibstu, — es neesmu teicis, ka būtu labāk, ja tie mirtu, es tikai vēlējos teikt, ka daudz mēs nekā nevaram darīt...

— Bet tie bērni mirst badā! — izsaucās Lillijāna.

— Tur jūs nevarat vainot matronu Grosbergu, bet gan savas iestādes! — Šūmanis bija piecēlies, norādīdams, ka vizīte beigusies. — Jums būtu bijis jāredz, — viņš teica, — kādā stāvoklī bija šī slimnīca kara laikā! Toreiz mums bija jāuzņem visādas poļu un krievu salašņas, kuŗas gaidīja bērnus... To jums vajadzēja redzēt, un jūs nekad vairs neapvainotu kārtīgus cilvēkus! Es arī vēlos aizrādīt, ka Sarkanā Krusta priekšnieks ir Grosberga kundzes vīra personīgs draugs, un viņš ir amerikānis! Tādēļ labāk esiet uzmanīgi un nebāziet savu degunu, kur nevajag!

Puķiņš ar niknumu aizcirta ambulances durvis. Iekšā viņam viss vārījās. Viņš vēlējās, kaut varētu braukt atpakaļ un veceni piekaut. Nē, vēl vairāk! Viņš to būtu varējis nosist!

— Puķiņ! — teica Lillijāna, — tiklīdz pārbrauksim mājās, iesim pie Montī un lūgsim viņu jau rīt izdarīt pārbaudi, lai ņem sev līdz aprūpes virsnieci un mūsu pašu militāro ārstu. Lai ko par viņu saka, bet šādas cūcības viņš necietīs, un cik es varu saprast, tad Grosberga, kaut arī latviete, ir strādājusi vācu kalpībā jau desmit gadus. Diez', kas tā bija par slimnīcu kara laikā?

— Velns viņu zina, bet tā vecene ir briesmons! —

SESTAIS PANTS

Ziemas pirmie ūdeņi bija noskrējuši un tagad sākas īstenle pavasara plūdi. Kokos raisījās pumpuri un šur tur parādījās pa pirmajam pavasara ziedam un zālītei. Pulkstenis bija nozvanījis sesto stundu, un Pudiķis gulēja vajējām acīm. Liliģāna vēl vienmēr nebija pamodusies. Viņa bija iejaukusi rokas matos un smaidīja.

Gribot negribot Pudiķim bija jāpasmaida. Brauciens uz bērnu namu viņus bija sавēdis kopā. Arī Zemzars bija palīdzējis — sākumā runādams, vēlāk atvainoda-

mies ar savu slimību un iedams agri gulēt. No kara laika prātvēdera viņš bija pārvērties īstenā dzīves filozofā, un viņš bija tas, kas pavedināja Pudiķi uz domām, ka Liliģāna viņam netelktu „nē”...

Bērnu namā viss bija nokārtoties, kā viņi bija paredzējuši. Grosberga tika atlaista un viņas vietā nāca kāda jauna latviešu māsiņa no Hanoveras. Cita gan nekā Grosbergai nenodarīja, jo bija iejaucies viņas draugs — Sarkanā Krusta priekšnieks. Ne tikai iejaucies, bet arī izgādājis iebraukšanas atļauju Amerikā. Grosberga bija tagad kaut kur Čikagā.

— Pudiķi, — iečikstējās Liliģāna, atvērda acis, — esi tik mīļš un ienes kafiju! Austra jau nenāks iekšā, viņa tagad ar mani nerunā; tu man esot par samaltāšanu...

— Kāpēc tad tu gribi, lai es viņai rādos? Viņa taču mani apēdis bez sāls, — Pudiķis smējās un sāka ģērbties.

— Pasmaidi labi mīļi un pakutini zem zoda, — Liliģāna izstaiņājās un pilnīgi atvēra acis, — labi, ka šodien sestdienu un nav jāiet darbā.

— Man gan jāiet, — teica Pudiķis un uzrāva kreklus, — kaut vai tikai uz pāris stundām, bet jāiet ir — daudzi nepaspēja izņemt savas devas, mašīna atbrauca tikai piecos vakarā, teicās nākt šodien. — Pudiķis bija sagērbies un sukāja matus.

— Pudiķi, — iesāka Liliģāna, — vai tu zini, ko veicais Džonsons man šodien, tas ir vakar, prasīja?

— Kā lai es to zinātu? — Pudiķim nepatika, ka Liliģāna vienmēr runāja par saviem angļu priekšniekiem.

— Viņš gribēja, lai es ar viņu šovakar eju uz klubu.
— Un tu?

— Ko tu būtu darījis?

— Es neesmu sieviete, un mani neviens uz klubu neaicina.

— Es domāju, ja tu būtu manā vietā?

— Es nedomāju, ka ietu!

— Kādēļ?

— Tas neizskatās labi.

Pudiķis izgāja virtuvē. Austra Rudzukulns sēdēja pie virtuves galda un dzēra kafiju. Matī bija sagriezti dzelzs ruļļos un uz sejas bieza krējuma kārtā.

— Labrīt! — teica Pudiķis, un sāka rīkoties ap gāzes pavardu.

— Labrīt! — atņēma Austra, un tad pēc brīža turpināja, — vai tev nepietiks ar kafiju, ko jau uzvāriju? — Viņas balss bija sagurusi un skumja.

— Paldies, Austrīn, — teica Pudiķis, paņemdams krūzi un likdams to uz mazā stumjamā galdīņa, — es tikai negribēju tevi apgrūtināt...

— Pudiķi! — Austra bija piesarkusi, — man ar tevi būtu jāparunā!

— Sper tik vajā! Es klausos abām ausīm!

Austra sēdēja gandrīz nekustīga, un tikai viegla nāšu trīsēšana norādīja, ka viņa uztraukusies.

— Ne es speršu, ne kodīšu, tikai gribēju tev teikt vienu lietu — man nav nekādu iebildumu vai aizspriedumu, bet tev vajadzētu padomāt par Liliānu... — Nervozī viņa aizsmēķēja divas cigaretes, vienu pasniežda Pudiķim, tad, brīdī klusējusi, turpināja: — Tas, ka tu pie viņas paliec, tas ir pats par sevi saprotams, bet tu arī zini, ka pēc pāris mēnešiem viss būs cauri. Tev neviens nekā nepārmetīs — tu esi vīrietis, bet kā būs ar Liliānu?

— Kādēļ lai pēc pāris mēnešiem viss būtu cauri? — pārsteigts jautāja Pudlķis.

— Pēc pāris mēnešiem sāksies pirmās izceļošanas, Lilljāna būs pirmā, kas brauks prom! To tu zini visal labi. Tev paies gadi, kamēr varēsi no šejienes izkulties.

— Kādēļ? — Pudlķis tagad tiešām bija pārsteigts.

— Tu esi bijis kaņavīrs, un tu pats dzirdēji, ko Dižvirpulis stāstīja par pirmo Austrālijas komisiju? — Austra izdzēsa cigareti, lai tūdaļ aizdedzinātu jaunu.

— Jā, bet, — pretojās Pudlķis, — visas jau nebūs vienādas, citas droši vien ņems pretīm kaņavīrus...

— Tu vari domāt, ko gribi, es tikai vēlētos, Lilljānas labad, lai tu no mūsu dzīvokļa pazustu pirms sešiem no rīta! Es nevēlos, ka kāds redz, kur tu savu gultu taisi! Lilljāna ir mana draudzene, un es viņai vēlu tikai labāko. Esī tik labs un neradi viņai sliktu slavu! — Austra bija nogurusi runājot, un viņas lie-lās un blēzās lūpas trīcēja.

— Mijā Austriņa, ja tu domā, ka man tas jādara, tad es to darīšu. Tikai man liekas, ka tu maldies par mani un Lilljānu...

— Cik tev gadu?

— Divdesmit seši.

— Lilljānai būs trīsdesmit.

— Kas par to? Ko nozīmē četri gadi?

— To tu vēl redzēsi! Bet saki — kāds tev amats? Profesija?

— Nesmejies, bet es studēju teoloģiju, pusē izstājos...

— Un tad?

— Kaš!

— Lilijānas pēdējais vīrs bija dakteris...
— Es zinu. Viņa man stāstīja.
— Vecāki viņai bija bagāti tirgotāji, — turpināja savu postošo darbu Austra. Pudīķis kļuva arvien nervozāks.

— Arī to es zinu!

— Vai tu kādreiz esi padomājis, ka nometnes laiks reiz beigsies, un Lilijāna vēlēties visas tās pašas lietas un sabiedrību, pie kurām viņa pieradusi?

— Ko tādu es tev esmu nodarījis, ka tu vēlies mani un Lilijānu izšķirt? — gandrīz dusmīgi jautāja Pudīķis.

— Nekā, jūs abi esat man mīļi, es nevēlos, ka jūs ar savām muljībām nodarāt sev pāri! Es gribu jūs abus redzēt ar veselu ādu!

— Paldies, — nikni teica Pudīķis, — mana āda jau vairākus gadus ir skrandās, neviens to nevarēs salāpīt, bet es tev piekrišu — es no rītiem izvāksos agrāk. Citādi, lūdzu, liec mūs mierā. Tu mūs nesaprofī! — Steidzīgi viņš stūma ratiņus uz istabas pusl.

— Es jūs abus pazīstu pārāk labi... — noteica Austra, un aizdedzināja jaunu cigareti.

— Kur tu tik ilgi mētājies? — jautāja Lilijāna, kad Pudīķis iestūma ratiņus istabā.

— Esmāju ar Austru... — Pudīķis pielēja kafijas tasi un pasniedza to sievietei.

— Viņa tevi lamāja?

— Nē, tikai izteica aizrādījumus...

— Ka es tev par vecu?

— Ne tādos vārdos.

— Bet tomēr?...

— Nu, kaut ko līdzīgu...

— Viņai ir taisnība!

— Es tā nedomāju, — pretojās Pudiķis.

— Es gan tā domāju, un es jau sen tev gribēju teikt — lūdzu, neņem mūsu attiecības par daudz nopietni, tās var tikpat ātri beigties, kā sākušās... — Lilijana bija piecēlusies sēdus un raudzījās Pudiķi. Viņa bija nopietna un gandrīz skumja.

— Kādēļ? — uzstājās Pudiķis.

— Mīļais Laimi, es nezinu kādēļ! Lūdzu, pamet man cigaretes. Es tikai jūtu, ka visa mūsu šķietamā laimīte izjuks kā sniega pārsla dzīves karstajā saujā... Neprasi kādēļ, bet man liekas, ka tā notiks.

— Velnš viņu zina! — iesaucās Pudiķis, — kas ar jums abām šodien noticis! — Noskaidrojiet viņš nolika kafijas krūzi un skrēja uz savu istabu. Te viņam vairs nebija ko meklēt. Kā gan varēja analizēt cilvēku attiecības, it kā tās būtu beigta varde? Ja par nelaimi sāka ķērkēt kā nelaiemes vārnas, pirms tā bija notikusi, tad tai bija arī jānotiek.

— Labrīt, — teica Zemzars, kurš apgērbies gulēja gultā un lasīja kādu latviešu žurnālu, — tu šorīt agrāk nekā parasts?

— Saplēšos ar Lilijanu... — izgrūda Pudiķis un atkrita savā gultā.

— Kādēļ? — Zemzars nolaida žurnālu un uzmanīgi raudzījās draugā. Kaut ko līdzīgu jau viņš bija sen gaidījis.

— Viņas abas ar Rudzukulnietī pūš kā nelaiemes — jums izjuks, Lilijana ir par vecu, viņa nāk no citām aprindām, viņa izceļos, viņa tevi pametīs... Cik ilgi cilvēks tā var izturēt? — Pudiķis veltīgi grābstījās pa kabatām, cigaretes viņš bija atstājis pie Lilijanas.

— Viņām ir taisnība, — Zemzars pameta draugam smēķi un sērkokociņus, — es nekad nedomāju par gadiem, bet tas, ka jūs nederat kopā, man ir skaidrs! Nevar salaulāt zebieksti ar bruņurupuči...

— Tas nu gan ir skaists salīdzinājums, — nīgri atnurdēja Pudiļķis.

— Pašreiz jūs dzīvojat citā pasaulē, abi jūs. Kad lai ki mainīsies — kas notiks tad? Jums katram ir sava pasaule. Ja jūs vēl būtu paši uz savas zemes, tad varbūt kaut kas iznāktu, bet mētājoties pa pasauli — nē, tur nekas nevar iznākt! Tu esi visu savu dzīvi ar mieru nodzīvot kā čigāns, viņa nē! Viņai ir vajadzīga sava māja ar visādiem krambambuļiem, un galvenais, viņai vajag naudas — tev tās nekad nebūs! — Zemzars piecēlās un, apsēdies uz drauga gultas, turpināja: — Tev tagad liekas, ka tu bez viņas vairs nevari dzīvot, tā ir tāda iedoma! Pēc ilgliem gadiem tu atkal esi tuvs kādam cilvēkam, tev liekas, ka tu esi atradis mieru, bet šis miers īstenībā ir nemiers, un tava mīlestība nav nekas cits, kā pašlabuma meklēšana!

— Ko jūs visi no manis gribat? — gandrīz iebļāvās Pudiļķis.

— Nekā cita, tīlca! lai tu izietu cauri veselu ādu!

— Mans Dievs, to jau teica Austrā...

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

SEPTĪTAIS PANTS

— Augsti godājamās dāmas un kungi! — Dižvirpulis stāvēja uz mazās skatuvītes Nordenas pamatskolā. Vesels gads bija pagājis, kopš Pudiļcis šeit dzīvoja. Valsts svētku akts bija sarīkots tāpat kā pagājušā gadā, tikai šogad to kuplņāja kāds vijolnieks un dziedātāja Minna Slauciņa. Dižvirpulis, kā visos svētkos, telca runu. Viņu bija pleteicis nometnes komandants dakteris Bērzs, kurš tagad sēdēja pirmajā rindā un berzēja taukās rokas.

— Cienījamās dāmas un godājamle kungi! — savu

kjūdu izlaboja Dižvirpulis. — Pasaules notikumi ir izvirzījušies tā, ka mēs jau veselu gadu un vairākus mēnešus cīnāmies par savu neatkarību bez jebkādiem panākumiem. Lielās valstis ir iesākušas sadarbības politiku ar mūsu vēsturisko ienaidnieku, un mums vajājām acīm jāraugās nākotnē. Es nedomāju, ka būtu pārspilēti teikts, ka nākošā gada laikā nekas liels nevarēs notikt, un ka mūsu baltos dievnamus un zaļos laukus brādās iebrucēju zābakā, bet mēs nedrīkstam bezdarbībā nolaist rokas! Mums jācīnās tālāk! Mūsu uzdevums ir iepazīstināt mūsu draugus, kuŗi par mums rūpējas, ar mūsu mākslu un kultūru, ar mūsu sasniegumiem un ēklumu! Mums viņiem jāreda, ka mēs esam cienīgi pastāvēt brīvo tautu vidū! — Pie šiem vārdiem Dižvirpulis izņēma lielu zilu kabatlakatu un noslaucīja sviedrus.

— Atkal mūdās kā aita pa baļļu, — čukstēja Zemzaram ausī Pudiķis. — Vēl vakar dzirdēju, ka viņš laižoties uz Austrāliju. Kā viņš no turienes cīnīsies?

— Vai tad tu pie šādām runām neesi pieradis? — zobodamies jautāja Zemzars.

Dižvirpulis atkal atsāka runāt. Viņš slavēja latviešu sasniegumus, gudrību un varonīgās cīņas. Viņš runāja par pagājušiem laikiem un pieskārs nākotnei, kad saņems atpakaļ savu koku zāģētavu un kādā veidā to modernizēs. Viņš slavēja Militārās pārvaldes virsniekus, UNĒU un Sarkano Krustu, viņš nosauca vārdā visus bijušos ministrus, ar kuŗiem ticies, un stāstīja, ko tie teikuši. Runa vilkās vairāk nekā stundu. Kad viņš beidzot stājās runāt, Pudiķim sāpēja galva no visām tām skaistajām frazēm.

— Vai neiziesim ārā? — viņš jautāja Zemzaram.

— Paliec vien mierīgs, tagad vairs tikai stunda atlikusi, kamēr tas pijolnieks pārzāgēs savu kastī un tā madāmiņa izkļegsies...

— Nu tad gaidīsim arī...

Pārlaidis skatu zālei, Pudiķis levēroja, ka neviens nesmēķēja. Brīdi viņš vilcinājās, bet tad uzrāva plaukstā noslēptu cigareti. Kāds to pamanīja, un drīz vien visa telpa kūpēja, it kā tajā būtu izcēlies ugunsgrēks. Abi mākslinieki, kuņģi pildīja vakara „kultūrālo” daļu, tikai šeit, bēgļu nometnēs, bija sākuši uzstāties. Mocības, ko Pudiķis pārcieta, nebūtu daudz lielākas, ja viņš būtu nonācis gestapo, spāņu svētās inkvizīcijas vai Staļina čekas rokās. Uzmanīgi viņš raudzījās uz pulksteņa rādītāju, bet likās, ka tas nekustējās ne no vietas.

Beidzot viss bija pāri... Nodziedāja angļu un latviešu himnu, un ļaudis steldzās viens pie otra, lai sarunātu, kurš kurā istabā turpinās svinēt. Kopējlem mīlastiem Nordenā nevarēja atrast telpu, tādā veidā bēglēni laimīgi varēja izbēgt no daudzajām galda rumām. Priecājās un svinēja katrs savā istabā vai pa vairākām istabām kopā.

Lēnām Zemzars un Pudiķis soļoja uz mājas pusi. Zemzars jau otru mēnesi strādāja pie vācu zemnieka par „puspūsi”, kā viņš pats smējās. Maksāt nekā daudz nemaksāja, bet tā kā Zemzars saņēma strādājošo devu, un vācietis viņu baroja, iedeva kādu olu, maizes kukuli vai kumpi, tad dzīvot viņš dzīvoja labi un, galvenais, tā likās Pudiķim, viņam zemes darbs patika.

— Cik ilgi tu jau ragos ar Lilljānu? — draugam jautāja bijušais rotas komandieris.

— Tu pats labāk zini — mums tikai bija viens traucis, un kopš tā laika ir tikai labdien, labrīt vai sveiki. Mēs taču visu jau esam izmāluši! Ja es būtu niekojies, tad jau nekas, bet es nevaru paciest, ka par nopietnām lietām runā it kā tās būtu mēsli, nekam nederīgi krāmi, ko var katru brīdi aizmest... Es tā nedomāju!

— Mīļais Laimi, — gurdeni telca Zemzars, — neviens tev to nemēģina iestāstīt, es tikai, tāpat kā Rudzukulna jaunkundze, tev mēģināju pateikt, ka tu un Lilijana nederat kopā! Tu jau no Vālodzenes droši vien esi dzirdējis, ka Lilijana tagad velkot ar veco Džonsonu un taisoties braukt uz Angliju.

— Viņš taču var būt tās tēvs! Tam nu es neticu! — Pudīķis iegriezās uz savas mājas tiltiņa.

— Labāk zem veca vīra bārdas nekā jauna vīra pātagas, — prātoja Zemzars. — Un tu aizmirsti, ka vecais Džonsons tiešām ir bagāts. To saka visas sievietes, kuŗas strādā Pārvaldē. Viņš ir vienīgais, kam vairāk īpašumi Anglijā...

— Bet viņš taču neglīts kā grēks! — vēl vienmēr neatlaidās Pudīķis.

— Nauda nekad nesmird! Un tu ļoti labi zini, ka Lilijanai, lai cik laba meitene viņa būtu, patīk labi dzīvot. Mēs neviens to viņai nevaram dot. Ko tad viņa meklē? — Kādu, kam čaukstošā paplīnam...

— Cik neglītu jūs visu padarāt!

— Nekas dzīvē nav īsteni neglīts, ja tikai labi ieskatās! Ne Džonsons, ne Lilijana, ne tu, ne arī es — mēs visi savā būtībā esam labi!

— Un kā tad bija ar Žani un Mūrnieku? — jautāja Pudīķis.

— Ar Žani un Mūrnieku ir cita lieta, tie nebija cil-

vēki, bet zvēri cilvēku ādā! Vēl jaunāk — tie pat nebija zvēri! Kā mēs viņus varējām tik ilgi neatklāt? Diez', kur viņi tagad?

Žani un Mūrnieku kādā dienā bija ieradušies apcietināt angļu militārie policisti, bet viņi bija paguvuši ar Žagatas slevas palīdzību izbēgt pa logu. Viņi tika apvainoti laupīšanā, un šajā sakarā policija bija izdarījusi izziņu. Drīz atklājās, ka abi visus vācu okupācijas gadus bija kalpojuši Arāja vienībās un piedalījušies visās „lielākās akcijās”. Viņi tika meklēti un apsūdzēti par cilvēku slepkavību.

— Zemzar, — lēnām teica Pudīķis, kad viņi bija ienākuši istabā. Viņš attaisīja pudeli, apsēdās pie galda, — es ar tevi par šo lietu gribēju runāt...

— Šauj tik vajā! — Zemzars paņēma aukstas kafijas krūzi un ērtāk ierīkojās gultā. Kafiju viņš atkal bija atsācis dzert, jo ārsti ar viņa veseļošanos, jo sevišķi pēdējos mēnešos, bija apmierināti.

— Redzi, mēs visi zinājām par Salaspili, Rumbulu un citām vietām. Mēs redzējām gūstekņus, kuŗi mira lielās vai kā ģindeņi ieradās mūsu mājās, lai strādātu. Krievijā mēs redzējām nodedzinātas sādžas, pakārtus cilvēkus un badā mirstošos, bet mēs nekā nedarījām, mēs nekā netelcām. Mūsu priekšniecība to izskaidroja kā nenovēršamu ļaunumu un pagrieza galvas uz otru pusi, un mēs sekojām viņu priekšzīmei. Kad pēc kara visas šausmas atvērās mūsu priekšā — mēs deklarējām: Mēs neesam vācieši! Mums ar kopējo vainas apziņu nav nekā kopēja. Mēs bijām tikai skatītāji. Tikai tad, brīdī, kad atklājās tādi tipi kā Žanis un Mūrnieks, tikai tad mēs sajutām tādu kā vieglu kausa apziņu. Mājās mēs bijām audzināti kā kristieši, bet

mēs šo mācību samīdījām kājām — sava labuma dēļ! Vai tu domā, ka es sāku neticēt, tādēļ ka es tā vēlētos? Nē, mīlais draugs, man bija jāatmet ticība, jo es vēlējos ticēt pats sev un tam, ka cilvēkos ir vēl kaut kas labs! Arī manī! Ja tu man jautā, vai es jūtos vainīgs, tad man tev jāatbild — jā, es jūtos vainīgs, jo es noskatījos ar īstena kristieša pasivitāti un nekā nedarīju. Manī bija bailes par savu dzīvību un ādu... Tagad man ir kauns! Kauns pašam no sevis! Mani vairs neuztrauc tas, ko citi darijuši, bet gan tas, ko es esmu darījis — nozlegums ir tāds pats!

— Nupat tu aizraujies par daudz! — lēnām teica Zemzars un skatījās nosvīdušajā draugā. — Ko tad mēs varējām darīt? Mums uz kakla bija visa lielā vācu armija. Sacelties? Tas taču būtu bijis vājprāts! Aizstāvēt žīdus un gūstekņus? To mums nekad nebūtu atļāvuši! Nē, mīlais Laimi, vienīgais, ko mēs varējām darīt, bija neskatīties turp, kur mums bija kauns skatīties! Un ja tu domā, ka mēs esam atbildīgi par tādiem cilvēkiem kā Žanis un Mūrnieks, tad tu maldies; katrai tautai ir tādi cilvēki! Katram diktātoram ir tādi rokaspuīši, kas, neprasot nekā, izvedīs viņa vājprātīgās idejas. — Zemzars nobraucēja pieri un brīdi klusēja. Šajā brīdī Pudiķis atkal sāka runāt:

— Es jau nedomāju mūs vien, bet visus cilvēkus. Mēs vienmēr ļaujam ļaunajam augt, mēs sakām — nebūs jau tik slikti! Galvenais, tas sagādā labu mums, kas notiek ar citiem — tas ir nenozīmīgi! Beidzot mēs atrodam, ka paši esam ierauti nāves un iznīcības mašīnā — vai nu kā nāvētāji, vai nāvējamie. Iznākums ir vienāds, jo mūsu pašu nāve radīs un dzemdēs daudz jaunu nāvju citiem cilvēkiem. Kad es biju jauns, es

domāju: kristīgā ticība ir atbilde visām mūsu nelai-
mēm. Bet tad es atradu, ka vārdi, kas rakstīti melnā-
jā grāmatā, bija vieni, darbi citi! Pat vislabākais kris-
tietis atteicās pildīt savu pienākumu un darīja vienī-
go, ko viņš spēja: viņš bija pasīvs, un ar to kļuva
līdzvainīgs!

— Nu gan tu šauj pār svītru! — izsaucās Zemzars.
— Vai tevi nav apsēdusi vajāšanas manija?

— Mani nav apsēdusi vajāšanas manija! Tikai, kad
tu un Austra, arī pat Lilijana, man lelelāt pēdējo,
kam es ticēju — mīlestību neņemt nopietni un pasīvi
noskatīties, ka tā tiek izjaukta, tikai tad man pietika!
Tagad beigsim runāt! Man gribas dzert!

Klusēdams Pudiķis sēdēja un dzēra. Zemzars gu-
lēja gultā un klusēja. Kad pudele bija izdzerta, Pu-
diķis, viegli nīgodamies, piecēlās un teica:

— Saliņa Lī mani ielūdza pie sevis, domāju, nu es-
mu piemērotā stāvoklī, lai ietu!

— Tikai netaisi mulķības, — norūca Zemzars. — Ne-
esi vairs mazais bērns, — vai man iet līdzī?

— Nē, paldies, draugs! Būs labi, visu rūgtumu iz-
spļāvu, tagad tikai mute tāda kā jēla no visiem skai-
stajiem vārdiem — es jaušu, lai runā citi...

Saliņas Lī istabā bija parastā draudze. Mācītājs Ža-
gata, kā par brīnumu, bija gandrīz skaidrā. Viņš sēdē-
ja istabas kaktā un stīvi raudzījās grīdā. Mežs un Bū-
ta Kalēja bija izlaidušies uz tachtas. Saliņa Lī runāja
ar Ātrumu, bet Dižvirpulis bija noķēris nometnes ko-
mandantu Bērzu.

— Saliņ, — iesaucās Pudiķis, ienākdams istabā,
— kur tad Lilijana?

— Viņa ar majoru Džonsonu aizbrauca uz klubu,

būs atpakaļ tikai ap pusnakti, tad jau uznāks. — Sa-
lija Lī pasniedza Pudīķim glāzi un pagrūda uz Dižvir-
puļa pusi: — Ej un paklausies, ko viņš atkal muld,
šoreiz tiešām iet augstu!

Lēnām Pudīķis plegāja abiem dižvīriem.

— Un es jums saku, — teica Dižvirpulis, — tikai tā-
dēļ mūsu kaņavīri koncentrēti gūstekņu nometnēs. Šis
ziņas esmu dzirdējis no mūsu politiķiem, kuŗiem labi
sakari ar armijas aprindām. Kāda nozīme tagad būtu
visus kaņavīrus palaist vajā? Kā tos varētu sadzīt ro-
kā, kad sāksies nākošais kaņš?

— Vai jūs bijāt pagājušā kaņā? — Dižvirpulim jau-
tāja Pudīķis, un viņa acis naidīgi smējās.

— Nē, es biju par vecu un bez tam strādāju „neat-
vietojamā” darbā. Bet es pārdzīvoju visas kaņā bries-
mas, es pazaudēju visu savu mantību un gandrīz no-
miru badā... — Dižvirpulis piesarka, uzskaitot savas
ciešanas. Pie pēdējā vārda Pudīķis viņu pārtrauca:

— Tātad jūs nebijāt kaņā!

— Ne tieši...

— Un tagad jūs runājat par jaunu kaņā? Vai jūs
esat pajautājis pašiem kaņavīriem?

— Es biju ciemos pie pulkveža Vecā, viņš mums tei-
ca, ka kaujas morāle vēl vienmēr esot augsta! — Diž-
virpulis triumfēja.

— Klausieties, ko es jums teikšu! Manā istabā paš-
reiz dzīvo mans bijušais rotas komandieris. Pakaļu
viņam norāva, un lalkam ar triecienu sabojāja nie-
res, viņš var nomirt kuŗu katru brīdi, jā, viņš pat gal-
da nāvi! Tādu kaņavīru ir tūkstošiem! Jūs runājat
par kaujas morāli: lai kaujas profesionālie kaņavīri!
Tas ir viņu pienākums, ne mūsu! Daži mūsu brāļi ci-

nījās Sarkanarmijā, mēs kopā ar vāciešiem, un tagad jūs vēlaties, lai mēs ietu kauties par labu amerikāņiem un angļiem? Kas tad būs nākošais? Ķīnieši? — Pudiķis izdzēra savu glāzi un pagrieza runātājiem muguru.

— Pacifists! — viņš dzirdēja nošņācamies Dižvirpuli. Kā dzelts viņš atcirtās atpakaļ un mešus iemeta lielā vīra sejā vārdus:

— Nē, tikai ar prātu! Cilvēks ar prātu un pienāku mu pret sabiedrību un savu tautu! Jūs esat alzmugures žurka! Pie tam, pēdējais lupata!

— Aģitātors! — kļiedza Bērzs. — Mēs jūs izmetīsim no nometnes! Es jau sākumā teicu, tādus spokus nevajag ņemt iekšā!

— Es jūs iesūdzēšu tiesā par apvainojumiem! — skajāk par Bērzu brēca Dižvirpulis.

— Pudiķi, — pie durvīm viņu noķēra Saliņa Lī, — ej un izgulles. Es visu līdz rītam nokārtošu, ne putniņš pakaļ nedziedās...

— Mijā Saliņa, — izledams galtenī, teica Pudiķis, — tev nekas nebūs jākārto, es rīt braucu projām...

Kad Pudiķis kāpa lejup, no alzdurves iznira jauna meitene. Viņa draudzīgi uzlika vīrietim roku uz pleca un teica:

— Jums ir taisnība, Pudiķa kungs, bet viņi to nekad nesapratīs.

— Mārīte! — pārsteigts izsaucās Pudiķis, bet meitene jau bija pazudusi krēslainajās kāpnēs.

Val viņam bija taisnība vai viņš murgoja?

Uz kuriem viņš brauks rītdien?

ASTOTĀIS PANTS

Pudiķis stāvēja sardzē pie municijas laukuma. Kartas bija šisvasaras naktis. Papīra bruņucepure spleda un sviedrēja. Automatiskās šautenes silksna griezās plecā. Aizsmēķējis un slēpdams cigaretī sauļā, Pudiķis sāka soļot ap savu apgaitu.

Pēdējo reizi viņš bija aizbraucis uz Nordenu tad, kad nomira Zemzars. Vecais bija mocījies kādus trīs mēnešus slimnīcā, bet beidzot aizgājis... Nordenā neviens ar Pudiķi nebija runājis, vienīgi Vālodzene, un arī Lilljāna bija apjautājusies, kā viņam iet. Viņš bija

izmetis paviršu atbildi un izvairījies no tālākas sarunas. No Vālodzenes viņš uzzināja, ka Saliņa Lī apprecējusi kādu seržantu, ogļraci no Anglijas ziemeļiem, bet ka Liliņāna vēl vienmēr gaidot laulības atļauju ar majoru Džonsonu. Neviens nešaubījās, ka viņi apprecēsies. Rūta Kalēja bija apprecējusi Mežu un izceļojusi uz Austrāliju, dakteris Bērzs uz Kongo, bet Dižvirpulis aizskrējis ar pirmo kuģi uz Ameriku.

Šajā sardžu rotā Pudiķis nebija ne ar vienu iedraudzējies. Darbabledri viņu uzskatīja par nīgru un kašķīgu. Priekšniecība domāja, ka viņš par daudz dzeļ, un beidzot, sievietes no viņa vairījās drūmā izskata dēļ. Vienīgais, ar ko viņš runāja un dalījās pudelē, bija Ojārs Čurksts, bijušais karavīrs, kas uz savu roku bija izbēdzis no Berlīnes, aizbraucis gandrīz līdz Polijai, bet tad atbēdzis atpakaļ. Kad bija iesācies karš, viņš vēl bija valkājis skolnieku uniformu Valmieras ģimnazijā. Lai izbēgtu no mācībām un apmierinātu savu piedzīvojumu kāri, viņš bija iestājies armijā, bet arī šeit viņam nebija klājies labi. Viņš neticēja nevienam virsniekam un vēl mazāk civilistiem. Polītiķu Čurksts uzskatīja par samazgu bedri, kurā valstās tikai cūkas.

— Kaut beidzot pienāktu seši, — pie sevis runāja Pudiķis, skaitīdams municijas kastes, — varētu atlaisties gultā, — skapī viņam vēl bija pāris pudeles alus, — pusmiegā snauduļot un nedomāt... — Atslējies pret prožektora stabu, Pudiķis sāka lasīt. Kad nebija naudas krogum, viņš lasīja. Valrākās piezīmju burtnīcās bija sarakstīti viņa atzinumi un pārdomas. Varbūt kādreiz iznāks laika kaut ko uzrakstīt.

— Ei, Pudiķi! — pa zoģa ārpusi tuvojās sardzes virsnieks, — vai tu guli?

Pudiķis norāva no pleca šauteni un nozīvoja parasto formulu angļu valodā. Grāmata atvērta gulēja pie kājām, bet lalmīgā kārtā tā atradās gaismas metēja staba ēnā.

— Nē, es negulēju! — pēc ziņošanas viņš atcirta virsniekam.

— Ir jau labi. — Leitnants Zebiekste bija labs vīrs un vēl nekad nebija ziņojis par kaŗavīriem. Viņš jau arī nebija ne virsnieks, ne instruktors — pakāpi bija leguvis angļu valodas dēļ, un vēl vairāk tādēļ, ka ne dzēra, ne smēķēja. — Ko tu lasīji? — viņš jautāja Pudiķim.

— Elebumu... — Pudiķim bija neērti atzīties, ka viņš lasījis.

— Ā, — novilkta Zebiekste, — es arī to izlasīju, tikai pirms kāda mēneša; ko tu par to domā?

— Es domāju — „uz ūsu”...

— Vai tu arī tā jūties? — Zebiekste viņu tirdīja.

— Jā un nē — to grūti patelkt, pašreiz lasu tikai otro reizi...

— Kad zināsi, pasaki! Gribi kādreiz atnākt pie manis? Man daudz grāmatu...

— Paldies, bet nezinu, kā iznāks...

Leitnants pameta Pudiķim ar roku un nozuda tumšā. Pudiķis pacēla grāmatu un leibāza to kabatā. Viņam vairs nepatika lasīt, viņš bija iztraucēts, kāds bija jautājis muļķīgus jautājumus. Viņam likās, ka viņš bija it kā amēba zem stikla, uz kuŗu skatās tūkstošiem acu. Nevienu brīvu dienu viņš negribēja pavadīt rotā, tā bija mākslīga augsne, kuŗā auga neatbll-

dība, nāvējoša garlalcība un mākslīgas cerības. Vīrus turēja kopā tikai viens — ilgas pēc mājām. Virsnieki šīs ilgas mākslīgi uzkurināja. Atdarināja latviešu armiju ar zvērestiem, karogu, baltiem cimdiem, un vāca ziedojumus dažādām organizācijām. Algas dienā pie trīs dažādiem galdiņiem sēdēja virsnieki un no kara-vīriem iekasēja naudu dažādām organizācijām un pasākumiem. Pudiķis bija vienīgais, kas nemaksāja. Kad viņam bija jautāts iemesls, viņš bija īsi un strupi atbildējis:

— Ticība!

— Kāda?

— Eksistenciālistiskais piektās dienas sabatists...

Virsnieki bija izskatījušies pārsteigti, bet vairāk viņu nebija tīcinājuši. Pret ticību tiem bija liels respekts, un jo sevišķi, ja nezināja, kāda ticība tā bija...

— Velna kruķi! — lamājās Pudiķis un kratīja pulksteni. — Vai tu iesi ātrāk vai ne? — Šodien visa diena bija brīva, un Pudiķim bija kabatā vēl kādas pārdesmit markas. Ar to vajadzēja pietikt.

— Tu runā tik gudri, — kādreiz viņam bija teicis Čurksts, — kādēļ tu nekā neuzraksti? Varētu izdot grāmatā!

Kas par muļķībām! Kā viņš, Pudiķis, varēja ko rakstīt? Viss viņa smadzeņu pods mirka alkoholā, un vienīgi tad, kad šī sula stimulēja viņa domāšanu, viņš varēja runāt. Nākošā dienā rokas triecēja un ar steigu bija jāmeklē kāda pudelīte alus.

Lēnām pie apvāršņa sāka aust gaisma. Vēl tikai divas stundas, un tad viņš būs brīvs! Kādēļ viņš šeit nīka? Vai nevajadzēja visam atnest ar roku un iet strādāt kādā būvuzņēmumā vai pat fabrikā? Tomēr bū-

tu projām no visas šīs „zupas”... Vai šīs nebija personīgais kašs? No viena aplenkuma gāja otrā un tādā veidā izkļuva no spallēm. No viena aplenkuma otrā!

— Dullais! — caur zobiem izgrūda Pudiķis. Pirms pāris mēnešiem viņš bija saticis pulkvedi Veco. Laist par viņu jau varēja katrā latviešu avīzē, bet Pudiķim vienmēr likās, ka viņš nevarēja būt tik negudrs. Tagad tas viņam bija skaidrs! Pulkvedis Vecais bija kļuvis par otru pulkvedi Viņķeli. Sastāvēja visās organizācijās un visās arī gribēja vadīt. Par savu pienākumu uzskatīja aizstāvēt katru diktatoru un lamāt visu demokrātisko. Viņa ārpolitikas apskati varētu būt piecgađiga bērna vai politiska imbesiļa rakstīti.

Lēnām Pudiķis atkal sāka staigāt. Kas notiktu, ja viņš pats uzlaistu gaisā visu šo municijas lauku? Šeit bija tik daudz granātu un patronu, ka varēja iznīcināt tūkstošiem cilvēku... Vai ar to viņš nebūtu izdarījis labu darbu? Izglābis cilvēku dzīvības? Pudiķis apstājās un skaļi iesmējās. Viņš laikam kļuva traks! Brīnums jau nekāds nebūtu, dzert dzēra kā negudrs, un kad sāka rumāt, tad nāca ārā tādas ķecerības, ka bailes... Tagad vēl sabotāža! Pudiķis smējās un domāja, kāda brēka saceltos rotā! Pratināšanas, pratināšanas un kratīšanas. Viņu noteikti apcietinātu un iebāztu cietumā, bet viņš visu nollegtu. Meklētu citus vainīgos. Avīzes rakstītu, ka tas krievu aģentu darbs, ierastos F.B.I. un M.I.5. Kas par izricībām!

Domādams, kādā veidā to vislabāk varētu izdarīt, Pudiķis staigāja straujā gaitā. Nē, viņš nespvoja, to tiešām varēja izdarīt!

— Ei, Pudiķi! Kur tu paslēpies? — Caur vārtiem bija ienākusi jaunā maļņa. Ļurdēdams par gaŗo nakti,

Pudiķis atdeva savu aptveri nākamajam sargam un gāja uz automašīnu. Blakus viņam soļoja seržants Runcis, vecās armijas virsnieku vietnieks.

— Pārbaude bija? — viņš mēģināja uzsākt ar Pudiķi draudzīgu sarunu, bet pēdējais tikai apstiprinādam pamāja ar galvu. Seržants atmeta ar roku, un klusēdami viņi iekāpa mašīnā, kur sēdēja pārējo posteņu sargi.

— Pudiķi, — tumsā viņam blakus ierunājās Čurksts, — ko mēs šovakar darīsim?

— Ko mēs parasti darām?

— „Pie drūmā”?

— „Pie drūmā”!

DEVĪTAIS PANTS

„Pie drūmā” pulcējās tie rotas vīri, kuŗi gribēja tikai dzert un kuŗiem nevajadzēja ne meiteņu, ne baltu galdu. Kādā notālā pagraba kaktā, starp milzīgām viena mucām saimnieks bija nolcis galdu ar pāris izjodzītiem krēsliem. Viņš nekad nevienu nemeta ārā, un viena no mucām bija aprakstīta vārdiem un nesaprotamiem skaitļiem. Visi tie bija rotas vīri, kam bija aptrūcis naudas, bet nebija izbeigušās slāpes.

Pie galdiņa sēdēja Pudiķis un Čurksts un no alus glāzēm dzēra skābenu sarkanvīnu.

— Cik ilgi tā ies? — kļūdams nopietns, jautāja Čurksts.

— Kādēļ tu tā jautā? Vai tev vairs nepatīk? — Pudiķis atkal pacēla glāzi pie lūpām.

— Nav runa par nepatīku, vecīt, bet šitā grūšana pie rīkles man sāk palikt par paradumu, un no tā man drusku tā kā balles. Nepatīk arī tā militārā āzēšanās! — Šajā brīdī Čurksts piecēlās kājās un imitēja rotas komandieri: — Kaņavīri, es jums saku, man ir tas gods jums sacīt, sekojot Latvijas armijas tradīcijai, es jums saku, kā mēs rīkojām Kalpaka balli! Uz šo balli, kā saku, tiek ielūgti virsnieki ar savām dāmām, instruktori ar savām kundzēm un kaņavīri ar savām sievietēm! Kā sacīt jāsaka... — Pudiķis un Džinksts sāka zviēgt un iztukvoja glāzes. Saimnieks tās piepildīja par daudz steidzīgi un izpelnījās Pudiķa niknu skatu.

— Klausies, Čurkst, tu man nesaki visu patiesību! Kas tev ir aiz ādas? Tas par pierašanu pie dzeršanas ir par daudz vecs stāsts, tu vairs no dzeršanas neatradināsies, un kroniķis vēl neesi! Man jau tad būtu daudz vairāk par ko galvu lauzīt! Tu kaut ko esi izgudrojis, sper vajā un neslapsties!

— Redzi, Pudiķi, — piesarkdams teica Čurksts, — mans vecais pēc visiem šiem gadiem atradies. Mēs jau nekad labi nesatikām, bet vecais paliek vecais... Tagad viņš raksta, ka angļu zemē esot iepircis māju un pa otram lāgam apprecējies ar pavecāku sievieti. Dzīvojot labi, bet gribētu, lai es braucu pie viņa. Par darbu lai neraizējoties, tā esot diezgan. Atļauju lai neprasot, to izgādāšot uz vietas — lai braucot tikai atvaļinājumā...

— Izklausās labi, — drauga tēvam piekrita Pudiķis, — kādēļ lai tu nebrauktu?

— Vienam man negribas braukt, — ģurkst grūstīja savu strupo un vasaras raibumiem nosēto degunu, — domāju, vai tu arī negribētu izmēģināt roku?

— Hm... — novilkta Pudiķis un pamāja saimniekam, lai tas atkal piepildītu glāzes. — Patiesībā es jau sen domāju paņemt vāgu un iet vācu saimniecībā, bet vienmēr aprūkst „ņukas”. Ja tā labi padomā — ko mēs varam zaudēt! Tikai tev jāraksta tēvam, ka arī es braukšu, un vai viņš mani ņems pretim?

— Es jau viņam rakstīju un prasīju. Viņš saka: brauciet, cik vien letīgi vēlaties, manā mājā ir vietas diezgan! — ģurkstam bija salīduši dūmi acīs, un viņš ar iekšēji tās ilgi berzēja.

— Tu rakstīji tēvam bez manas zināšanas? — pārsteigts jautāja Pudiķis.

— Es tikai apjautājos...

— Kā tu zināji, ka es vispār par to domāšu?

— Uz tevi tikai jāpaskatās, — smīnēdams teica ģurkst, — katrs var redzēt, ka tev armijas dzīve riebas. Tādēļ jau tu arī tik traki met pa lampu. Pēdējā laikā tu kļūsti arvien nemierīgāks — brūtes tev nav, kas tad var būt? Tikai ceļš zem kājām!

— Tu gan visu esi labi izdomājis, — novilkta Pudiķis un iztukšoja glāzi, — tikai nezinu, vai man tā angļu zeme patīks...

— Gan jau patīks! Mums tagad vienalga, kur dzīvojam, nekur mēs nebūsim mājās! Vienīgi, kas ir „mājās”, ir mūsu trešās šķiras politīdži un pakaļas laiži augstiem kungiem — tiem tāda izdevība iespēlēties kā

vēl nekad. Mēs nekur nebūsim mājās! Mēs paši tās atstājām un aizslēdzām durvis...

— Nē, Čurkst, ne mēs paši, bet cilvēki, kuŗiem vajadzēja mūs vadīt! Savas godkāres dēļ tie mūs pārdeva par sudraba grašiem un tagad vēlas iegūt atpakaļ, bet es šaubos, vai tas izdosies? — Pudiķis izstiepa kājas zem galda un ar pirkstiem sāka bungot nemierīgu maršu. — Ja mēs būtu palikuši neitrāli visā savā nostājā, mums tagad būtu daudz labāk, bet ko darijām mēs? Mēs lidām iekšā vislielākās samazgu bedrēs, un tagad mēs smirdam jau pa gabalu!

— Nu tu atkal sāc liet! — izsaucās Čurksts. — Labāk pievaldi savus zirgus, kad aizbrauksim pie tēva; viņš bija policijas uzraugs, un vēl vienmēr pūš vecajā stabulē. Tu labi zini, ka es nevaru ieredzēt visus mūsu kundziņus, bet tev arī jāsaprot, ka ar tādu runāšanu mēs vijam paši sev striķi!

— To mums jau sen vajadzēja izdarīt — nāve ir vienīgā brīvība, kas mums atstāta!

— Dulls kas dulls! Tev tiešām jābrauc uz Angliju un jāiet kādā slimnīcā, citādi tu pats sev ko izdarīsi... — Čurksts tiešām bija noraizējies par draugu.

— Nebaidies, es esmu par daudz liels gljēvullis un memmes dēļiņš, lai sev ko izdarītu, es tikai māku runāt! Aizmirsti, ko teicu un labāk pastāsti, kā tev var uz postena gāja ar „meža meitenēm”?

— Nu tā, — smaidīdams un dzerdams vīnu, teica Ojārs, — es stāvu pie tukšajām kazarmām, tu zini, blakus sieviešu cietumam. Bija tā ap pusdienas laiku. Iznāk divas meitenes kā odziņas, tādas pabālas gan bija, bet ko tu vari sagaidīt — bijušas iekšā seši mēneši. Palet man divas reizes garām un trešo reizi nāk

klāt. Sāk stāstīt, ka neesot ne kapeikas pie dvēseles un neesot arī kur palikt. Vai es te stāvēšot arī naktī. Atbildēju, ka stāvēšu gan, bet ka man nav atjauts civilistus lelaist, jo šīs kazarmas ir amerikāņu īpašums. Viņas lūdžas un gaudo, vai tad es esot galīgi bez sirds? Viņas man atlīdzināšot graudā — cietumā esot izārstētas, tādēļ arī izlaistas. Pats zini, man tāda mīksta sirds. Teicu, lai ir klāt ap vieniem, bet lai pa to laiku nenokļū kādu kaiti. Iedevu pāris markas, ar ko nopirkt paiku un apsolījos satikt šeit pat „Pie drūmā” ap kādiem desmitiem. Satīkt satīku, bet abas bija krietni vien burās. Aizgājis uz posteņa, gaidu, kad nāks manas abas Dulcinejas. Nav pagājušas ne piecpadsmit minūtes, kad klāt gan! Aizvedu un ierādīju viņām labāko istabu, to, kur puikas ienesuši divas gultas un kādus pāris deķus šitādiem neparedzētiem gadījumiem. Noliku abas gulēt, nomīlējos kā nākas un eju atpakaļ uz posteņa. Tā ap trijiem no rīta man prāts nemierīgs, saku pats sev, par velti tev šitādu risku nevajadzēja uzņemties — ej un saņem pilnu maksu! Kad iegāju istabā — abās gultās divi amiši un pie loga rinda ar piecdolaru zīmēm zobos. Kad dabūju amišus ārā, sāku lamāt abas meitenes, piedraudēju, ja rīkos šitādu „bardaku”, tad nekad valrs nelaidīšu iekšā. Uz to viņas man piešķīra divdesmit dolarus, tos tad pašreiz nodzeņam, viņas bija ņēmušas ne tikai piecniekus, bet patīrijušas arī kabatas. Es tik tikko paspēju izvākt abas gultas pagrabā un izmest abas „mežinieces”, kad militārā policija klāt. Protams, nekā neatrada, bet rotņīkam gan ziņoja...

— Ko viņš tev teica? — ziņkārīgi jautāja Pudīķis.

— Viņš nodarbinot sargus, nevis meitumuju saim-

niekus, un ja mani vēlreiz ķeršot, tad ārā no rotas. Tajā brīdī es arī nopietni sāku domāt par braukšanu uz Angliju. Priekā, vecais! — Nobeidzīs savu stāstu, Čurksts iztukšoja glāzi.

— Nu, labi! Brauksim pie tā tava senča, un ja nepatiks, tad velns par mazu puiku lai paliek, ceļosim atpakaļ uz fāterlandi, gan jau kaut kā tiksīm cauri! Vācijā tagad darba netrūkst, un ja visi striķi trūkst, sāksim dzīvot pa mežiem kopā ar „mežameitenēm”.

Krogū abi draugi nosēdēja līdz pusnaktij. Runāja par piedzīvojumiem kara un miera laikos. Pudiķis sāka muldēt par savu iesākto romānu, — Anglijā to noteikti pabeigšot. Likšot iesiet melnā samtā un vienīgo ierakstīto kopiju uzdāvināšot Čurkstam.

Kad viņi lēnām meimuroja uz kazarmju pusi, Čurksts čukstēja Pudiķim ausī:

— Meklēsim kādu „mežinieci”?

— Nē, man sievieši līdz kaldam, negribu tās redzēt. Ja es kādai likšu pirkstu klāt, tad tai jābūt piecas nedējas mēslu kastē gulējušai!

— Kādēj?

— Lai riebjas vēl vairāk!

— Uz Angliju brauksi man līdzī?

— Uz Angliju braukšu!

DESMITĀIS PANTS

— Čurkst! — no gaitēņa otra gala sauca leitnants Zebiekste, — pagaidi, man ar tevi jārunā! — Zebiekste bija Čurksta un Pudīļa vada komandieris jau vairāk nekā trīs nedēļas. Šajā laikā ne Čurksts, ne Pudīlis nebija pielikuši pie lūpām alkoholu. Centīgi viņi krāja naudu, cik parādi to atļāva. Pudīlis daudz lasīja un arī pats bija sācis rakstīt. — No gara laika... — tā viņš teica Čurkstam.

— Jā, — Čurksts gāja pretim virsniekam un domāja, ka būs savārijis atkal kādas ziepes, bet nekā neva-

rēja iedomāties. — Kas nu par ķibeli? — viņš jautāja, saraustīdams savus svārkus.

— Nekāda ķibele, — teica Zebiekste, draudzīgi aplikdams roku ap Čurksta plecu, — es tikai gribēju zināt, kas ar jums abiem noticis?

— Nekas nav noticis, — saspurojās Čurksts. Viņu kaitināja, ka visi rotas vīri skatījās uz viņiem abiem kā prātā jukušiem, kantīnes ekonoms pat gribēja raudzīt pulsu un „Pie drūmā” saimnieks pat bija atnācis uz rotu un apjautājies, vai abi draugi esot slimī. — Vai mēs izskatāmies pēc slimiem vai garā vājiem?

— Nē, es nedomāju, ka jūs esat garā vāji vai citādi jukuši, varbūt taisni otrādi, beidzot nākuši pie prāta... — Zebiekste manīja Čurksta pretestību un mēģināja nolīdzināt ceļu draudzīgai sarunai.

— Kad mēs dzērām, — lēnām un uzsverot katru vārdu, teica Čurksts, — tad mūs lamāja par plenčiem un ģurbām, tagad uz mums skatās kā uz astoto pasaulē brīnumu un slēdz derības, cik ilgi mēs iztiksim negrūduši pie rīkles!

— Nē, Čurkst, tu mani nesaproti, — Zebiekstem bija grūti izskaidrot, — kas mani pārsteidz, ir tas, ka Pudiķim pēdējā nedēļā visos mūsu emigrācijas laikrakstos pa stāstam un šie stāsti ir labi!

— Vai tu domā, — pārledams uz „tu”, jautāja Čurksts, — ka Pudiķis kāds idlots vai prātu nodzēris alkoholiķis? Es tev varu apgalvot, ka viņš jūs visus var sabāzt savā vestes kabatā, ja tikai viņš to vēlas! — Čurksts nekā nezināja par Pudiķa stāstiem, bet to viņš nekad nebūtu izrādījis.

— Rakstīšana pati par sevi jau var būt aizvietojumus

daudzām citām vājībām... — Zebiekste sāka gudri runāt, bet Čurksts viņu pārtrauca.

— Mums ar Pudīķi nekad nav bijis nekādu vājību! Ja mēs dzērām, tad tas bija tādēļ, ka nekā cita labāka nebija ko darīt, un tad, kad mēs izlēmām, ka mums no šī utu pūžņa jātiek ārā — mēs pateicām „āmen baznīcā” un „Pie drūmā” vairs uz dievgaldu neejam! Ne katrs to var. Bet mums tas nemaz nenākas grūti, mums ir vajadzīga nauda, un nevar dzert, ja grīb tau-pīt. Kad viss būs pāri, tad mēs atkal svinēsim, tikai ne vairs pie jums...

Čurksts un Zebiekste bija nonākuši pie Pudīķa istabas durvīm. Iekšā kludzēja rakstāmmašīna un skanēja balsis. Čurksts atvēra durvis un iegāja drauga istabā. Šeit dzīvoja ducis vada vīru, divstāvu kultūras bija saspīestas viena pie otras, un vienīgā brīvā telpa starp zaļo armijas skapju rindām bija divi galdi pie loga. Istaba smirdēja pēc savalkātām zeķēm un cigarešu dūmiem. Pudīķis sēdēja pie galda un kaut ko steidzīgi rakstīja uz mašīnas. Blakus viņam bija apsēdies rotas žurnāla redaktors.

— Sveiks, Pudīķi! — teica Zebiekste un piegāja galdam, — apsveicu tevi ar rakstnieka panākumiem!

— Sūdi vien ir... — nurdēja Pudīķis un izrāva papīra loksnī no mašīnas. — Kas tagad par mākslu kjūt rakstniekam? Katrs Jēfīnš, kas tikai māk rakstīt, drīkē vajā, un redaktors drukā — kādēļ ne? Nevienam tas nekā nemaksā, atskaitot tikai to, kuŗu literatūra padara par iedomības atkritumu kastī...

— Tā nu nesaki, — teica Zebiekste, pievilkdams krēslu un apsēzdamies, — tavi stāsti tiešām ir labi, tā nedomāju es vienīgais!

— Kas tur var būt par labumu? — jautāja Pudiķis, aizsmēķēdams cigaretī, — ja es vēl šodien nezinu, ko teikt un kam es rakstu!

— Nu taču latviešiem! Kam gan citam? — šoreiz ierunājās redaktors Krauklis.

— Kur tādi latvieši perējas? Visus, ko esmu redzējis daudzoties pa nometnēm, ir spoki! — Pudiķis piecēlās un piegāja logam. Cigaretēs dūmi savērpās ar saules stariem un riņķu riņķos cēlās augšup.

— Kā nu tu tā vari runāt! — izsaucās Zebiekste. — Vai tu esi aizmirsis Mērbekas teātri, Oldenburgas operu, Skrastīņa latviešu mākslas festivālu un vēl daudzus citus vērtīgus sarīkojumus, tikai tu uz tiem negāji, jo tev nekas nebija labs diezgan!

— Nav runa par labumu! Man tikai nepatīk patoss, ar kādu viss tiek darīts — brīžiem izliekas, ka mēs, kas barojamies pie UNRA's putras katliem, esam zemes sāls, mēs paši sevi slavējam līdz riebumam un aizmirstam, ka kaut kur īstenā latviešu tauta ar nagiem plēš no zemes barību, bet tajā pat laikā mēģina iet uz teātriem, rakstīt dzejoļus, gleznot un dziedāt. Mēs gudrojam, kādā veidā tikt uz Ameriku, Austrāliju vai Kanadu, lai no turienes ar savām lielajām mutēm sāktu „Latvijas atbrīvošanu”. Ja katrā sarīkojumā jūs nelaistu pie vārda katru mutes bajāru, tad varbūt es ietu, bet visu to dementēto vecišu muldēšana man sabojā katru prieku! — Ar nīknumu Pudiķis izmeta pa logu cigaretes galu.

— Katrs politiķis ir mutes bajārs, — lēnām teica Zebiekste, — un tu esi aizmirsis, ka mēs esam politiski bēgļi, tādēļ mums par mūsu pretinieku un uzdevumiem jārunā! Es tev piekritu, ka tagad saradušies

visādi smilšu vecīši, kas sevi dēvē par politiķiem un kas no politikas zina mazāk kā cūka no svētdienas, bet tā ir nelaime, ar kuŗu mums jāsamierinās. Tev šādas runas nav vajadzīgas, bet ir simtiem, kuŗiem tās nepieciešamas, jo citādi viņi aizmirstu, kādēj vispār ir šeit...

— Ja kāds var aizmirst, — teica Pudiķis lēnām un ar apdomu, — vai ja kāds sāk domāt citādi, tad viņa pienākums ir braukt atpakaļ! Nevienš nedrīkst viņu aizturēt vai atrunāt — katram cilvēkam ir jāzina savā vieta, diemžēl man jāzina, ka es savējo nezinu!

— Tu taču bijī kaŗavīrs! — izsaucās Krauklis, — kā tu vari nezināt?

— Man liekas, ka jūs mani nesaprotat, — teica Pudiķis, — es nedomāju, ka mēs varēsīm ilgi šeit pastāvēt kā tauta, mūs lēnām apēdīs, pārtautos — izklidinās. Šeit rotās mēs runājam par Latvijas armiju, par kaujas vienībām, bet patiesībā mēs neesam nekas cits kā amerikāņu naktssargi un transporta vienību ormaņi. Cik esmu dzirdējis, tad Rīgā ormaņu vairs neesot... Kā būs ar mums?

— Vācijā darba netrūkst, — izsaucās Krauklis, — ja tu būtu sācis agrāk domāt, ka nekas nav mūžīgs, tad tagad tev kabatā būtu augstskolas diploms! Tev viss pagājis gaŗām kā migla, bet vai tu zini, ka no mūsu pašu rotas vairāk kā ducis puisi studē? Gadiem tu esi redzējis tikai tos, kuŗi ar tevi sēž pie viena galda kantīnē vai „Pie drūmā”. Tu saki, katrs var rakstīt, bet visus šos gadus tu esi tikai urbles vācu un cittautu literātūrā. Par mūsējo tu nekā nezini!

Pudiķis smaidīja pārākuma smaidu.

— Var jau būt, ka tā arī ir, bet saki man, cik ilgi

rakstnieks var rakstīt, ja viņam nav sabiedrības? Es neesmu rakstnieks, bet tomēr pārāk skaidri redzu, ka varu strādāt tikai ar pagātnes pārdzīvojumu masu — šodienas man nav! Lai kādus ekstrēmus mēs ņemtu — Kafku, Džoisu vai Mannu, vai arī Hesi — viņi visi ir saistīti rakstnieki, viņi ir padoti savas tautas emocionālam un saimnieciskam stāvoklim. Ar savu darbu, kaut vai sirreālistiska veida — jo sirreālisms nav nekas cits kā pārvērtīgi pārdzīvots reālisms, — tie kalpo savai tautai un kādai idejai. Mums nav ne ideju, ne arī tautas...

— Jēdritvai kociņ! — iesaucās Čurksts, — tā nu gan nemuldi! Vai tev nav vienalga, kādā mēslu kastē mēs esam — mūsu tauta ir un paliek, un par to, cik es varu saprast, rakstniekam jāraksta!

— Kādēļ kaŗa ziņotāji, — asi jautāja Pudiķis, — ir tik vāji dzejnieki un rakstnieki? Taču tādēļ, — viņš pats steidzīgi atbildēja, — ka tie visu redzējuši caur tālskati! Kā var rakstīt par kaut ko tādu, no kā pazīst tikai miglainas ainas? Jeb kā lai raksta par šejienes dzīvi, ja visur pa priekšu grozās lielīgi zostēviņi un kladzina saukļus, kuŗiem nav nekādas jēgas!

— Tu vienmēr visur redzi tikai jaunāko! — atbildēja Zebiekste. — Krauklis tev stāstīja par mūsu studentiem, par mūsu mākslinieku sasniegumiem, par jauniem dzejniekiem un rakstniekiem, gleznotājiem, mūziķiem un zinātniekiem — vai tie ir zostēviņi, vai tā nav jauna sabiedrība, ar kuŗu rakstnieks var rīkoties un uz kuŗu katrs latvietis var būt lepns?

— Velns viņu zina, — Pudiķis bija kļuvis domīgs, — bet man prātā vecā Ulmaņa vārdi — „Palieciet sa-

vā vietā, es palikšu savā vietā"! Vai ar to viņš nedomāja, ka mums jāpacieš viss mūsu tautas labad? Ka mēs nedrīkstējām bēgt ko kājas nes, lai glābtu savu ādu? Ja es tagad padomāju — paliekot mājās, es varbūt būtu saņēmis piecpadsmit gadus izsūtījuma, bet droši vien, ja nebūtu nomiris, tagad būtu atpakaļ un varētu strādāt savas tautas veldē. Šeit mēs vaimanājam, ka tur baznīcas slēdz un nav pietiekami daudz mācītāju, bet viņiem varētu būt pietiekami mācītāju, jo emigrācijā to ir vairāk kā vajadzīgs! Saka — Latvijā trūkst skolotāju, bet šeit skolotāji slauka lelas vai baro cūkas... Ar to es gribu teikt: ja mēs visi būtu palikuši savās vietās, tad mēs būtu daudz vērtīgāki latvieši, kaut arī mums būtu kļājies daudz grūtāk!

— Zināma taisnība jau tev ir, — teica Zebiekste, un ar zīmuli vilka lielus lokus uz balta papīra. — Tomēr tev arī jāatceras, ka katrs cilvēks vēlas būt brīvs un vēlas dzīvot!

— Kas mums šeit par brīvību? Vācieši uz mums skatās it kā uz kādiem Mau Mau, kanadieši ņem neviena, kas ir izglītots, austrālieši dara to pašu, amerikāņi liek vingrot, lēkt un dancot, lai redzētu, cik ieceļotājs spēcīgs. Angļi — tie ņem vieglāk, bet laikam jau tādēļ, ka viņi paši nav fiziski visai spēcīgi. Mēs vaimanājam par izsūtīšanām, kurās ģimenes tika sadalītas, — tagad mēs to darām labprātīgi un brīvības vārdā. Pie velna ar visiem saukļiem un skaistiem vārdiem, mēs katrs esam šeit, jo vēlamies izbēgt no īstenām grūtībām! Mēs esam šeit, jo mums nav pietiekami daudz lepnuma un spēka pakļauties spēcīgākai varai! Mēs neesam nekas cits kā tikai sīkmaņi! — Pu-

diķis paņēma no galda aprakstītas papīra lapas un iegūzās gultā.

— Mīļais draugs, — smaidīdams teica Krauklis, — es tiešām gribētu zināt, kas tevī tā sarūgtinājis, ka tu cilvēkos nevari saskatīt nekā laba?

— Nepūlies, — atrūca Pudiķis, lasīdams manuskriptu, — tev tas nekad neizdosies!

— Redzēsim, — vēl vienmēr smaidīdams, atņēma Krauklis, — bet mūsu žurnālam tu taču stāstu dosi?

— Es taču teicu, ka došu.

Zebiekste, Krauklis un Čurksts saskatījās. Istabā sāka sarasties pagājušās maiņas vīri. Tie skaļi sarunājās un smējās. Visi trīs vīri plecēlās un atstāja Pudiķi vienu.

— Diez kas par dunduru viņam lekodis? — jautāja Krauklis.

— Patiesības dundurs, bet tas nav dundurs — drīzāk Ce-ce muša... — atbildēja Zebiekste.

Pudiķis neklausījās, viņš bija iegrimis manuskripa lasīšanā. Kaut kā dienas bija jāpavada...

VIENPADSMITAIS PANTS

Rotā bija koncerts. Spēlēja Teichmanis un dziedāja Brīvkalne. Pirmo reizi, kamēr Pudlītis kalpoja rotā, arī viņš bija aizgājis. Pārāk sajūsmināts viņš nebija, bet kad Krauklis viņu uzlūdza uz kopējām vakariņām ar māksliniekiem un dažiem viesiem, viņš neatteicās. Galdi bija klāti rotas ēdnīcā. Uz galdiem kā karavīri stāvēja alus, vīna un degvīna pudeles. Rīkotāji nebija skopojušies, un Pudlītis izrēķināja, ka viņš visai viegli saņems atpakaļ savas desmit markas, ko bija iemaksājis dalības naudai. Kreisajā pusē bija nosēdles

Krauklis un labajā kāda jauna sieviete, kuŗu viņš nekad nebija redzējis. Krauklis viņus bija iepazīstinājis, un nosaucis jauno sievieti Māras Upītes vārdā. Pieklājības dēļ kaut kas bija jāsaka, un Pudīķis jautāja sievietei:

— Jūs dzīvojat mūsu pilsētā?

— Nē, es studēju tepat blakus pilsētā...

— Vai drīkstu jautāt, ko jūs studējat?

— Filozofiju un literātūru, — jaunā sieviete atbildēja un nolaida acis. — Jūs pēdējā laikā esat sācis rakstīt...

— Kā jūs zināt, ka es tas esmu? — jokojās Pudīķis.

— Jūs esat aizmirsis, ka mēs esam veci paziņas. — Meltene pacēla galvu un vērīgi raudzījās Pudīķi.

— Mēs veci paziņas? — Pudīķis mēģināja sievieti atcerēties, bet velti.

— Mēs abi bijām Nordenas nometnē... — Mārai acu zilītēs dejoja priecīgs velniņš.

— Mārīte! — pēkšņi iesaucās Pudīķis. Mazā Mārīte bija izaugusi par Māru.

— Jā, — Māra sāka smieties, bet tad pēkšņi kļuva nopietna, — un es biju ar jūsu draugu viņa pēdējās dienās, viņš man visu par jums izstāstīja...

— Zemzars? Kad biju bērns, tad jūs neredzēju. — Šoreiz Pudīķim bija reize pārsteigumam.

— Nē, uz kapsētu es negāju. Man bēres liekas tik liekulīgas un samākslotas, cilvēkiem vajadzētu atvaļināties un mīlēt, kamēr tie vēl dzīvi! Ko mirušam nozīmē sauja puķu, ja dzīvības laikā neviens neiedomājas viņam teikt vienu labu vārdu, atrast pāris minūtes mīlestībai un draudzībai. Mēs bijām tikai divi, kas pie viņa gājām — vecais vācu zemnieks un es. Viņus

vienoja mīlestība uz zemi, es gāju savtīgu iemeslu dēļ, jo man patika redzēt, ar kādu mieru cilvēks spēj aiziet no šīs pasaules. Zemzars reiz man teica — kad mani apraks, tad es atkal būšu mājās...

— Viņš bija lielisks cilvēks un īsts draugs, bet mani baida nāve, jo tā nāk, kad to negaida. Ja es zinātu, kad un kā es miršu, tad varbūt man nebūtu bailes, bet tagad... Man liekas, ka eju pa nepazīstamu ceļu aizsietām acīm un liku brīdi man uzdrāzies kaut kas, kas mani nonāvēs!

— Vai tikai nāve vien jūs baida?

— Nē, ne tikai nāve, bet daudz kas vairāk. Nāve ir beigas, kas pienāk pašās beigās, mani vairāk baida cilvēki un cilvēku mehānizācija, mani baida politiskais saspīlējums, kas jebkuŗu brīdi var izvērsties katastrofā, un mani baida mīlestības trūkums... — Pudiķis pacēla pirmo glāzi, bet tikko apslāpināja lūpas.

— Pudiķa kungs, — Māra atbraucija matus no pieres, — jūs visu redzat tikai melnbaltā zīmējumā. Jūs cilvēki ir vai nu labi, vai ļauni, jūs zināt tikai mīlestību vai naidu. Jūs domājat, ka ar naidu var aizvālot mīlestību un ka vienā cilvēkā nevar būt labais un ļaunais reizē, ka nevar cilvēku mīlēt un reizē nīst! Man liekas, ka cilvēkā mūžīgi notiek cīņa starp labo un ļauno, starp mīlestību un naidu — tāpat kā sabiedrībā. Sabiedrībā šī cīņa tiek iznesta uz āru un katrs to var redzēt, cilvēkā tā ir klusa, nežēlīga cīņa, kuŗu var saskatīt tikai cilvēka acīs un rievās ap muti. Īstenam rakstniekam — Kraukļa kungs man izstāstīja par jūsu strīdu — sabiedrība ir viņā pašā. Jo šī sabiedrība ir viņā radījusi konfliktus un cīņu. Es nesaku, ka tā ir laba luga, bet ļoti spilgti iekšējā

cīņa ar ārējo ir parādīta Cukmeijera Velna ģenerāli. Esat redzējis?

— Es netikai esmu redzējis viņa lugas, bet mēs pat reiz tikāmies, — kā aizsapņojies teica Pudlķis.

— Stāstiet!

— Es nemaz nezinu, kā biju iekūlles Rolvolta sarīkotajā diskusiju pēcpusdienā, šī bija mana pirmā saskare ar rakstniekiem. Pirmajā rindā sēdēja Ernsts fon Solamons, Ēriks Kestners un Ingeborga Bachmane, tie bija vienīgie, ko varēju sazimēt, bet man teica, ka tur esot vēl citi topoši rakstnieki. Mani Cukmeijers interesēja tādēļ, ka viņam zināma radniecība, es domāju nostājas ziņā, ar Bertoldu Brechtu, un mani saistīja arī viņa teze, ar kādu viņš aizstāvēja Oberbruchu Velna ģenerāli: „Nodevība nav nodevība, ja tā notiek augstāku mērķu dēļ...” Es vienmēr par šo temu esmu domājis, tā arī spēcīgi attiecas uz mums, bet par to vairs negribas domāt!

— Kādēļ ne? — pārsteigta jautāja Māra.

— Tādēļ ka ir gandrīz neiespējami pateikt, kas, atskaitot savu tautu un dzimteni, ir augstāks mērķis? Es to nezinu, es būtu laimīgs, ja bez šīm divām lietām man būtu vēl kaut kas augstāks... — Pudlķis lēnām izdzēra savu pirmo glāzi.

— Vai tad ar to nepietiek? — jautāja Māra.

— Kā lai pietiktu, ja tauta sadalīta dažādās ideoloģijās, kuŗas iznīcina kopību un vienotību?

— Jums tas tā tikai izliekas!

— Nē, man tas neizliekas, tā tas ir!

— Man jāatgriežas, — teica Māra, — pie tā, ko teicu iepriekš: katrā cilvēkā ir tā pati cīņa, tikai iekšēja.

Katrs cilvēks meklē „augstāku mērķi”, bet neapzinās, ka ar savu esību vien viņš jau ir radījis mērķi — būt! Apzināties savu esību un par šo esību cīnīties. Individs ir sabiedrība, un sabiedrība ir individs!

— Jā, laikam jau jums taisnība...

Sarunā iejaucās Krauklis un sāka iztaujāt Māru par studijām, dzīvi „lielpilsētā”, kā viņš teica, un nākotnes izredzēm.

— Es vēlētos pēc augstskolas nobeigšanas braukt uz Angliju mācīt vācu un franču valodas... — Mārīte mazliet piesarka.

— Kādēļ tieši uz Angliju? — pārsteigts jautāja Krauklis.

— Es nezinu, bet mani uz turieni kaut kas sauc, tāda kā liktenīga nojauta. Es zinu, jūs smiesities, bet man liekas, ka es vienmēr esmu zinājusi, ka dzīvošu Londonā...

— Kas tur ko smieties? — Pudiķis pielēja sev jau nu glāzi. Desmit markas bija samaksātas, un tās vajadzēja notērēt. — Es visu kara laiku zināju, ka man nekas nenotiks un ka es beidzot rakstīšu. Izklusās pēc lielīšanās, bet jau kopš astoņiem gadiem es sāku rakstīt un neapzinīgi izvairījos no nāves, lai varētu kaut ko paveikt. Ir jau iespējams, ka nekas labs neiznāks, bet man pašam būs piepildījusies kāda nojauta.

— Es gan nojautām daudz neticu, — smējās Krauklis, — vienīgā nojauta, kas man pašreiz ir — mums jādzeļ! Skol! — Visi trīs sadzēra.

— Vai jūs kaut ko esat dzirdējis par pārējiem Nordeņas iemītniekiem? — pēkšņi jautāja Māra.

Pudiķis papurināja galvu. Tad atcerējās un teica:

- Jūs tur ejat?
- Jā, gāju ļoti bleži!
- Krauklis arī let?
- Dažkārt...
- Pārējie rotas vīri?
- Iet!
- Tad arī mēs varam iet! — neatlaidās Māra.

— Jūs taču nezināt, kas tas par caurumu... — mēģināja ieskaldrot Pudlķis.

— Ja jums tas labs diezgan, tad tas būs labs diezgan arī man. Es gribu redzēt!

Pudlķis nopūtās, paraustīja plecus un veda Māru pie „Drūmā”.

Pie „Drūmā” nebija neviena pircēja, tikai savā parastajā vietā sēdēja Čurksts. Viņš bija iereibis, un viņa priekšā bija puspuodele Mozeles vīna.

— Ei, vecals! — viņš sauca, ieraudzījis Pudlķi.
— Tev ar' sāka slāpt?

— Nē, bet — ak tā, iepazīstieties — Čurksts, mans draugs, un Māra Upītes jaunkundze!

Čurksts piecēlās un stīvu muguru palocījās.

— Tās jaunkundzes gan vajadzēja atstāt kazar-mās, — smējās Māra, — mans vārds ir Māra un, cik zinu, jūsu ir Ojārs!

Čurksts palocīja galvu. Pats Drūmais visu laiku bija vērojis apmeklētājus. Briedi kasīja pliko pakausi, tad izrāva no skapiša baltu galdautu un ar kaunīgu smaidu aplūāja aplaistīto un sagraizīto galdau. Pudlķis pasūtīnāja pudeli Nīršteimera, un Čurksts pēkšņi pārņēma sarunu.

— Man liekas, ka mūsos ir telepātija... — viņš tel-

ca, ieliedams pēdējo pili no sava Mozeles vīna. — Trīs nedēļas neesam pie mutes likuši Dieva padzērienu un pēkšņi abi vienā vakarā! Tavu smieku! Es jau domāju, ka tev tajā rautā nepatiks, kur tu citur ietu? Izdomāju, gaidīšu tevi šeit...

— Velns parāvis visu telepātiju, es vēl vienmēr būtu kazarmās, ja kungi atkal netaisītos runāt. Paguvām vēl izbēgt laikā...

— Māras jaunkundz, — jautāja Čurksts, — vai arī jūs esat alerģiska pret „kungu” runām?

— Ne sevišķi, bet ja var darīt kaut ko labāku, tad es izvēlos pēdējo, un šoreiz es vēlējos runāt ar Pudiķu kungu, redzēt šo vietu un, droši vien, satikt arī jūs...

— Mani?

— Jā!

— Kādēļ?

— Krauklis man daudz stāstījis...

— Par mani?

— Par visiem!

— Es tam maitam nolauzīšu sprandu!

— Kādēļ?

— Stāsta visādus pekstiņus...

— Nemaz ne! Viņš teica tikai labāko, man liekas, ka viņš jūs abus ar Pudiķi cienī un pat mīlē...

— Tas mīkstpēdiņš?!

— Viņš nav mīkstpēdiņš, tikai citāds. Vai jūs zināt, tagad es sāksu stāstīt „pekstiņus”, ka viņš trīs gadus nogulēja uz guļtas ar mugurkaula tuberkulozi? Viens pats! Bez apmeklētājiem, bez mīlestības, bez draudzības, un tomēr tagad viņš ir draudzīgs, priecīgs un izpalīdzīgs. Viņš savu cīņu ir izcīnījis un uzvarējis kā

vīram pienākas. Daudz jaunāk jau tad ir ar jums abiem, jo sevišķi ar Pudīki. Trīs vai četri gadi karš, gūstekņu nometne, sardžu rota — viss tas jums liekas kā kāds milzīgs krusts. Šo iedomu krustu tad nu jūs stepjat lamādamies un vaidēdami. Šī krusta īstenībā nav — tas ir tikai jūsu iedomās!

Pudīkis un Čurksts saskatījās. Nebija vērts ķīl doties ar sievieti. Strauji viņi dzēra Reinas vīnu, kas padarīja aukslejas un mēli tikko manāmi sausas. Prasījās vēl... Viņi runāja par Kafku, kam slava pienāca pēc nāves, par Manna braucienu uz Veimāru, lai no komunistiem saņemtu Gētes balvu, par Annu Franki un Marselu Prustu. Māra noraidīja Sartru, bet pieņēma Heidegeru. Viņai bija daudz ko stāstīt par augstskolu, lekcijām un jauniem vācu dzejniekiem. Viņas valoda plūda nepārtrauktā straumē, un ar katru jaunu glāzi viņas spriedumi kļuva pārdrošāki un pārliecinošāki.

Kad viņi iznāca uz ielas, pie debesīm sēdēja apaļš un smaidīgs mēness. Ielas bija tukšas, un tikai kaut kur tālumā varēja dzirdēt krogus mūziku. Čurksts atvadījās un staidzās uz kazarmām.

— Iesim stalgāt? — jautāja Māra.

— Iesim!

Viņi gāja cauri parkam. Koku zari bija noliekušies pāri ceļam tik zemu, ka ķērās matos. No mazajām straumītēm un diķīšiem kāpa siltums. Oji viegli dziedāja zem gājēju pēdām.

— Laimi, — jautāja Māra un tad piemetināja, — es drīkstu tevi tā saukt?

— Esmu laimīgs, ka tu to dari...

— Val tu kādreiz esi bijis laimīgs?

— Es vairs nevaru atcerēties...

— Kādēļ ne?

— To grūti izstāstīt, bet es varu mēģināt. — Pudiķis papņēma no ceļņa dažus oļus un mētāja rokās. — Jau no bērnu dienām man licies — es nepiederu šai pasaulei. Man vienmēr ir gribējies iet savu ceļu kopā ar tiem, kas domā tāpat kā es, bet es vienmēr esmu izvēlējies vieglāko ceļu, uzlicis masku un tēlojis vienu no „Tiem”. Armijā es nevēlējos izcelties, bet apstākļi tā sagādījās, ka ar savu vēlēšanos piederēt es izcēlos. Nekas man nav tā riebies, kā nonāvēt, bet es to darīju, jo citi darīja tāpat. Es kļuva aklis un kurš pret citu ciešanām un nāvi — es biju viens no tiem... Kara beigās es pēkšņi izšķīros būt viens, bet arī tad man vajadzēja kāda, kas man būtu blakus. Tikai tad, kad biju tā saucamajā brīvībā, es atkratījos no visiem. Pat Lihjānas izturēšanās man vairs tā nesāpēja, kā tā būtu sāpējusi agrāk. Visus šos gadus esmu meklējis jēgu dzīvei — dzīvei, kuŗa nebūtu tikai sevis paša dēļ, bet līdz šim nekā ievēribas celnīga neesmu atradis. Ir kāda organizācija, kuŗa apvieno bijušos karavīrus, bet viss, ko viņi dara, ir — slavina cits citu un runā par pagājušo dienu „varonībām”. Būtu viegli, ja es sevi nevarētu apsūdzēt, bet man tas jādara atkal un atkal — loģiska domāšana saka — „muļķības”, bet manas jūtas man nedod mieru. Viss tas, ko es tev saku, ir bērnišķīgs un muļķīgs, bet man tas nozīmē daudz... Es nevalnoju karu, bet gan pats sevi, jo es nebiju es pats, bet gan viens no tiem.

— Pudiķi, — maigi telca Māra, — tu esi par daudz

jūtīgs, lai būtu karavīrs, tev jāraksta! Es nevēlos teikt komplimentus, bet tu raksti labi — aizmirsti visas nevēlības! Lasi, raksti un meklē šo jēgu!

Mēnesim priekšā bija aizbraucis mākonis. Māras roka pieskārās pierai, degunam un tad lūpām. Viņas pirksti bija auksti un viegli mitri. Pudiķis paņēma sievieti aiz pleciem un noskūpstīja uz pieres, bet tad viņš sajuta rokas uz sava pakauša. Muti, pilnu dzīvības uz savām lūpām, matus pāri visai sejai. Tie kulināja, līdz zuda reālītātes sajūta.

— Laimi, — viņa čukstēja Pudiķa ausī, — vai tu atceries, ka es gaidīju tevi kāpņu gaitenī, lai pateiktu — tev taisnība? Toreiz es tev gribēju teikt daudz vairāk — ar taisnību nepietiek, ir vajadzīgs iemesls, kādēļ šī taisnība ir, kādēļ tā jāizmanto un galvenais — kam to izmantot!

— Tagad es zinu tikai vienu patiesību, — Pudiķis jāva oļiem, ar kuņiem viņš bija spēlējis, nokrist uz celiņa, un viņa rokas slīdēja pāri sievietes augumam, — es tevi mīlu, es tevi vēlos — es visus šos gadus esmu maldījis savā naidā, savā apsēstībā. Tu esi laba un gudra — tu esi mana vāvere, kuņa krāj zīmai riekstus. No tevis es varu krāt domu un jūtu barību, lai pietiktu, kamēr tu atkal būsi pie manis...

Viņi runāja niekus, līdz koku galos sāka ķerties pirmā gaisma.

— Tagad man jāiet, — teica Māra, pieceldamās no soliņa, — tava nākošā brīvā diena ir piektdiena un arī pus sestdiena. Es tevi gaidīšu ciemos! Es tevi gaidīšu katru vakaru, bet es zināšu, kad tu nāksi...

Kazarmās Māra paņēma savu nelielo somiņu, un Pudiķis viņu pavadīja uz staciju.

Stacijas vienmēr ir nemīlīgas. Lai cik greznas tās arī būtu, tanīs ir vientulības un pamestības jausma. Pudiķis mēģināja runāt, bet telkumi apstājās neizteikti. Domas, kā apklusušie vilceni, stāvēja uz vietas. Tiklīdz tie sāks kustēties un atstās staciju — domas skries šiem tērauda rāpuļiem līdz.

— Uz redzēšanos, Laimi!

— Uz redzēšanos, Māra!

— Es tevi gaidīšu...

— Es būšu!

DIVPADSMITĀIS PANTS

— Emīlij! — Vālodzene sauca pāri visai dzīvojamai istabai, — mums parīt būs ciemiņi!

— Ko tu teici, Anna? — Pīrādziņa pārčāpoja istabai. Abās draudzenēs noraudzījās norājošas acis. Pulkstens bija divi pēcpusdienā, un nabagmājas lemnīnieki šajā laikā atpūtās vai lasīja avīzes.

— Emīlij, — atkārtoja Vālodzene, — es teicu — mums parīt būs ciemiņi!

— Val mācītājs vai Daugavas Vanagu dāmas ar torti? — Emīlija nekad nevarēja aizmirst, ka dāmu

komiteja reiz bija atvedusi loterijā laimētu torti. Tor-
te jau bija laba, bet dāmas to bija glabājušas divas
nedēļas...

— Tu zini, ka mācītājs pēc pēdējās reizes vairs ple
mums nenāk: prasīja nodokli, un kad atteicu — cauri
bija. Tu tak zini, ka pabalstu nesaņemam jau trīs
mēnešus un vanadzene taisās uz savu lielo sanāksmi
jeb mītiņu. Nē, Emīlij, pie mums brauks Pudīķis un
Māras jaunkundze — laikam abi saskatījušies. Brī-
nums tikai, ka nekā neraksta par maniem dēliem.
Viņš jau, ar tādu gaišu galvu, solījās noskaidrot. Lai
nu kā, tu aiztec uz veikalu, nopērc pāris olas, sviestu
un kādus augļus — jāuzcep cienasts, cerēsim, ka mat-
rona atļaus, bet gan jau — mums jau nekad nav bl-
jis ciemiņu, kurus būtu cienājušas.

— Anna, — kaunīgi teica Emīlija, — man taču nav
naudas...

Anna izvilka krietnu zuteni un ilgi meklējās, līdz
atrada desmit marku zīmi. Tā bija jauna un gluda,
it kā no spiestuves nākusi.

— Tu pieraksti visu, ko izdod! — draudzeni brīdi-
nāja Vālodzene, iedodama naudu. — Paņem arī īsto
kafiju, kādu pūsmārciņu!

— Emīlija nekad nekā neaizmirst! — sevi slavēja
Pīrādziņa, bet tad pieliecās draudzenes ausij. — Cik
tad mums tās naudas ir?

— Neraizējies par naudu, — nīgri noteica Vālodze-
ne, — mūsu mūžam pietiks!

— Jā, bet cik? — neatlaidās Pīrādziņa. Viņas brā-
lēns, kas bija izceļojis uz Ameriku, īsā laikā bija ticis
pie turības, un katru mēnesi sūtīja piecdesmit dola-
rus. Sākumā bija runājis par vecās Emīlijas saukša-

nu uz piena un medus zemi, bet tad laikam bija apdomājies un viss palika pie dažiem vēstules teikumiem. Emīlija jau nezināja: Anna bija aizrakstījusi, ka Pīrādžiņa „bērna prātā” un ka ar viņu klapatas vien būs.

— Ar cara piecniekiem un desmitniekiem būs kādi pieci tūkstoši... — Anna pati nebija droša, cik naudas viņai īstenībā bija, bet zem gultas koka kastītē glabājās labs daudzums. Viņas abas bija nolēmušas, ka kādreiz pirks nelielu mājiņu ar lielu dārzu, bišu stropiem un varbūt pat dārza galā varētu turēt kādu vepri un kazu. Par govi pilsētas tuvumā, protams, nevarēja domāt, bet šis sapnis apņēma visu vecenišu dzīvi — viņas šeit Vāczemē gribēja radīt mazu stūrīti Latvijas.

Cik ilgi viņām vēl būs jākrāj, viņas pašas nezināja, un dažubrīd Anna novaidējās, iedomādamās, ka sapnis paliks tikai sapnis. Nauda arī izgāja par visādiem niekiem. Trīs latviešu avīzes vien! Kur nu vēl grāmatas un braucieni uz citām pilsētām, lai redzētu teātri vai noklausītos koncertus, bet tas jau vēl nebija viss! Anna un Emīlija nevarēja atstāt nevienu gleznu izstādi, iekāms nebija nopirkušas kādu nieku.

— Tas nabadziņš izskatās, ka nebūtu septiņas dienas ēdis... — vienmēr teica Emīlija, un Anna viņai pievienojās.

— Māksliniekiem jau nav viegli, mums jau viņiem kautkā jāpalīdz! — Anna un Emīlija labi zināja, kā iedot markas gabalu vācu nabagam vai ierakstīt ziedojuma listē pāris markas, bet ar māksliniekiem bija daudz grūtāk — bija jāpērk gleznas, un tās nemaz

nebija tik lētas... Gadiem ejot, Annas un Emīlijas istaba bija piekārtā zīmējumiem un gleznām.

— Dažas gan ir tādas, — apmeklētājiem atzinās Anna, — ka mazais Karlos, kas pie mums ienāk, kad apciemo savu vecmāmiņu, varētu uzgleznot labākas, bet tā jau esot laikmetīga māksla...

— Gova dumduru laikā, — sacīja Emīlija, — ar asti uzkrāsotu labāku...

Tomēr viņas bija lepnas uz savām gleznām vai „bildēm”, kā viņas tās sauca. Anna bija izgriezusi visus trīs Pudlīka stāstus no avīzēm, un tie rūpīgi bija ielīmēti skaistā ādas albumā. Kādā citā glabājās vēstules no bijušiem Nordenas iemītniekiem, bet to bija visai maz. Kādā tautiskā kastītē starp pleclatu gaballe, červonsiem un ostmarkām glabājās Zemzara godziemes. Vienīgais, kas Annai no pagātnes trūka, bija viņas dēlu fotogrāfijas. Vai tā bija likteņa ironija, vai negadījums, bet soma ar visiem ģimenes dārgumiem ceļā uz Vāciju bija pazudusi...

— Cik tad ilgi šie talsās palikt? — Annai jautāja Emīlija.

— To gan nezinu, bet Pudlīks raksta, ka apmetīšoties viesnīcā un tad mūs apclemošot. Viņš braukšot uz Angliju un nevēloties Vāciju atstāt, pirms nav mūs redzējis. Anna ar pirkstu gallem piedūrās acu kaktiņiem.

— Kas to būtu domājis, — nopūtās Emīlija, — ka viņš mūs visus šos gadus nav alzmīrsis, laikam jau viņam laba sirds.

— To jau es tev tūdaļ telcu, visa viņa nelalme sākāš ar to dullo Liliānu, — Annas balsī skanēja nk-

nums kā apslāpēta pērkona rūkšana, — būtu viņš noķēris kārtīgu melteni, viss būtu bijis labi — tāda pasaules brūte, kaut arī gudra un izskatīga, ir kā zelta riņķis cūkas mutē!

— Es jau arī tā teicu, — nopūtās Emīlija, — un man daudzkārt tāds kā apmierinājums, ka esmu palikusi vecmeltās.

— Tā gan nesaki, — Annas sejā parādījās tāls, laimīgs smaids, — kaut arī es tagad esmu viena, tak nekad neatteiktos no tās laimes, kas valdīja manā mājā... Bija jau savas nelaimes, šarlaks, masalas, iesaukšana kaņā, bailes un rūpes, bet kas gan būtu dzīve bez rūpēm un ballēm?

— Arī man bija bailes un rūpes, — Emīlija sakrustoja rokas kā Dievu lūdzot, — kad māte nomira, tēvs tajā laikā bija pušelnieks, palika trīs māsas un brālis. Cik tad gadu man bija? Trīspadsmit? Gāju uz skolu, un vakaros raudādama mazgāju mazuļu drānas. Nekad man nebija laika smieties un runāt, tādēļ jau laikam tagad tik daudz jārunā, — vārdi sakrājušies visā garaņā dzīvē. Trakajos gados visi izputēja, viena māsa, kā tu zini, iestājās kompartijā, to vācieši nolikvidēja, brālis bija aizsargs — Dievs zina, kur tagad viņa kauļi, laikam jau kādā purvā pie Volchovas. Otra māsa nomira no smadzeņu plēves iekaisuma, un trešā bija tāda ar plānāku prātiņu — vēl šodien nezinu, kas ar viņu notika. Vācieši atbrauca un aizveda uz slīmnīcu... Jā, māsīņ, mūsu dzīves nav bijušas vieglas!

— Emīlij, — Anna domīgi šķirstīja latviešu lalkrakstu, — man liekas, ka mūsu abu dzīves ir it kā visu latviešu liktenis... Es zinu, ka Nordenā mūs sauca

par tenku vācelēm, bet nekādas tenkas mēs nestāstījām. Tikai par to, kas bija noticis, mums bija jārunā. Tagad gan — apzinoties, ka esam nabagu mājā, mūsu mēles ir kļuvušas mierīgākas. Laikam jau tādēļ, ka ar dzīvi jāsamierinās...

— Nupat jau mēs atkal tenkojam, tikai pašas par sevi — par ko citu lai mēs šajā sprostā runātu? Mans Dievs, kad mēs būsīm sakrājušas pietiekami daudz naudas, lai varētu dzīvot pašas savā mājā... Bites, — vai tu vēl atceries viņu sanēšanu? Dārzs ar augļu kokiem un puķēm... Vai tas kādreiz piepildīsies? — Anna piecēlās no galda un piegāja skapim. — Pudiķis un Māra, kas to būtu domājis! Viņa taču kādus desmit gadus jaunāka! Bet ko gan tas nozīmē?

— Es labāk iešu iepirkties, iznāks vēl tā, ka nebūs ko celt priekšā ciemiņiem cienastam. Vai tu domā, ka Pudiķis un Māra saletas nopietni, vai viss tikai tāds lles joks? — Emīlija jautāja un noņēma no vadža mēteli un tīrgussomu.

— Ko šajos trakajos laikos var zināt, bet man liekas, ka viņi abi par daudz godīgi, lai niekotos! Ja jau nebūtu nopietni, kādēļ tad abi būtu braukuši pie mums? — Anna atspieda galvu rokās un domāja. Cik daudz cilvēku nesametās kopā tikai tādēļ, ka domāja — diviem būs vieglāk tikt cauri visām grūtībām. Bet jau pēc neilga laika iznāca kā ar vagas dzišanu, kur katrs zirgs velk uz savu pusi... Likumaina, klumburaina un nekam nederīga!

— Es ar' tā domāju, — atstādama istabu, teica Emīlija, — lai tikai visi lable gari stāv viņiem klāt!

Anna juta savus asins pukstus deniņos. Nolaidusi

roku, viņa raudzījās uz iedzeltenajiem nagiem, lielajām vēnām un artērijām, sačokurojušos ādu un pirkstu vieglo trīcēšanu. Vai tā bija tā pati roka, kura pirms tik daudziem gadiem bija glāstījusi viņas Eduarda matus, bija šūpojusi bērnus?... Vai tā bija viņas roka?

and the... of...
the... of...
the... of...
the... of...
the... of...

TRĪSPADSMITĀIS PANTS

Pudiķis raudzījās spogulī. Jaunās drānas radija patikamu pašapziņas sajūtu. Vēl tikai bija jākrāj nauda ceļam. Bankā viņi abi ar Čurkstu bija noguldījuši pietiekami daudz, lai varētu kādas pāris nedēļas mierīgi dzīvot, nekjūstot par nastu Čurksta tēvam. Kā pārdomājot Pudiķis noskaltēja naudas zīmes pārdevēja plaukstā — cik maz gan cilvēkam vajadzēja, lai viņš atgūta daļu sava pašlepnuma?

Izgājis uz ielas, Pudiķis lejuka raibajā pūlī. Šovakar bija solījusies atbraukt Māra, lai tad abi kopā

brauktu pie Vālodzenes un Pīrādziņas. Kādēļ tieši pie šīm abām vecajām sievietēm? Ejot gaŗām pārpildītiem veikalu skatlogiem, Pudiķis domāja par to, cik nometņu dzīve un rota bija līdzīga krāmu veikalam, kurā varēja atrast arī dārgumus, bet lielam liela daļa bija nobruzātas mēbeles, leplēsti trauki un rotaslietas, kurās bija zaudējušas savu pievilcību, jo tām trūka valkātāja...

Kādēļ viņš īsteni brauca uz Angliju? Vai viņš nebūtu varējis pāriet vācu saimniecībā, dzīvot privātā dzīvoklī un vakaros sēdēt krodziņā pie smaga kausa alus vai slaidas vīna glāzes. Vācija sāka atkopties no kara posta, tā kļuva bagāta, un varbūt arī viņam atkristu drumstalas no pārpilnības galda, — vai jau gadsimtus latvieši nebija pārtikuši no junkuru drupatām?

Anglija! Tā bija nepazīta zeme. Tā bija demokrātija un, ļaudis teica, „brīvības māte”, bet galvenais iemesls laikam bija — Pudiķis vēlējās aizmirst pagātni. Anglija bija sala, kurai nevarēja tikt klāt pagātnes rēgi, tā vismaz viņš domāja.

— Laimi! — Ielas otrā pusē bija apstājies Zebiekste, kas māja Pudiķim ar roku. Pudiķis šķērsoja ielu, dažkārt padejodams automašīnu priekšā, un beidzot spēda Zebiekstes roku. Jau desmit dienas Zebiekste bija atvaļinājumā. Pudiķis nevēlējās to izrādīt, bet Zebiekstes satikšana viņam bija vairāk kā patīkama.

— Kā veicas atvaļinājumā? — viņš jautāja. — Vai piegrūd pie rīkles vai skrienī pakaļ brunčiem?

— Daru abas lietas, atkarībā no garastāvokļa, — Zebiekste smaidīja, zinādams, ka jautājums bija izaiicinājums, jo viņš nekad nedzēra, — bet tu izskaties

kā izkāpis no skatloga, vai tad tava emigrācijas stunda ir tik tuvu?

— Nē, vēl kādi divi mēneši jāgaida, bet ja es ierašanās Anglijā ar pilnīgi jaunām drēbēm, kā tas izskatīsies? Jaunas drēbes ir kā jauna āda — cilvēkam pie tām jāpierod... — Viņi soļoja uz priekšu pa galveno ielu.

— Negribi piekāpt pie manis? — jautāja Zebiekste. — Esmu jau tevi daudzkārt lūdzis, bet pašreiz būtu īstena laiks. Atskaitot Kraukli, neviens pie manis nav bijis...

— Lai notiek! — atmeta Pudiķis. — Man laika vairāk kā saprašanas, divas dienas brīvas, un pēc tam visvieglākais postenis. Agrāk būtu rāvis abām rokām, tagad atliek tikai kļīst pa ielām, iet uz kino vai lasīt...

— Rakstījis nekā neesi? — jautāja Zebiekste, vērodams Pudiķa portfeli.

— Šo to jau rakstu, bet vēlos piezīmes paglabāt un sākt rakstīt tad, kad viss būs kļuvis mierīgs — mierīgs mani pašā... — Pudiķis aizsmēķēja cigareti un dziļi levilka dūmus.

— Par ko tad tu gribi rakstīt? — Zebiekste bija patiesi ieinteresēts.

— Par ko gan citu kā karu! Tas vēl vienmēr manā atmiņā kā sapnis, no kuŗa esmu pamodies tikai pirms brīža...

— Sapnis?

— Jā, sapnis! Varētu jau to arī saukt par murgu, bet tagā ir arī gaišas krāsas — draudzība, biedriskums, prieks un karavīru grauzītāja filozofija, kuŗai netiek līdzī neviens no pasaules gudrajiem! Murgs tas būtu, ja viss būtu tikai balsmīgi melns, bet tā tas nav! Es

tikai nezinu, kādēļ vēl nevaru sākt, liekas, ka visi tie, par kuriem gribu rakstīt, vēl vienmēr man stāvētu blakus...

Pudiķis un Zebiekste nogriezās no galvenās ielas un sāka iet pa kokiem apstādītu ieliņu.

— No pagātnes neviens nevar izbēgt, — Zebiekstes seja bija kļuvusi skumja, — arī es daudzkārt vēlētos, kaut varētu būt no tās projām tūkstošiem kilometru, bet nē! Pagātne vienmēr stāv tev blakus...

— Karš? — jautāja Pudiķis.

— Nē, ne karš! Es biju kara rakstvedis, man klājās puslīdz labi, un nav „melno”, kas nāktu līdz. Mana pagātne ir tīri personīga... Un pat ne mana! — Zebiekste apstājās pie kādas kokos ieaugušas mājas. — Te es dzīvoju, — viņš teica, atslēgdams durvis, — te tagad ir mana māja, un tā nav uz rīteņiem...

— Tu to nopirki? — pārsteigts jautāja Pudiķis

— Nē, tā pieder manai saimniecībai...

— Ā... — novilkta Pudiķis.

— Laimi, nepārproti mani, Lizelote nav kaut kāda „mežu meitene”, viņa ir kara atraitne, vai, pareizāk sakot, pēckara atraitne, un tā ir pagātne, no kuŗas es nevaru tikt vajā... Vēl vairāk — viņa par to domā dienu dienā, bet šis stāsts ir tik nepatīkams, ka es nevēlos par to runāt!

Zebiekste ieveda Pudiķi dzīvojamā istabā. Istaba bija plaša un iekārtota moderni un gaumīgi. Pie sienām karājās vairākas latviešu gleznotāju gleznas, un grāmatu plaukts bija pilns latviešu grāmatām.

— Bleži vien, — atlaizdamies atzveitnes krēslā, teica Pudiķis, — no pagātnes var tikt vajā, ja kāds palīdz — tā stāsta psihiatri un psihologi...

— Ir pagātnes un pagātnes — Lizelotes atmiņas ir murgs, viņa zina, ka šis murgs ir talsnīgs un pelnīts, bet tas tomēr ir murgs! — Zebiekste piegāja nelledam skapītim un izņēma degvīna pudeli un vienu glāzi. — Tu taču neatteiksies un mani atvainosi?

Pudiķis palocīja galvu.

— Val tu nedomā, ka būtu labāk, ja tu man izstāstītu? Divas galvas esot gudrākas nekā viena... — Pudiķis saņēma glāzi un uzmanīgi nolika to uz biežā paklāja.

— Daudz jau nav ko stāstīt. — Zebiekste atsēdās pretim Pudiķim un nervozi berzēja rokas. — Tikai man grūti un neērti...

— Klausies, — Pudiķis pacēla glāzi un apslapināja lūpas, — vai es tev varu lūgt vienu — aizmirsti, kaut tikai uz brīdi, ka tu esi mans priekšnieks!

— Par to es nedomāju! Ar pārējiem rotas virsniekiem man nekad nav bijis pa ceļam, tie ir lielības pūšļi un garlaicīgi muļķi, kas tic paši savām pasakām un mellem! Nē, lemesis nav, ka es būtos no tevis — ja man tev būtu jāstāsta pašam par sevi, tas nāktos viegli, bet stāstīt par cilvēku, kurš gan ir daļa no tevis, bet ne tu pats, tas ir grūti... — Zebiekstes rokas uz brīdi apstājās berzēt viena otru.

— Lizelote? — pārsteigts jautāja Pudiķis.

— Ne viņa pati, bet viņas vīrs...

— Stāsti, — pavēlēja Pudiķis, bet tad piebilda: — Es būšu kluss kā kops, un varbūt ka tiešām kopā mēs varam atrast kādu atrisinājumu.

— Mans mīļais draugs, — Zebiekste piecēlās un piepildīja Pudiķa glāzi, — atrisinājumu pagātnei nevar

atrast, vismaz ne tādu, ka to varētu aprēķināt par nuli cilvēka dzīvē. Ir jau iespējams, ka labāk būs, ja tev izstāstīšu — varbūt radīsies viela romānam vai vismaz kādai novelei...

— Cilvēku dzīves parasti nav to vērts, lai tās aprakstītu, rakstnieks rada pats savu pasauli, savus cilvēkus un to iekšējos konfliktus. Rakstīt kaut ko tādu, kas ir noticis, ir mērķaķoties pakaļ kaut kam daudz varenākam — liktenim... — Pudiķis atkal apslapināja lūpas ar degvīnu.

— Stāsts ir īss un vienkāršs, — teica Zebiekste, — sarežģījumi sākas tikai ar to, kā to uzņem cilvēki, kas šajā stāstā ir iesaistīti. Kad es pirmo reizi satīku Lizeloti, viņa bija kaut kas līdzīgs koncentrētām priekam, kas bija tik sabiezināts, ka man jau no sākuma likās nedabīgs. Bet viņa bija jauna, viņa bija skaista, un es nepētīju, no kā šis neveselīgais prieks varētu rasties. Toreiz vēl dzīva bija viņas māte, veca vācu augstākas šķiras dāma, kuŗai arī piederēja šis namiņš. Tu labi sapratīsi, ka Lizelotes attieksmes ar mani netika atzītas „de jure”, „de facto” viņa nevarēja pretoties. Labu laiku viņa ar mani apgājās kā ar kalpotāju, kas pārnesis mājā viņas iepirkumus, bet pēc dažiem mēnešiem viņa kļuva laipnāka un draudzīgāka — savā nāves stundā viņa turēja manu roku... Lai nu kā, es pēc viņas nāves pārvācos dzīvot šeit, un tikai tad es atklāju, ka aiz Lizelotes koncentrētā prieka slēpās murgs, bailes un pat histerija... — Zebiekste brīdi klusēja, tad atsāka: — Lizelote apprecējās ar savu mirušo vīru tikai tūkstoš deviņi simti četrdesmit otrā gadā. Viņi bija satikušies kādā sarīkojumā, un Šolcs bijis vīrs, kas netikai mācējis valkāt sa-

vu uniformu, bet kam piemītusi augsta intelliģence un īstens vācu intelektuāļa šarms. To es dzirdēju no vecās kundzes. Kā jau kara laikā — laulības notikušas pēc pāris mēnešiem, un tikai pēc tam Lizelote uzzinājusi, ka Šolcs strādā koncentrācijas nometnē. Sākumā, kā visi godīgi vācieši, viņa bijusi nepatīkami pārsteigta, bet viņa pieņēmusi vīra apgalvojumu, ka viņš nav saistīts ne ar kādiem necilvēciskiem darbiem. Dzīvesvieta, protams, tikusi pārcelta tuvāk vīra darba vietai... Šeit arī piedzimis viņu pirmais bērns, pirmais un vienīgais. Lizelote apgalvo, ka tās vīrs mīlējis puķes, viņš kopis dārzu un ar to lepojies, un, galvenais, daudz lasījis — Gēti, Rilki un Helderlinu. Tikai kara pēdējos mēnešos viņš sācis runāt par braukšanu uz Spāniju vai Argentīnu, bet kaut kas visu aizkavējis. Kad ciemā, kurā viņi dzīvojuši, ieradušies amerikāņi, Šolcs bijis mājās. Lizelotes mazais dēlēns bijis slims, viņai bijusi jāmeklē aptieka, kurā vēl pārdotu zāles; kara darbība viņu aizkavējusi atgriezties mājās. Kad viņa beidzot atgriezusies, viņa atradusi savu vīru un dēlu nogalinātus...

Tu vari iedomāties, kādu iespaidu tas uz viņu atstājis! Lizelote nav sieviete, kurā kaut ko atstātu noskaidrotu, un viņa noskaidroja... Šolcu un viņa dēlu nosītuši atbrīvotie ieslodzītie! Kādēļ? Dienu pēc dienas viņai viss kļuvis skaidrs — Heinrichs Šolcs bijis koncentrācijas mežonīgākais masu iznīcinātājs. No liecībām, no dokumentiem viņas priekšā izaudzis briesmonis. Viņa dēls? Vai bērniem jācieš par tēva grēkiem? Viņā radušās šaubas — vai mans mīļais un vienmēr smaidīgais bērns nebūtu nesis sevī tēva liezīmes? Ir grūti to iedomāties, bet Lizelote beidzot no-

nākusi pie pārliecības, ka viņas vīra un dēla nāve ir bijusi ne tikai taisnīgs sods, bet nepieciešamība!

Viņas prieks jaucas ar murgiem, viņa vairs netic nevienam, un lai arī ko es teiktu, viņa domā, ka zem manas ārējās maskas slēpjas jauns briesmonis. Viņa man skaidri pateica, ka nekad vairs neprecēsies, un ka viņai nekad nebūs bērnu, jo viņa nevēloties laist pasaulē jaunus briesmoņus...

— Tas taču muļķīgs secinājums! — izsaucās Pudlķis.

— Vai tiešām tik muļķīgs? — ar vieglu ironiju jautāja Zebiekste.

— Briesmoņi rodas tikai retos gadījumos...

— Tu tā domā! Vai katrā cilvēkā nav briesmonis? Vai katrā cilvēkā nav svētais? Kurš ir spējīgs pateikt, kas dzims — briesmonis vai svētais? Es Lizeloti varu saprast, viņa mani mīl, bet katram cilvēkam ir vajadzīgs kaut kas vairāk — netikai māja, kurā ir patvērums no sala un vēja, vai mīlestība, kuŗa ir neauglīga, viņam ir vajadzīga vienība — uzticība un saprašanās... Lai kā viņa tos mīlētu, Lizelote vairs neredz cilvēkus — tikai briesmoņus un necilvēkus. Viņai visi cilvēki slēpjas aiz maskas, kuŗa ik brīdi var nokrist... Es viņu par to nevalnoju, bet man ir grūti! Ir grūti dzīvot kopā ar cilvēku, kuŗš tevī neredz nekā cita kā tikai iemīļotu masku...

— Es nezinu, — Pudlķis pēkšņi bija noguris, — vai šeit iespējams kautko grozīt, bet es ticu, ka ar laiku pilnīga atklātība, mīlestība un uzticība aizdzīs murgus. Cilvēku atmiņa ir visai īsa! Vai tas pats nav ar daudziem mūsu tautiešiem? Arī viņi vai nu kļuva briesmoņi, vai kalpoja briesmoņu idejām, tagad viņi ir paši

sevi pārliecinājuši, ka viss tas noticis tautas labad... Es zinu, šis salīdzinājums nav līdzvērtīgs, bet tanī tomēr kaut kas radniecisks — mēs arī ieraudzījām briesmoņus, bet mēs atklājām, ka daudzos no tiem ir arī svētais... Šī ir sarežģīta problēma, kurai cilvēks vēl nav atradis atbildi! Vienīgais, ko es tev varu teikt, ir tas, kam es ticu — mīlestība, ja tā saistīta ar godīgu atklātību, var uzvarēt visus pagātnes murgus...

— Jau gadiem es uz to ceru... — Zebiekste pēkšņi pietrūkās kājās, jo noklaudzēja āra durvis. — Tā ir Lizelote, lūdzu nesaki nekā!

— Nē!

Dzīvojamās istabas durvis atvērās un tanīs stāvēja slaika un gados jauna sieviete, kuŗas mati bija pilnīgi balti.

— Kārli, tev ciemiņš? — Viņa izlikās pārsteigta.

— Jā, tas ir Pudiķis, es jau tev par viņu esmu stāstījis.

— Kā ne, es jūs pazīstu visai labi! — Lizelote nāca pretim Pudiķim un sniedza roku. Tā iegūlās Pudiķa rokā kā kaut kas svešs un bezjūtīgs. Viņas acis raudzījās cauri cilvēkam, kaut kur viņa esamības neapzinātībā.

— Par mani nav daudz ko teikt, — samulsis atņēma Pudiķis.

— Jūs rakstot? — Balss bija asa un dzīdra kā pārāk auksts ūdens.

— Es mēģinu...

— Ir labi, ja cilvēks ir spējīgs izteikt savas jūtas vārdos.

— Ne vienmēr to var, var tikai mēģināt. Es sāku rakstīt tikai pirms trim mēnešiem...

— Ar panākumiem! — sarumā iejaucās Zebiekste, un tikai tagad Pudiķis apķērās, ka viņa vārds bija Kārlis.

— Cilvēks savā dzīvē ne vienmēr panāk to, ko viņš vēlas — mēs vienmēr mēģinām, daudzkārt nepanākam nekā — tikai pēdas jūrmalas smiltis, kuņas izdzēsis nākošais vilnis, citu reizi mēs kaļam granītā, un mūsu vārdi dzīvos cauri gadu tūkstošiem...

Lizelote piegāja pie skapiša, izņēma glāzi un patsniedza Zebiekstem, kuš to klusēdams piepildīja.

— Ja jūs runājat par manu rakstīšanu...

— Par jūsu dzīvi! — Pudiķi pārtrauca Lizelote.

— Arī par manu dzīvi — tad tās ir pēdas smiltis!

— Pats cilvēks to nekad nezina, to zina tikai citi!

— Mani neinteresē, ko domā citi...

— Jūs melojat pats sev, mums interese, katram no mums, ko par mums domā citi! Mēs esam viena maza šūniņa milzīgā ķermenī, bet šī šūniņa nevar dzīvot bez ķermeņa, un ķermenim tā ir nepieciešama! — Sieviete ar sirmajiem matiem apsēdās pretim Pudiķim.

— Ir jau iespējams, ka jums taisnība...

— Man ir taisnība! — Lizelotes balsī bija pavēlošs tonis. — Mēs domājam, ka pastāv divas ļaužu šķiras — es un viņi, bet kāda tad ir šī apgalvojuma loģika? Kādam citam mēs esam „viņi”... Rakstnieka problēma ir nevis, ko rakstīt, bet rakstīt tā, ka „es” un „viņi” kļūst viens!

— Es nerisīnu tik dziļas problēmas, mani pašreiz interesē tikai, kā attēlot to, ko esmu redzējis un jutis... — Pudiķis mēģināja izskaidrot, bet Lizelote viņu atkal pārtrauca, un tikai tagad viņš ievēroja, ka sieviete bija skaista.

— Citiem vārdiem — jūs vēl pašreiz gribat stāvēt malā, jums bail no zilās acs vai laužas ribas, jūs gribat uzvilkt neitrālītātes karogu un teikt — es sēžu savā zilopkaula tornī un neviens mani nevar sasniegt, es radu savu pasauli, savu Ādamu un Ievu un es esmu Visuvarenais! Patiesībā jūs esat mērkaķis, ieslodzīts sprostā, un jūs atlaužat savus nagus ne jau tādēļ, lai tiktu ārā, bet lai citiem rādītu — jūs gribat tikt ārā! Rakstniekam, tā es domāju, ir jābūt notikuma vidū, viņš nedrīkst būt tikai lecinieks, viņam jābūt līdzvainīgam vai līdzuzvarētājam!

— Daudz no tā, ko jūs sakāt, — teica Pudiķis, — ir patiesība, bet es īsteni nezīnu, vai es varu būt līdzvainīgais vai līdzuzvarētājs — es tā nekad neesmu jutis, tās ir lietas, kas skar mani personīgi. Es zīnu, mēs visi esam līdzvainīgi pēdējā gadsimta šausmās, jo mēs atļāvāmies varas straumelī, bet vai rakstnieka uzdevums ir tiesāt un cīnīties? Vai viņam ir jābūt tam, kas sagatavo zemi? Vai viņš nav tikai sējējs? Kā cilvēks, kā savas tautas piederīgais es jūtos vainīgs daudzos noziegumos, bet kā rakstnieks es esmu brīvs!

— Vai jūs ar to gribat teikt, — iesmējās Lizelote, — ka jūsos mājā divi „es”?

— Nē, tā es nedomāju, bet persiešiem ir kāds teiciens par jātnieku un zirgu — divas dvēseles vienā miesā... Es esmu viena miesa ar savu tautu, bet es nevaru pieņemt nekādu negodīgumu vai ļaunprātību, jo par to man jāatbild manai dvēselei — man pašam!

Degvīns lēnām sāka padarīt apvāršņus maigākus, tie veidojās gaišās pasteļa krāsās.

— Jā, es jums piekrītu, — Lizelote pēkšņi kļuva no-

pletna un skumja, — mums vienmēr atbildība būs jānes pašiem! Mēs nevaram to novēlēt uz valdību, baznīcu vai sabiedrību — mums jābūt mums pašiem, un mēs paši esam apsūdzētājs, advokāts un tiesnesis. — Pēkšņi viņa aprāvās un iztukšoja savu glāzi. Strauji pagriezās pret Zebleksti: — Ko tu dariji visu dienu?

— Lasīju, — Zebiekste apsēdās sievietei blakus un uzlika roku uz pleca, — domāju un pēdējo stundu runāju ar Pudlīti.

— Vai arī tu esi savs apsūdzētājs, tiesnesis un aizstāvis? — pēkšņi jautāja Lizelote.

— Jā, es esmu!

— Vai mīlestība ir savtīga?

— Apsūdzētājs saka — „jā”, jo tā prasa visu cilvēku un cilvēks ir tik savtīgs, ka vienmēr izliksies, nedodot nekā... Aizstāvis saka — mīlestība ir galsma un mūžīga dzīvība, bet tajā pat laikā katram cilvēkam ir jāpatur savs es... Tiesnesis saka: ablem ir taisnība! — Zebiekstes roka apkļāvās sievietes pleciem, un viņa pirkstu gali kļuva balti.

— Un ko saka novērotājs? — Lizelote griezās pie Pudlīta.

— Novērotājs saka — mīlestība ir savtīga, mīlestība ir iznīcinātāja, bet viņa arī ir mūžīgā dzīvība!

Lizelote un Zebiekste sasmaidījās. Pudlītis piecēlās un atvadījās. Viņu nemēģināja aizturēt. Viņš gāja satikt Mārīti...

ČETRPADSMITĀIS PANTS

Vilciena vagonā oda pēc mākslīgas ādas un lētām cigareetēm. Gar logiem skrēja ainavas, kuŗas prāts nespēja uztvert. Kāds lejassaksietis ar kabatas nazi smērēja uz maizes sviestu un piekoda Harca sieru. Mārīte un Pudiķis raudzījās ārā pa logu. Visu brauciena laiku viņi nebija daudz runājuši, tikai brīdī pa brīdīm Pudiķis bija aizkāris Māras vaļgu vai matus.

— Drīz mēs būsim galā, — telca Māra, — diez' ko abas māmuļas par mums domā?

— Tikai labu! — Pudiķis pieskārās Mārītes rokai.

— Kādreiz es par viņām domāju ar ironiju, bet kad sāku dzīvot viņu abu dzīvoklī, kad ar viņām sarunājos, tad redzēju, ka viņas bija tādas, kā tās īstenās sievas, kuŗas mūsu tautu saglabājušas tūkstošiem gadu — viņās ir spēks, kuŗu mēs nekad neesam pazinūši, un tas, ko cilvēki viņu raksturā uzskatīja par ļaunu, ir mūsu apdziedāšanās dziesmās — ļaunuma tanis nav — ir smiekli, ir ironija, ir nopeļšana, bet nav ļaunuma! Katram cilvēkam ir jāatrod, kas ir viņa. Pēc iznākšanas no gūsta es atklāju, ka esmu viens, bet es gribēju kaut kur piederēt! Zemzars bija tuvs draugs, bet viņš jau bija attālinājies no šīs pasaules, kad viņu atkal satiku. Tad es atradu šīs abas sievas — rūgtas kā apīņi, bet reibinoši tuvas kā mājas alus. Man nebija neviena cita, un es pieņēmu — viņas ir mana ģimene, viņas ir mana tauta, valsts, velns viņu zina, vēl kā aizvietotājas. Es mēģināju palīdzēt, bet — viņas bija par lepnām, lai pieņemtu palīdzību! Tagad es braucu apmeklēt divas latviešu zemes arāju sievas, kuŗas, es vismaz ticu, būs pārvērtušas savu stūri vācu nabagmājā par savu dzimto nostūri. Pie kā cita lai es ietu un teiktu — es un Mārīte, — svešumā mēs gribam radīt mazu gabaliņu Latvijas — nāciet un dodiet padomu, kā to izdarīt? Viņām būs atbilde, un viņas mūs sapratīs.

Es taču domāju, ka tu nevēlies kļūt par kāda dzelzs fabrikas strādnieka sievu ar labu dzīves iztiku un automašīnu, bet gan, ka tu vēlies, lai mūsu dziesma skanētu vienā balsī! Ne tev, ne arī man nav tēva un mātes — mēs meklējam kaut ko, kas tos varētu atvietot! Mums ir vajadzīga rija, kuŗā mēs varētu saukt savus senču garus uz mielastu, — šāda rija,

diemžēl, ir man zināma tikai vienā vietā — Hanoveras nabagu mājā...

— Laimi, — Mārītes acis smējās, — tu mūsu attiecības mēģini izvērst kaut kādā „hamletiskā” — būt vai nebūt... Patiesībā mēs esam divi putnēni, izmesti no lizdas, pirms mēs mācējām lidot, un tagad mēs vēlamies kaut uz brīdi izjust lizdas drošību, bet mēs aizmirstam, ka šī lizda ir taisīta no ledomu māliem... Zemzars tev nebija draugs, viņš bija kaujasbrālis, kas bija ar tevi brīžos, kad tev vajadzēja cilvēka; mūsu vecenītes nav mūsu ģimene, bet tikai illūzija no tā, kas varētu būt...

— Vai illūzijas tomēr nav labākas par tumsu?

— No tevis šāds jautājums skan dīvaini, — Māra pameta acis uz vācieti, kas raudzījās uz abiem ārzemniekiem ar neslēptu nicināšanu, — tu neesi tikai sarkastisks, cinisks vai rūgts — tu esi ļauns pret visiem, kas ap tevi, nekur tu nevari saskatīt nekā laba, un pēkšņi tu runā par illūzijām un kaut ko skaistu — man pat liekas, tu tikai runā, tu netici...

— Es nezinu, kam es ticu! Varbūt pats sev, varbūt kādām sen pārrautām saitēm, kuņas es mēģinu sasiet, bet aukla ir par īsu... Es tiešām nezinu, kam es ticu! — Pudiķis aizsmēķēja jaunu cigareti.

— Man patīk, ko tu raksti, — Māra uzlika roku Pudiķa rokai, — bet man nepatīk tas, ko tu saki par savu rakstīšanu!... Tu izliecies it kā zinātu visu, ka rakstniecība tev nav problēma un ka tu visu vari panākt it kā jokojoties...

— Māra, — Pudiķis viegli piesarka, — es visu savu dzīvi esmu rakstījis, esmu uzsūcis sevī franču un vācu literatūru, es neesmu pilnīgs muļķis filozofijā un

studēju teoloģiju — man ir deviņi amati un desmitais — bads... Bads pēc kaut kā jauna, bads pēc patiešības! Es runāju tik lielīgi par literātūru tādēļ, ka es zinu: mana rakstīšana ir nieki — man iespiesti tikai četri stāsti, un es jau iztuos kā „klasīķis"! Katrs jaunatās — kādēļ? Iedomības dēļ! Jeb varbūt tā ir lielība? Es nevienam to neesmu teicis, bet tev es atzišos: tās ir bailes, ka es varētu nekā nesasniegt... Viss, ko es esmu sācis savā dzīvē, ir beidzies aklā ielā — man ir bijis jāgriežas atpakaļ un jāsāk gājiens no jauna! Vai tā tas nebūs arī ar rakstīšanu? Cik reizes man nav gadījies, ka es kaut ko izjūtu, iedomājos un uzrakstu, bet tad — tad es atklāju, ka kāds cits jau to ir uzrakstījis, pateicis un pie tam daudz labāk nekā es pats. Tie iespiestie stāsti, — viens bija šisnedēļas avīzē, — ir tie, kuŗos es nejutu nekādu ietekmi, kuŗos es varēju saredzēt pats sevi. Māra, tu vari man ticēt, es vēlētos sevi redzēt visskaidrākajā spogulī, es vēlētos, kaut manī nebūtu riebums pret savu esamību! Ja es esmu tik ļauni agresīvs pret sabiedrību, tad ne jau tādēļ, ka tā man nodarījusi pāri, bet gan tādēļ, ka es esmu daļa no tās un es vēlos būt ļauns pats pret sevi...

— Vai tu domā, ka es to neredzu?

— Šī atkal ir aklā iela! Cilvēks nevar visu dzīvi būt ļauns, viņam ir vajadzīgs arī labais...

— Un tu domā, ka tāds nevari būt?

— Es nezinu...

— Ir daudzas lietas, kuŗas mēs nezinām, bet kuŗas mēs nojaušam un izjūtam! Vai tu domā, ka es būtu šeit, ja būtu tevī redzējusi, kā lielākā tiesa cilvēku, lielīgu agresīvu pūšļi? Ir tikai nedaudzļi, kas ir ie-

raudzījuši tavu īsteno es — Zemzars, abas vecenītes, Zebiekste un varbūt arī Krauklis. Pārējiem tu esi kā rupucis, kuņam nevēlas pieskarties. Čurksts tikai nojauš, ka tu esi kautkas cits nekā izliecies; viņu saista tavs ļaunums, jo viņš ir vientiesīgi labs...

— Tu gribi teikt, — jautāja Pudiķis, — ka labais pievelk ļauno?

— Vari arī tā teikt, bet ja kādā cilvēkā nav nemaz ļaunuma, tad viņš meklē līdzsvaru, jo dzīvē nevar būt tikai labā! — Māra smaidīja.

— Tu saki, Čurkstā nav nekā ļauna? Vai tad viņš ir svētais? — Pudiķa balsī atgriezās ironija.

— Es nesaku, ka Čurksts savā dzīvē nebūtu darijis nekā ļauna, bet viņa ļaunumā notiekti ir bijusi mūsu velna vientiesība, kas patiesībā nāk no labā...

— Mārīt, — Pudiķis izdzēsa cigareti, — es esmu rūgts tādēļ, ka vēl līdz šim neesmu dzīvojis, es esmu tikai veģetējis — es vēlos dzīvot, bet to nebiju spējīgs darīt pie UNRA's putras katliem vai rotas kopmītnē. Es nevaru dzīvot kā skudra, kuņai ir kāds instinktiīvi mehanisks uzdevums, kuņa neapzinās, kādēļ viņa kaut ko dara... Es ceru, ka viss iņķūs citādi!

— Tevis labad, — Māra atglauda matus no pieres, — es arī ceru...

Vilciens iebrauca pilsētas nomalē. Vēl vienmēr visur varēja redzēt sagrautas mājas. Ielu vidū rēgojās mīlzīgas bumbu bedres, bet šur tur pret debesīm cēlās augsto jaunceltņu skeleti. Dažas mājas bija atjaunotas, un tās, kā zāļu stiebrī izkaltušā pļavā, lika domāt par jaunu dzīvi. Pudiķis noņēma ceļasomas un uzvilka mēteli, palīdzēja Mārai tikt viņas kažociņā. Viņi raudzījās viens otrā un smaidīja.

Lokomotīves svilpe lekliedzās pilnā balsī. Dzelzceļa sliežu tīkls plētās plašumā. Vilciena gaita kļuva lēnāka, un ainas vairs nebija tik steidzīgas. Beidzot vilciens nopūtās un apstājās. Pudiķis atvēra logu un izlecies raudzījās, vai varēs saskatīt abas vecenītes.

Vālodzene un Pīrādziņa stāvēja platformas vidū. Abām ap galvu bija pelēki lakatiņi, un Pīrādziņa rokā turēja mazu puķu pušķīti. Vālodzene to nekad nebūtu darījusi, viņa neatzina šādas „sentimentālītašes”, bet naudu puķēm viņa noteikti bija devusi...

Kad Pudiķis izkāpa uz platformas un palīdzēja nokāpt Mārai, abas vecīņas steidzās viņiem pretim. Pīrādziņa visiem redzamā steigā, Vālodzene it kā pati sevi apsaukdama.

— Sveiki, mīļie! — Māru apkampa Pīrādziņa, kamēr Vālodzene deva roku Pudiķim. — Cik gadus nesam redzējušies? — Pīrādziņas acīs bija asaras, un viņa vēl vienmēr turēja rokā puķu pušķīti, nezinādama, ko ar to iesākt.

— Nav jau nemaz tik ilgi, — Pīrādziņai atbildēja Māra, — tikai pusotra gada...

— Jauniem, kam daudz ko darīt, laiks skrien ātri, arī mums dienas steidzas, bet mēs mēģinām tās padarīt lēnākas — jo ātrāk tās paiet, jo tuvāk nāk pēdējā stunda... — Vālodzenes balsī bija parastais asums, bet arī viņas acīs bija valgums. Un viņas pirkstu gali knibinājās ap pelēkā lakatiņa mezglu.

— Kas to būtu domājis, — Pīrādziņa noglāstīja Pudiķa vaigu, — ka jūs abi mūs, vecas vecenes, atcerēsities...

— Emīlij, — izsaucās Anna, — kā tu tā vari rumāt? Ne Laimnesis, ne Māra mūs kādreiz aizmirsuši, mēs

labi zinājām, ka reiz viņi mūs apmeklēs. Kaut vai lai dzirdētu jaunākās tenkas...

— Krustmāt Anna! — iesaucās Mārīte, — vai tad nu mēs tenku dēļ esam braukuši?

— Mums jau arī nav par ko tenkot! — skumji telca Emīlija. — Dzīvojam kā tādā zārkā... No nāves baldāmiem, bet gaidām, kad tikai kāds nomirs, lai tiktu labāka istaba...

— Runā pati par sevi, — skarbi telca Anna, — es netīkoju pēc citas istabas!

— Daudzi tīko pēc mūsējās...

— Nu, mēs tik ātri nemirsim!

— Krustmāt Anna, — iesmējās Pudlķis, — tu vēl vienmēr tikpat kodīga kā nātra, ir labi dzirdēt kādu runājam savu paša valodu!

— Ja tu domā, es runāju tavu valodu, — Anna no-
deva kontrollerim perona biļetes, viņai sekoja Pudlķis
un Māra, — tad tu maldies! Es kožu, kā jau telci, kā
nātra, bet tu spļauj kā skrāpe! Es jau nesaku, ka tev
nav tiesību to darīt, bet vai tas tev pašam nāk par
labu?

— Vai tu kādreiz esi jautājusi, kas tev nāk par la-
bu? — Ironiski atjautāja Pudlķis.

— Es esmu veca sieva, man vienalga, ko citi ļaudis
par mani domā, bet tev vēl visa dzīve priekšā, un ja
reiz tevi nosauks par ezi un skabargu, tad visu dzīvi
netiksi no tā vajā!

Cetratā viņi izgāja uz ielas. Gaŗām kā dzīves dienas
strauji plūda automašīnas. Kādreiz sagrautās mājas
bija pazudušas, un to vietā pacēlās stikla, dzelzs un
betona milzeņi. Puķes, krūmi un zālāji tām piešķīra
draudzīgu izskatu.

— Daudz kas ir mainījies, — domīgi teica Pudiķis, — bet ir jau arī laiks, laikam tikai manī viss stāvējis uz vietas...

— Nu tad pēdējais laiks, — asi teica Anna, — lai sāktu kustēties. Dzīvi miroņi neder nekam!

— Laikam jau tev taisnība, — Pudiķis ielaida roku kabatā un meklēja pēc cigarešu kārbiņas, — dzīvi miroņi neder nevienam...

— Tas mūsu autobuss! — iesaucās Emīlija un rāva pārējos trīs uz pieturas pusi.

— Mums jāsameklē viesnīca! — Pudiķis atgādināja abām vecīņām.

— Mūsu nabagnājai blakus ir maza viesnīciņa, mēs jums tur sarunājām istabu. — Vālodzene bija domājusi par visu. — Tā nav dārga, un ēdiens arī lēts, jūs ar naudu nedrīkstat šķiesties!

— Mēs to nemaz nedarām, krustmāt Anna! Mums tās nemaz nav... — Mārīte smējās.

— Ko tu te krustmāto, ne es tev kāda krustmāte, ne kas, kādēļ nesauc mani par Annu jeb Vālodzeni, tā taču mani Nordenā sauca! — Anna mēģināja būt skarba, bet varēja redzēt, ka Mārītes un Pudiķa uzruna viņai patīka.

Autobusā viņiem bija jāsadalās. Anna apsēdās blakus Pudiķim, bet Emīlija ar Mārīti novietojās vairākus sēdekļus priekšā.

— Kā tad tev īsteni iet? — jautāja Pudiķis, un samaksāja autobusa vadītājam prasīto naudu.

— Kā vecam cilvēkam var iet? Dzīvo no dienas dienā. Tagad nav neviena cita ko aprunāt kā pašam sevi. Tad nu no rīta pieceļos un sāku iet mājas soli, protams, domās. Trūkst pavarda iekurināšanas, tagad ti-

kaļ jāpagriež poga, nav raibaļu, bērīšu un rukšu. Labi vēl, ka mūsu matrona atļāva turēt kaķi, tad nu Emīlija šo lopiņu kopa, it kā būtu vesels ganāmpulks, bet es jau neesmu labāka. Labi vēl, ka acu gaismā turas, lasu Emīlijai priekšā. Tikko saņemam jaunu grāmatu, abas gribam lasīt. Ir jau arī radio, bet ne es, ne arī Emīlija īsteni labi saprotam vācu mēll... Kad ejam iepirkties, es domāju — eju uz savu klēti, bet šī jau tāda vecenes muldēšana, tev, Laimi, uz to nevajadzētu klausīties!

— Nē, Anna, arī ar mani nav citādi — es vēl vienmēr neesmu beidzis karot, tikai pašreiz es nekarāju ar saviem ienaidniekiem, bet draugiem. Ir grūti izskaidrot manu nostāju, bet daudzkārt es vēlos, kaut būtu palicis uz kāda no dubļainajiem vai sasalušajiem ceļiem vai laukiem, tad nebūtu pašam sev un draugiem jāsasīt zilās pieres. Tad nebūtu jādomā, ka cilvēks, kas atrauts no savas zemes, nav nekas cits kā petrolejas lampas trīcoša ēna, — skalu uguni nekad neesmu redzējis — uz baltas pagātnes sienas. Vienmēr jādzīvo ar izjūtu — man nav nākotnes... — Pu-diļa balss bija nogurusi.

— Ar tevi, tik jaunu gados, tā nevajadzētu būt, un tu arī raksti. Es gan īsteni nesaprotu, ko tu domā, bet ja jau tevi drukā, tad jau būs cilvēki, kas sapratīs, un galvenais, tev tagad ir Mārīte! — Anna atbīdīja no pieres lakatu.

— Jā, man ir Mārīte, bet vai es drīkstu viņu ievilkt savā bezcerības telpā, vai es viņu nepadarišu par tādu pat ļaunuma un agresivitātes pilnu cilvēku, kāds esmu es?

Anna cēlās un teica:

— Mēs esam galā. Kas attiecas uz tavu jautājumu, tu nemaz neesi tāds, kādu sevi iztēlo, tu tikai tēlo kādu nevajadzīgu lomu! Iesim un nekulsim tukšus salmus! Beidz skatīties caur virtuves mazo lodziņu, kuram ir stikls, kam tikai tu redzi cauri, bet leej dzīvojamā istabā ar lieliem logiem!

— Var jau mēģināt...

Visi četri viņi izkāpa pilsētas nomales pieturā.

— Tā ir mūsu māja! — Emīlija rādīja uz kādu modernu celtni ar lieliem un gaišiem logiem. — Tā ir jūsu viesnīca! — Neliels namiņš bija celts it kā Hildesheimas kaulu laužēja nama atdarinājums.

— Mēs steigsimies uz māju vārīt kafiju, — teica Anna, — gaidīsim jūs pēc stundas — istabas ir sarunātas, cerēsim, ka Emīlija ar savu vājo vācu mēli nebūs paņēmusi kaut kādu pažobeli. Samaksāts par tām trīs dienām arī ir!

— Kādēļ? — pārsteigti jautāja Pudiķis un Māra.

— Jūs esat mūsu ciemiņi, un ciemiņi, tāda ir latviešu paraža, godam jāuzņem! Jūs vairāk nerunājiet! Ja jums kādi citi tēriņi, tad par tiem maksājiet paši, bet istabas un ēšana ir mūsu daļa! Mēs taču sakām: Nabadzības dēļ neies lepnumu zaudēt, un bez tam Pudiķis mums vienmēr sūtījis naudu! — Pudiķis mēģināja ko iebilst, bet Anna viņu apsauca: — Nerunā pretim vecākiem cilvēkiem! Mēs jūs gaidām pēc vienas stundas!

Pudiķis parastāja plecus un, satvēris Mārites roku, gāja uz viesnīcu, kamēr abas večiņas rājās viena ar otru. Lalkam jau viena no viņām, pareizāk sakot, Pīrādžiņa bija izdarījusi vai pateikusi kaut ko aplamu.

— Ar ko jums varu pakalpot? — jautāja sārts un

plūkpaurains vācietis. Viesnīcas lekšpuse bija tīra, bet piekrauta visādām grabažām. No liela zelta rāmja, kuŗā kādreiz, bez šaubām, bija karājiem Hitlers, tagad nopietni raudzījās mongoliskā Adenauera seja.

— Mans vārds ir Pudiķis, cik zinu, tad mums šeit rezervētas istabas. — Pudiķis atspiedās pret lielo ozola koka galdu, uz kuŗa gulēja bieza, droši vien jau gadsimtus kalpojusi viesu grāmata.

— Kā ne, Pudiķa kungs, — vācietis smaidīja pār visu seju, — es jums un jūsu kundzei rezervēju vislabāko istabu! Vienīgo ar vannasistabu un skatu uz parku. Jūsu dēļ, — man tiešām prieks jūs apsveikt savā viesnīcā, — es attelcu vairākus viesus. Mana viesnīca nekad nav tukša, un mēs darām visu, lai viesi atkal atgrieztos! Jums tikai jāpiezvana, un viss, ko jūs vēlaties, tiks piegādāts! Vai jūs vēlaties ēst savā istabā vai kopējā ēdamtelpā?

— Mēs neesam... — Pudiķis nespēja pabeigt telkumu, kad Māra viņam spēcīgi ieknieba rokā.

— Tu mani vēl neesi bildinājis, bet es tevi gan! No šī brīža es vēlos būt un esmu Pudiķa kundze! — Māras acis bija desmit velniņi, kuŗi visi dejoja ap smiektu uguni.

— Mēs vēlamies ēst mūsu istabā! — norijis ābolu, laikam jau to pašu, kuŗu Ieva esot devusi Ādamam, sacīja Pudiķis.

— Pašreiz mēs vēlamies glāzi vīna, — pavēlēja Māra, — kaut ko labu un vieglu, vislabāk Mozeles, bet jūs jau zināt labāk...

— Cienījamā kundze, — palocījās vācietis, — es jums personīgi uznesīšu labāko, kādu vien varēšu atrast savā pagrabā!

— Paldies! — Nezin no kurienes bija izniris neliels puika, kas paķēra Pudiķa un Māras somas.

— Vai tu esi traka? — jautāja Pudiķis, kad viņi kāpa augšup pa izmītām ozola kāpnēm.

— Nē, bet es tevi mīlu un gribu, lai tu mani, nevis es tevi, bildini! Tu esi lielākais muļķis, kādu esmu redzējusi! Vai tu visu šo laiku esi bijis aklis? Jeb varbūt tu domā, ka es tikai niekojos un ka man nav nekā labāka ko darīt, kā katru brīvo dienu klimst pa ielām vai nīkt pie „Drūmā”? — Mārīte tagad nesmaidīja, bet smējās.

— Ko tu gribi, lai es daru? Paliestu Vācijā? Lai mēs precamies un es turpinu nīkt rotā vai arī atrodu kādu grāvrāča darbu? Es jau tev teicu, ka braucot pie Vālodzenes un Pīrādziņas es vēlējos dzirdēt kādu padomu. Ne jau, ka es domāju viņām prasīt, bet viņām aiz muguras ir garš mūžs...

Pudiķis un Māra bija nonākuši pie istabas durvīm. Zēns nolika somas un atvēra durvis. Istaba bija liela un gaiša. Pašā vidū, pārklāta lielu dūnu segu, divguļamā gulta...

— Garš mūžs tev padomu nedos! — Māra vairs nesmējās, pat nesmaidīja. — Nav sievietes uzdevums teikt, kas vīrietim jādara, bet ja tu esi tāds muļķis, tad es tev patelkšu. Mēs precēsimies tagad! Es nevēlos, lai tu aizkultos uz Angliju bez jebkādas pienākuma sajūtas! Trīs gadu laikā tu vari iekārtoties un pēc tam saģaidīt mani! Ja mums iznāks naudas, es braukšu brīvdienās pie tevis, gan jau kaut kādu darbu atradīšu, un kad būšu beigusi augstskolu, tad es pārceļšos pie tevis!

— Māra, — teica Pudiķis, pasniegdams izsūtāmam zēnam naudas gabalu, — tu nezini, ko rumā! Kas tā

būs par laulību, ja mēs dzīvosim šķirti? Kāda tam jēga? Un kādēļ mums jau tagad jātēlo laulātie? Jeb varbūt tu esi iedomājusies, ka es kā filmu varonis gulēšu krēslā, kamēr tu varēsi staipīties pa visu gultu? — Pudiļa balsi bija ne tikai nīgrums, bet pat nīknums.

— Nekā tāda es nedomāju, bet vienu es gan gribu zināt — vai tu esi ar mieru mani precēt? Pietiekami ilgi, jau no Nordenas, esmu par tevi domājusi — domājusi, ka tad, ja tev dzīvē būtu kāda jēga, kāds uzdevums, tu būtu cits cilvēks!

Mārīte bija apsēdusies uz lielās gultas. Pie durvīm klauvēja. Viesnīcas īpašnieks ieradās ar vīnu un divām glāzēm. Smaidīdams viņš piepildīja līdz ceturtaļ daļai Pudiļa glāzi un viņam pasniedza. Vīns Pudiķim iespriedās kaklā, bet viņš piekrītoši pamāja ar galvu, un viesnīcnieks piepildīja abas glāzes.

— Es nenoliedzu, ka tevi... es nevaru atrast pareizo vārdu, tad nu jālietā tas pats nolietotais — mīlu, bet tas nenozīmē, ka es biju domājis tevi precēt! — Pudiķis pielika glāzi pie lūpām un nogaršoja malku.

— Es to zīnu! — paceldama arī savu glāzi, teica Mārīte. — Tikai nelaipe ir, ka tu negribi darīt nekā konstruktīva, visu, kas tāds ir, atliec uz nākošo dienu, nedēju vai mēnesi, un kad tas ir pārgājis, tu mēģini to aizmirst. Vienīgais, kas tevī paliek, ir rūgtums pašam pret sevi, izolācijas sajūta un naidis pret sabiedrību, kas tev it kā darījusi pāri! Ne jau tu ko zaudēsi apprecēdamies, ja tu saki, ka mani mīli; vienīgā zaudētāja varu būt es... Es nebaidos, jo es tev ticu! Ne tikai tev, bet mums abiem! — Mārīte piecēlās un piegāja Pudiķim. Viņas rokas uzgūlās vīrieša ple-

ciem, un skats kā rasa iekrita raspodīņa sirdī. — Pudiķi, es tevi mīlu — kādēļ tu liec man tik daudz runāt?

— Es tev to vairs arī neļaušu! — Pudiķis pleskā-rās Mārītes lūpām un viņam likās, ka sieviete izsūca no viņa visu sakrājušos rūgtumu, ka bija vieglāk elpot un ka visam vairs nebija tik asas kontūras.

— Dzersim! — iesmējās Mārīte. — Vai tev ir kautkas, ko gribi teikt?

— Tu esi kā vāvere, — tā jau par tevi domāju, — kas domā par bargo ziemu, kas nāks...

— Kādu ziemu?

— Tagad mēs esam rudenī — trimdā, pēc mēneša es būšu Anglijā un līdz ar to emigrācijā — tā būs ziema! Varbūt mēs tiešām viens otru varam sildīt...

— Ne tikai sildīt, bet iepūst jaunu dzīvību un ticību!

— Ticību pašiem sev!

PIECPADSMITAIS PANTS

— Un tad vienā dienā Saliņa Lī teica, — Vālodzene iebāza mutē kūkas gabalu, — es tagad skaidri zinu, es tikai vēltīgi izšķiežu savu laiku un nolietāju augumu — neviens virsnieks mani neprecēs! Un tā tas bija — viņa apprecējās ar vienkāršu seržantu...

Kafijas galds bija bagātīgi klāts. Maizītes, kūkas, torte, biskvīti un konfektes. Galdu rotāja no Rīgas atvesta Kuzņecova servīze. Tējkarotēs iegravēts A. V. un sudraba cukurtraukā E. P.. Viss, atskaitot mākslinieku gleznas pie sienām un grāmatām platā plauktā, izlikās kā izkāpis no pagātnes.

Patiesībā atšķirība ir tikai izteiksmē un izjūtās, bet šis tomēr ir liels šķērslis...

— Te nu zīrgam jāsmejas! — izsaucās Vālodzene.
— Tu un komūnists!

— Tā nemaz nesaki, — iebilda Mārīte, — vai tu atceries, kādēļ neviens ar viņu Nordenā negribēja runāt? Viņu nosauca par „sociķi”, un tā kā viņš pašreiz lamā trimdas sabiedrību, tad viņu varētu saukt par istenu sarkano pagrīdnieku!...

— Nu tad ēd tomātu maizīti, — teica Vālodzene, pasniegdama maizišu šķīvi Pudiķim, — tās arī sarkanas...

Visi viņi sāka smieties, pēc tam sarunas atkal atgriezās pie Nordenas. Sen aizmirstiem cilvēkiem un notikumiem. Sarunas risinājās. Skanēja smieklī, un dažubrīd sejas kļuva nopietnas.

— Es nekad īsteni nevarēju saprast Zemzaru, — skumji teica Vālodzene, — kā gan cilvēks var tik mierīgi gaidīt uz nāvi? Viņš bija tik gaišs un apskaidrots līdz pēdējam brīdim, ka likās, viņš gāja mājās. Vislielākais brīnums ir tas — viņš neticēja Dievam, un atteicās no svētā vakarēdiena, bet lūdza, lai viņam atnesot pāris rudzu vārpas, uz ko paskatīties. Atradu, un aiznesu; viņš tās turēja rokās, kamēr aizgāju. Kad nabags nomira, viņš necīnījās ar nāvi, to var pastāstīt Mārīte, bet aizmīga. Kaut arī ciešanas bija lielas — viņš visu laiku smaidīja un neizlaida no rokām vārpas, tās bija sakaltušas un saburzītas. Tādas arī lielku viņam līdzī zārkā. Mārīte jau gāja biežāk, es tikai šad tad — man vienmēr bailēs no slimnīcas. Zemzars nekad neteica, kas viņu nāk apmeklēt, tikai smaidīja. Daudz runāja par tevi un vienmēr tikai labu. Pudiķis,

viņš teica, nekad neaizies bojā, viņš būs viens no tiem, kas redzēs Latviju... — Vālodzene uz brīdi apklusā. Tad, nošņaukusi degunu, lai nerādītu savas asaras, teica: — Zemzars tevi mīlēja vairāk kā dēlu!

— To es zinu, — Pudiķis nopurināja galvu, it kā vēlēdamies aizdzīt pagātnes ainas, — bet attiecībās ar Zemzaru es biju savtīgs, es nespēju pieņemt viņa atteiksmes pret nāvi. Es gribu mirt, tad kad vēlos! Viņš padevās liktenim, viņam bija vienalga, viņš nevēlējās cīnīties — arī man nav par ko cīnīties, bet es pretojos, tādēļ ka es pats vēlos pastāvēt! Es gribu lemt par savu likteni...

— To tu izdarīji šodien! — Zobgalība bija Māras izteiksmē.

— Jā, arī šodien, jo, ja es nebūtu vēlējis, tad es nebūtu teicis — precēsimies...

— Klausies, Anna! — iesaucās Pīrādziņa. — Nu kaķis ir izlaists no maisa! Viņi precēsies!

— Vai tad tu to neredzēji, kad viņi izkāpa no vilciena? — Vālodzene mēģināja būt visa zinātāja.

— Te nu tu maldies, — Mārīte piesarkusi atbildēja, — mēs tikai īsi pirms nākšanas pie jums izlēmām...

Vālodzene nebūtu Vālodzene, ja viņa piekāptos.

— Izlemt jūs varējāt tikai pēc trim gadiem, bet ka tas tā notiks, to katrs varēja redzēt!

— Kā tu domā, — jautāja Pudiķis, — katrs varēja redzēt? Kādā veidā?

— Mīļais Laimi, — Vālodzene ielēja viesiem karstu tēju, — kad es sāku brūtēties ar savu Eduardu, jau pēc pāris nedēļām zināja viss pagasts. Es izskatījos tāda, it kā man būtu pleauguši vēja spārni, viņš it kā nēsātu sev līdzī visu manas klētīņas svaru...

— Visi tomēr nerāda, ko jūt vai domā! — smiedamās par Vālodzenes izteiksmi, teica Māra.

— Mīlestību nevar redzēt tikai tādu cilvēku sejās, kuŗi domā, ka viņi mīl, bet patiesībā nezina, kas šis vārds ir! Mūsu pašu Saliņa, kad viņa nāca ārā no baznīcas, likās, ka bija laimīga, bet smaids bija tāds, it kā viņa smietos pati par sevi... — Vālodzene dzēra tēju un atkal un atkal šņauca degunu. — Un tad ar Liliņānu, man nu gan viņu nevajadzētu pieminēt, kad viņa brauca projām — likās, ka viņa brauktu uz savu nāvessoda vietu, bet tomēr smējās, un Džonsons, kas bija kļuvis desmit gadus vecāks, kā rupucis kurkstēja viņai blakus...

— Man Saliņas un Liliņānas ir žēl, — skumji teica Mārīte, — viņas vēlējās tikai materiālos labumus, viņas nedomāja par to, ka ar cilvēkiem, kuŗus viņas izraudzīja, būs jādzīvo kopā gadiem, visu mūžu. Bet Liliņānas nelaime ir mana laime...

— Vai tu varētu tik daudz nerunāt? — diezgan asi jautāja Pudiķis.

— Vai tev vēl vienmēr sāp?

— Jā, man sāp, jo labs cilvēks sevi padara par nekam nederīgu parazitū un noraida visas savas jūtas un vēlmes, atļauj darboties tikai prātam un samocītai materiālai loģikai... — Pudiķis pašreiz būtu vēlējis dzert. Viņa rīkle bija sausa, un domas vēlējās kāda apreibinājuma.

— Manu dieniņu! — izsaucās Emīlija, — jau vienpadsmit vakarā, un mums ciemiņi atļauti tikai līdz desmitiem, matrona šajā ziņā ļoti stingra. Kā jau vāciete, turas pie noteikumiem.

— Tad jau labāk iesim, — teica Mārīte.

— Mēs atkal atnāksim rītu no rīta, bet uz pusdienām jums jānāk pie mums! — noteica Pudiķis.

— Es no matronas nebaidos! — spurojās Anna.

— Es zinu, — atbildēja Pudiķis, — tu nebaidies no paša velna, bet mēs arī esam noguruši, un mums vēl priekšā veselās trīs dienas.

— Ja nu jūs gribat iet, aizturēt jūs nevaru, bet par matronu nav ko raizēties. — Vālodzene piecēlās pirmā, pārējie viņai sekoja.

— Paldies par skaistajām dāvanām!

Māra ar Pudiķa palīdzību bija izmeklējusi Annai skaistu jaku, Emīlijai, kam bija jātaisā pirmā rīta tēja, siltu rītamēteli. Pudiķis pats uz savu roku bija nopircis četras grāmatas un pasūtīnājis, zinādams, ka šis žurnāls abām vecenītēm nepienāk, uz trim gadiem „Jauno Gaitu”. Tad vēl nāca šokolāde un biskvīti, pēdējos Māra bija saņēmusi no Anglijas, un no Čurksta, kas Anglijā tās varēja pirkt un sūtīja dēlam, trīs kārbiņas ar Rīgas šprotēm.

— Jūs jau atbraucāt kā nezkādi bagātņieki, tas man nepatīk, izskatās pēc lielības! — diezgan asi teica Vālodzene.

— Mijā Anna, — veco sievu apskāva Māra, — mums nav neviena, kam mēs varētu kautko dāvināt tādēļ, ka mēs tos mīlam — jūs esat vienīgās. Latviešiem patīk dāvināt — vai tu, Anna, to gribi noliegt?

— Kas no mums, tādām vecām plāpu vācēlēm, ko mīlēt... — Anna atkal nošņauca degunu. Emīlija nekautrēdamās šņukstēja un čukstus teica, glāstīdama Pudiķa plecu:

— Mani mīlie bērniņi, mani bērniņi...

— Mums tagad jāiet! — Pudiķis mēģināja izbēgt no šīs sentimentālās scēnas.

— Jā, mums tiešām jāiet, — piekrita Mārīte, glāstīdama abu večiņu plecus, — citādi mūs izmetīs ārā...

Pie durvīm viņi teica labu nakti. Ārā bija zvaigžņota un skaidra nakts. Daudz vairs nebija ko teikt. Māra un Pudiķis gāja projām pa lelu, kur retās ūdens paltīs spēlējās mēness stari un likās, pat mirdzēja zvaigžņu atstari.

— Tu tiešām mani mīli? — jautāja Māra.

— Tāpat kā diena nevar iztikt bez nakts, tāpat kā debess bez zvaigznēm, pavasaris bez vasaras, tāpat...

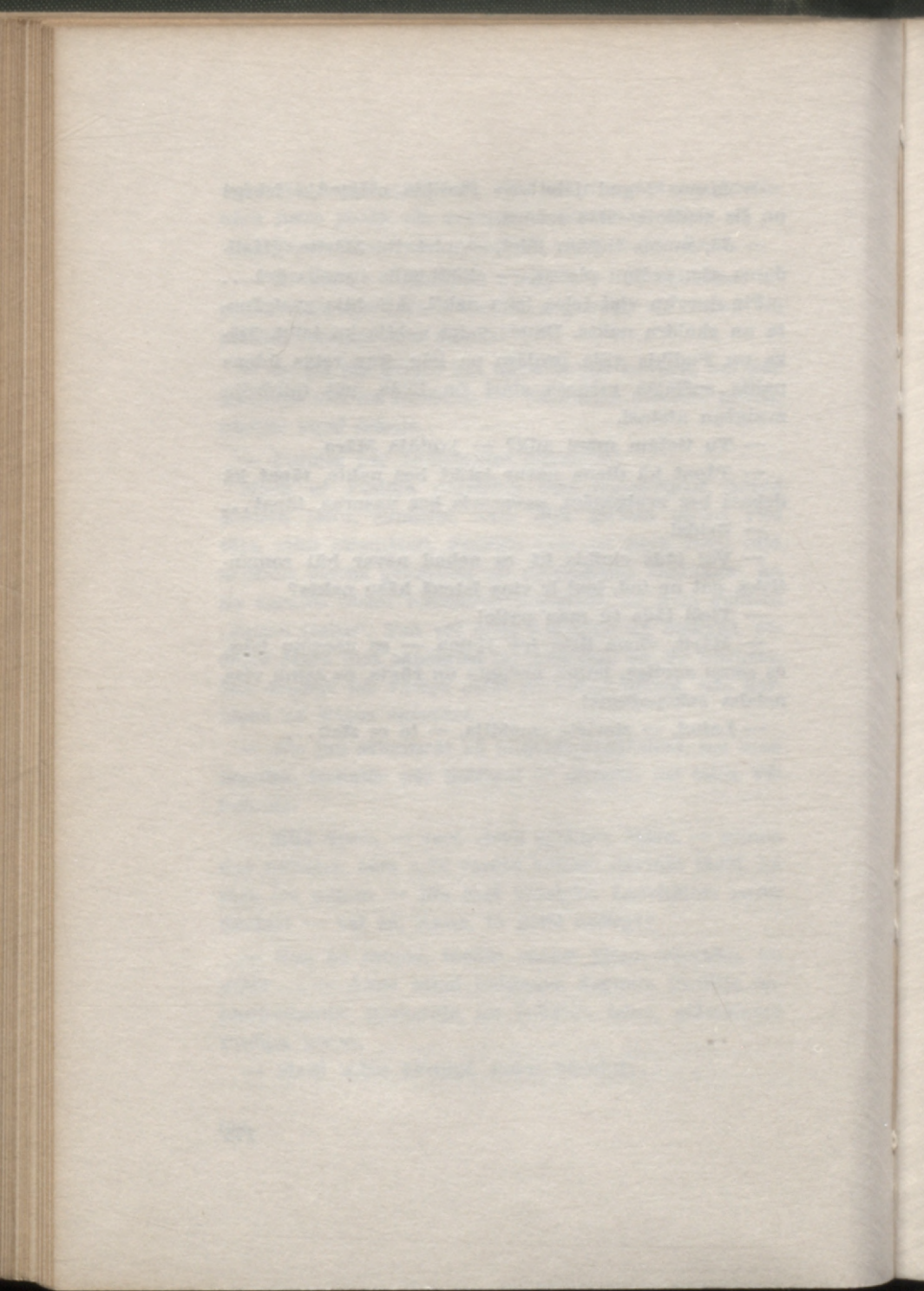
— Beidz!

— Vai tāds ciniķis kā es nekad nevar būt romantisks, pat ne tad, kad ir viņa īstenā kāzu nakts?

— Tieši tāds tu man patīc!

— Mārīt, viena lieta tev jāzina — es neesmu labs, es esmu savtīgs, ļauns, pedants un rūgts, es esmu visa nelaba sakopojums!

— Laimi, — sievietē smaidīja, — to es zinu...

SEŠPADSMITĀIS PANTS

— Un tad, — Pudiķis bija manāmi iereibis, — mēs gājām uzbrukumā. Viss būtu izgājis greizi, ja kādam nebūtu nelaikā gājis vajā šāviņš. Tu vari man ticēt, krievi kāvās kā velni, un kā lai viņi nekautos? Mēs bijām kaņakalpi — viņi bija savas zemes aizstāvētāji! Ir jau iespējams, ka Staļina režīma dēļ viss būtu varējis būt citādi, bet Hitlers savā politikā bija vēl stulbāks. Partizānu skaits auga, un uzbrukuma viļņi sekoja viens otram. Mūs vadīja daudzus gadījumos tikai laime.

— Kāds tad bija iznākums? — ar interesi jautāja Māra.

— Mēs ienaidnieku padzinām no sādžas, jo tas domāja, ka esam vesels bataljons. Kaut arī bijām tikai viena grupa, mūsu uguns kapacitāte bija tik liela, ka...

— Pudiķi, — jautāja Mārīte, un viņas vaigi arī bija piesarkuši no „buļļa asinīm” — spāņu vīna, ko daudzi vācieši ļoti cienīja. Tas izskatījās kā mūsu dzērveņu vai jāņogu limonāde, — vai tev tiešām patika karš?

— Man nekad nav patīcis karš, bet man patika biedriskums un draudzība, kas valdīja, man patika, ka es varēju dot pavēles. Reti man izdevās to darīt, bet man riebās nogalināt, un man vienmēr bija bailes... Es nekad nebiju varonis, man tikai laimējās par tādu kļūt! Karavīri teiktu, ka man bija cūkas laime...

— Kādēļ tu raksti? Lai tiktu valā no pagātnes vai iekļūtu nākotnē, vai varbūt tādēļ, ka mēģini parādīt, ka tu spēj visu? — Mārīte pacēla lēzeno glāzi un lēnām dzēra.

— Ne viena, ne otra iemesla dēļ, — Pudiķa mēle bija mazliet stīva, — tev es to varu teikt — es gribu būt kaut kas vairāk kā nenozīmīga masa, es gribu būt es pats! Tad, kad es tiku valā no alkohola tvana, kad manas domas sāka strādāt sakarīgi — es ieraudzīju sevi tukšuma priekšā, bet šeit jau es laikam atkārtos. Manī bija tik daudz lasītā, un es pats gribēju kaut ko dot... Es neticu Dievam un paradīzei, arī ne ellei, atskaitot zemes virsū, bet es vēlējos dzīvot mūžīgi! Kā es to varēju? Es daudz lasīju mūsu rakstnieku darbus, tos salīdzināju ar cittautu darbiem, un tikai par dažiem varēja runāt kā par interesantiem un lielam rakstniekiem...

— Kuŗiem? — Pudīķi pārtrauca Māra.

— Raini, varbūt Ezeriņu, Čaku un Ādamsonu, pārējie, — atvaino, es aizmirsu Jaunsudrabiņu, kuŗu vēlētos stādīt blakus Rainim, man liekas rakstnieki ar nacionālu jeb propagandas nozīmi. Viens no tādiem — nenoliedzami liels rakstnieks ir Andrejs Upītis. Trimdā es nevarēju atrast nevienu proziķi, kas varētu mani ieinteresēt. Es varbūt varētu no tiem mācīties latviešiem pieņemamu stāstu konstruēšanu, bet ne ideju un filozofisko pārliecību. Es zinu, viss tas, ko es saku, izklausās pēc lielības pūšļa, bet ko lai es daru, ja tā domāju? Dzeja jau ir cita lieta, bet par to tu zini labāk... — Pudīķis atkal papildīja glāzes un pasūtīnāja jaunu pudeli.

— To gan vairs nevajadzēja, — iebilda Māra, — nāk jau tuvu pusnaktij, un rītu sieviņas mūs agri cels...

— Es jau teicu, — smējās Pudīķis, — šī ir mūsu kāzu nakts, un es vēlos, lai tu ar mani iepazītos! Priekā, mana pasaka!

— Vai tad tu raksti, lai dzīvotu mūžiģi? — Mārai bija jāpasmalda.

— Daļēji tādēģ, bet arī tādēģ, ka nekas mani dzīvē neapmierinā, un es vēlos kaut ko radīt — radīt ar savām rokām, kuŗas raksta, un ar savu galvu, kas piebāzta domām un idejām. Ir tikai viena nelaime — es nezinu, kuŗas ir manas, kuŗas aizņemtas no citiem un kuŗās ir laikmeta un mūsu eksistences idejas... — Pudīķis nogaršoja no jaunas pudeles.

— Par to tev nevajadzētu raizēties, katrs rakstnieks runā ar sava laikmeta muti, un ļoti daudziem idejas ir vienas un tās pašas...

— Bet es vēlos būt citāds!

— Kādēļ?

— Tādēļ ka es esmu indivīds, vienpatis!

— Tu esi indivīds, bet ja tu būtu vienpatis, tad tu nebūtu tik naidīgs pret sabiedrību — tu esi ieaudzis sabiedrībā, un tās doma, darbi un noskaņojums ir kā bungu rībēšana uz tavām jūtām un smadzenēm. Tu esi cilvēks — sabiedrības šūniņa!

— Cilvēks var izvēlēties savu vietu pasaulē!

— Tā tu domā.

— Es to zinu!

— Tu esi mīļš muļķis... Vai tu mani mīli?

— Vai vējš mīl koku zarus? Vai klīnīti, pret kurām tas var dziedāt, vai cilvēks mīl zemi, uz kurās viņš var staigāt basām kājām, sajūst rugāju patīkamo asumu un zemes mīklo vēsumu? Es jau tev teicu... — Pudiķis izdzēra savu glāzi.

— Vai tu Anglijā visus trīs gadus būsi man uzticīgs?

— Tu esi mana dzimtene, manas saulainās pļavas un lauki — Rīgas ielas, Daugavas skanēšana un laukumu plašums, tiem esmu bijis uzticīgs visus šos gadus... Ja es Anglijā sapīšos ar kādu citu sievieti, tad tā nebūs neuzticība!

— Kā tad tu to sauksi?

— Par gadījumu, iespēju — gļēvulību, bet nekad par mīlestību!

— Ja es daru to pašu?

— Man tāpat kā tev sāpētu, bet tas nemazinātu manu mīlestību uz tevi...

— Tu tā domā! Lai nu kā, šonakt ir mūsu kāzu nakts! Un es tevi mīlu, kaut tu apgalvo — tu esi ļauns...

Pudiķis pasūtīnāja vēl vienu pudeli „bulļa asiņu”, kuŗa bija jānosūta uz istabu, un tad piecēlies teica:

— Ir laiks, mums jāiet gulēt!

Māra pēkšņi satrūkās. Viņas sejā izzuda pārgalvība un smaids. Viņa sēdēja Pudiķa priekšā kā maza noblijusies meitene. Viņas rokas sakļāvās un ap pirkstu locītavām pirksti kļuva baltī.

— Tu būsi mīļš? ... Es tevi vēlos paturēt, un šis bija vienīgais ceļš, kuŗu zināju...

— Es tevi aizmidzināšu ar mēness dziesmu un pamodināšu ar saules staru... — Pudiķis paņēma Māras roku un veda augšup uz istabu, kuŗā viņus gaidīja dūnu vieglums, bet gultas svešais aukstums. Vai viņi to spēs pārvarēt?

SEPTINPADSMITĀIS PANTS

Pudiķis pamodās agri. Saule kutināja viņa acis. Klusi viņš piecēlās un raudzījās uz Māru. Sieviete izskatījās pēc meitenes. Sega bija noslidējusi no viņas krūtīm, un tās vienmērīgi cilājās kā divas cietas aunēnu pieres, kuņģam tikko sāka dīgt ragi. Mati sajukuši izplētās pāri spilvenam, un ap muti bija smaids, tikpat gaišs kā saules stars.

„Mana sieva,” domāja Pudiķis. Beidzot viņš varēja teikt — kaut kas bija viņa paša, viņš vairs nebija viens.

Pēc Lilljānas viņš bija vēlējies noraidīt mīlestību, bet tā viņam bija uzbrukusi kā negaiss, sagrābusi ļauna, bet likusi augt jauniem sulīgiem zāļu stiebriem.

Šļūcošiem soļiem viņš piegāja galdinām, uz kuŗa stāvēja pusizdzertā pudele. Šampanieša atdarinājums bija pliekans, bet vismaz nopēma pelējuma garšu mutē. Ar glāzi rokā viņš atsēdās smagajā atzveltnes krēslā. Pēkšņi viņam ienāca prātā Pacers. Diez', ko tas darīja? Ja viņš precas, tad, pēc Zemzara nāves, Paceram jābūt klāt!

Kas par nenozīmīgām domām! Viņš pats sevi norāja. Tad jau vajadzēja meklēt arī Indriksonu un pārējos rotas vīrus, bet tā būtu pagātnes rēgu saukšana. Varbūt Paceru...

Māra gultā sakustējās. Aizlika roku aiz galvas, un smaids pārvērtās smieklā. Viņa miegā smējās. Mati sajuka vēl vairāk, un krūšu gali trīcēja.

Pie durvīm kāds viegli klauvēja. Pudīķis nolika glāzi un uzmanīgi atvēra durvis. Izsūtāmais zēns bija atstūmis brokastu ratīņus. Pudīķis iedeva viņam divmarķu naudas zīmi un tikpat klusi iestūma ratīņus istabā.

— Tev nav jābūt tik klusam, jau labu laiku esmu nomodā, tikai gribēju tevi redzēt, tev to nezinot...

— Kādēļ? — Pudīķis piegāja sievietei un noskūpstīja viņas pieri, pēc tam lūpas.

— Es gribēju zināt, ko tu domā...

— Tagad tu zini?

— Jā, tagad es zinu.

— Un?

— Tev šī nakts nebija tikai pārejošs joks...

— Vai tu tā kādreiz domāji?

— Nē, bet es baidījos...

Pudiķis piecēlās un ielēja kafiju, tā bija melna un karsta. Pasniedzis tasi Mārai, viņš apsēdās uz gultas malas. Māra bija savilkusi segu līdz zodam un sūca melno dzērienu.

— Tad tu tikai izlikies, ka mani pazīsti, tu biji gatava spēlēt, kā mēs armijā teicām — par visu banku, nezinādami, vai tavas kārtis ir pietiekami labas, lai tu laimētu?

— Kā lai es to zinu, ja tu biji pirmais...

— To es zinu, mana mīlestība un es...

— Nerumā! Dzer savu kafiju un skaties uz mani!

— Es tevi mīlu.

— Man nekad neapņiks to klausīties!

— Man nekad neapņiks tev to teikt!

— Es to ceru...

Kafija atsvaidzināja un noņēma nelabuma garšu mutē. Acis un galvas kļuva skaidrākas, saules stari izlīkās kā nolaupīta gaisma, kas piederēja tikai viņiem diviem vien...

— Kad mēs laulāsimies? — jautāja Pudiķis.

— Tagad man tas neliekas svarīgi, — mierīgi un ar smaidu teica Māra, — es tiešām zinu, ka tu mani mīli, un tas ir galvenais!...

— Es tomēr vēlos!

— Cik ilgi var paiet?

— Trīs, divas nedēļas...

— Un tad?

— Man šis tas ir ko pārdot. Es atteikšu darbu, un mēs brauksim atvaļinājumā uz Melnmežu vai Harclem, kaut kur, kur mēs varēsim būt divi vien...

— Nē, Laimi! Tagad mums jātaupa — tu vari palikt pie manis, rotā darbu tu vari atteikt un dzīvot pie manis, kamēr Čurksts sapeļna naudu, man ir neliels ietaupījums...

Pie durvīm atkal kāds kļauvēja. Nigri Pudiķis piecēlās. Izsūtāmais zēns pasniedza viņam lielu, biezu aploksnī. Tā bija tik smaga, it kā saturētu kādas ģimenes vēsturi un ciltskoku. Uz balta papīra ar Latvijā mācītu kaligrafisku rakstu bija rakstīts „Pudiķa kungam ar kundzi.” Kad Pudiķis atvēra vēstuli, no tās izbira simts mārciņu zīmes un neliels papīra gabaliņš ar to pašu rokrakstu. Pudiķis lasīja skaļi:

„Mīļie bērni!

Mēs jau varējām iedot Jums pašiem, bet tas būtu saistīts ar stīvēšanos, tagad mēs abas lūdzam to nepieminēt! Latvijā mātes un tēvi deva saviem dēļiem un meitām pūru vai daļu no dzimtajām mājām. Tik daudz mums nav, bet mēs Jums dodam daļu no savas iecerētās mājas — tas ir mūsu pienākums, tradīcija. Jūs nedrīkstat teikt nē! Lai Jūsu dzīve ir laimīga!

Anna un Emīlija”

Pudiķis nevarēja izteikt ne vārda, kā bezspēcīgs viņš nosēdās uz gultas un burzīja rokās naudas zīmes, viņš pat nevēlējās skatīt, cik to bija... Mūsu pienākums, mūsu tradīcija... Šie vārdi skanēja viņa ausīs.

— Mīļās māmiņas, — asarotām acīm teica Māra, — cik varu redzēt, tad tā nevar būt daļa, bet gan viss, kas viņām ir — mēs to nevaram pieņemt!

— Nē, — Pudiķis nometa naudu uz gultas, — mēs to nevaram noraidīt — to mēs nevaram!

— Kādēļ? — Māra izstiepa rokas un glāstīja dūnu

segas gludeno virsmu. — Katrs godīgs cilvēks to darītu, viņas krāja savām vecuma dienām, mājiņa un saimnieču gods bija viņu dzīvēm vakara mērķis. Kas viņām būs tagad? Viņas ir par vecām, lai krātu atkal.

— Mēs, mīļā, viņām dodam daudz ko vairāk — mēs viņām dodam ģimeni! Un kad mēs būsīm iedzīvojušies Anglijā, tad mēs varēsīm domāt par abu vecenišu pārvešanu... Varbūt tādā veidā mēs varēsīm viņām atmaksāt, ne jau ar naudu, bet gan ar mīlestību un sirsnību! Viņas vēlas, lai savās dzīvēs būtu izveidojušas kaut ko jaunu un pastāvošu. Tāpat kā mūsu lauku saimnieks vai pat zemes strādnieks priecājas, redzot savu dēlu un meitu ejot pirmo mājas soli, tāpat viņas priecājas, ka bēdžot viņas atradušas dziļāku jēgu dzīvei nekā tikai savu „kaktiņu un stūrīti” zemes... Bet gan mūžīgu dzīvošanu „savos bērnos”, kaut vai tie tikai iedomāti... — Pudiķis piecēlās un piegāja logam. Stīks bija viegli norasojis. Uzmaniģi, it kā nevēlēdamies izpostīt rāsas rakstus un pillenus, viņš piedūra pirkstu stīklam. Tas bija vēss un patīkams. Pēkšņi viņam likās, ka pirksta gals sajūt ārpaules pukstēšanu. Vai tiešām, pirmo reizi savā dzīvē, viņš vairs nebija „ārpuse”?...

— Ko mēs ar šo naudu darīsim? — jautāja Mārīte. — Vai mums to nevajadzētu taupīt dzīvei Anglijā? Varbūt ar to pietīktu mājas vai dzīvokļa iegādei...

— Nāks laiks, nāks padoms! — Pudiķis atrāva pirkstu no stīkla un pagriezās pret Mārīti. — Galvenais, mēs esam laimīgi — ne tikai tādēļ, ka mums tagad ir pamats, uz kuŗa atsperties, bet mums arī ir cilvēki, kas mūs mīl un pie kuŗiem mēs piederam! Mums ir pašiem sava dzimta! Daudzi runā par asiņu saltēm,

bet vai mīlestības un draudzības saites nav daudz spēcīgākas? Es nezinu, bet man liekas, ka cilvēku attieksmju mistērijā notiecēja loma pieder apkārtnē un ļaudīm, kurus indivīds satiek, ne tikai satiek, bet kurus viņš neapzinīgi veido...

— Vai tu tiešām esi pārliecināts, ka indivīds veido sabiedrību un nevis otrādi? — Mārīte pastiepa kailo roku un paņēma no naktsgaldiņa cigarešu kārbīņu. Aizsmēķēja. — Vai tu esi pilnīgi drošs, ka nav otrādi? Ka tā apgalvo komunisti?

— Kā gan cilvēks var pateikt, vai viņam ir taisnība vai ne? Viņš var tikai izteikt to, ko viņš jūt un arī tad tikai ļoti virspusēji. Ir jābūt ģenijam vai vismaz tuvu ģenijam, lai cilvēka domas, izjūtas un psiholoģiju varētu brīvi izteikt. Ne tikvien izteikt, bet parādīt arī šī cilvēka-indivīda īsteno seju. Tā kā cilvēki, kas apkārt rakstniekam, var būt prototipi, tad viņam šie prototipi jāpaņem, jāsamīca kā māls un jāizveido svečtura skelets, kas lai nesabrukta, bet būtu spējīgs noturēt sveces, nostāvēt un dot gaismu citiem.

— Tu jau runā kā Džoiss! Citiem vārdiem, arī tev rakstnieks ir kaut kas līdzīgs Dievam, kas rada jaunu pasauli, jaunu Ādamu un Ievu?

— Daļēji jau tā ir, bet māls tiek ņemts no sabiedrības — rakstnieks tikai iepūš tam dzīvību un liek šiem cilvēkiem — indivīdiem ēst no atzišanas koka... Atzišanas koks un tā liktenīgais ābols nav nekas cits kā visu trīs cilvēka esamības joslu apzināšana! Un šīs joslas nevar izpētīt citos cilvēkos, tām jānāk no paša rakstnieka! Tādēļ neviens darbs, kas nav personīgs, individuāls, nav liels literārs darbs! Es nedomāju, ka būtu jālauž šķēpi par reālismu vai tieši pretējo sirreā-

lismu, jo manā uztverē sirreālisms nav nekas cits kā rakstnieka paša pārdzīvots reālisms, tikai viņa jūtīgums, viņa pusnomoda sapņi, kas ir tikpat reāli kā Kēlnes katedrāle, tikai viņš šo katedrāli redz savā individuālajā uztverē. Viens tajā saredz cilvēku godbījību pret Dievu, otrs Vācijas visvarenības simbolu, bet ir arī tādi, kas gotiskajā arhitektūrā redz tiekšanos uz augšu, saules spēli logos, torņa zvani ir mūzika brīvībai... Kā lai tev to izstāstu, bet man liekas, ka katrs cilvēks redz citādi un katrs, lai cik reālistisks viņš būtu, pārdzīvo, redz un jūt citādi — tādēļ viss, ko labs rakstnieks raksta, ir personīgais reālisms vai sirreālisms!

— Laimi, — Mārīte domīgi raudzījās dūmu vērpetēs, kas kāpa no viņas cigaretēs, — tu runā kā filozofs, kādēļ tu līdz šim nedzīvoji kā filozofs?

— Tādēļ ka es nezināju, kādēļ dzīvoju... Man nebija pat ne mazākās jēgas, kas es esmu — sabiedrība man bija kā visa ļauna iemiesojums, jo es redzēju to pūstam tikai tādēļ, ka galva bija sapuvusi. Ne jau pašu vainas dēļ, bet tādēļ ka šīs galvas par daudz ilgi gulējušas telpā, kas sakarsēta ar totālitarismu un tam līdzī nākošo neiecietību...

Mārīte pēkšņi sāka skaļi smieties. Izdzēsa cigaretēti un, atbīdījusi matus no pieres, izstiepa rokas pret Pudiķi:

— Mīļais, vai mums tiešām tagad jārunā par filozofiju un politiku? Vai tam nebūs viss mūžs? Nāc tuvāk, es gribu sajūst sev blakus tavu lielo un lielīgo galvu...

— Atvaino, bet kad es skatos uz tevi, manī saceļas vesela jautājumu un problēmu vētra — es jautāju

pats sev: Vai es drīkstu kādu citu ieraut purvā, kuņā es pats esmu? Ne jau tādā, no kuņa nevarētu tikt ārā, bet kuņā vaivarāju tvans, dzelzszāles asums, kas griež, bet liek apzināties, ka cilvēks ir dzīvs, patur viņa prātu un vēlēšanos tur palikt — nevis iet pa lielceļu, pa kuņu gājuši simti un tūkstoši...

— Laimi, — Mārīte vēl vienmēr turēja pretim Pudiķim savas izstieptās rokas, — nāc pie manis, arī man patīk vaivarāju tvans...

ASTONPADSMITAIŠ PANTS

— Par to nerunājiet! — Vālodzene bija izsutinājusi kāpostus, un karbonādes bija pārgūlušas visam šķīvim. — Ja jūs vēlaties mūs pievilīt, ja jūs neesat tādi, kādus mēs jūs redzam, tad nav vērts runāt, bet es nedomāju, ka tas tā ir!

— Krustmāt Anna, — piesarkusi teica Mārīte, — mēs pat vēl neesam precējušies!

— Ko nozīmē mācītāja svētība, ja laulība nav pašu mīlētāju svētība un izjusta? Es zinu, — Vālodzene lekodā apakšlūpā, — es esmu veca, viszinātāja sieva,

plāpa un pie tam vēl lielīga, bet vienu es vēl varu sa-
redzēt — tā ir divu cilvēku saprašanās un mīlestība.

— Mani mīlīši, — sarunā iejaucās Pīrādžiņa, — pat
aklais varētu sajust, ko jūs nozīmējat viens otram.

— Anna un Emīlija, — Pudiķis griezās pie abām
večiņām, — mēs salaulāsimies tikko būsīm atpakaļ
mājās, un kas attiecas uz jūsu dāvanu, tad man, to
pieņemot, ir tikai viens noteikums — ja mums reiz
Anglijā būs māja un, galvenais, bērni, mēs gribam, lai
jūs brauktu pie mums! Pieņemot jūsu dāvanu, jūs
esat kļuvušas mūsu ģimenes daļa, un tādām jums arī
jāpaliek! Jāpaliek! Vienalga, kas notiktu!

Pie nabagmājas durvīm pieturēja kapraču automa-
šīna. No Annas un Emīlijas loga pavērās plašs skats
uz visu nama pagalmu. No lepnām mašīnām izkāpa
melnās drānās tērpti cilvēki. Kādu sievieti ar aizplīvu-
rotu seju atbalstīja divi jauni vīrieši. Vairākas citas
sievass nepārtraukti spēda pie acīm mutautiņus.

— Tie ir vecās Elīzes bērni! — Annas balsi bija ko-
dīgais ironijas balzams. — Visus šos gadus neviens no
viņiem nenāca veco sievu apmeklēt, naudu gan viņai
sūtīja vairāk kā vajadzēja, bet... Ko nu tur daudz
runāt — šo ceļu mēs iesim visi, šis nams taču ir zārks,
kurā leurbtī caurumi, lai varētu elpot un vēl kādu brī-
di padzīvot. Vienu gan es nevēlētos savās bērēs — gau-
dulību un liekulību. Es esmu nodzīvojusi gaŗu dzīvi,
man bijuši bērni un laime, tāpat arī bēdas. Manā nā-
ves stundā es vēlos būt laimīga, un laimi cilvēks var
apzināties tikai tad, kad pienākusi pēdējā stunda. Ja
jūs, mani bērni, nāksit uz manām bērēm, tad nenāciet
nokārtām galvām, bet ar smaidu sejā, jo jūs zināsit —
es esmu aizmigusī laimīga!

— Mijā Anna, — Pudiķis nolika nazi un dakšīņu un raudzījās uz sievieti, — tu pieminēji — gaudulību un liekulību. Man vienmēr ir bijusi pretīguma, pat riebuma sajūta pret tiem, kas ierodas bērēs sarkanām acīm, kaut radniecība vai draudzība tikai baltās ķēves piektā augumā. Tie izliekas, ka viņiem būtu uzbrukušas visas pasaules bēdas, tikai tādēļ, ka „tā pienākas” vai „tā tiek darīts”. Es esmu redzējis šos cilvēkus atstājam bēgu namu: jau pēc dažiem simts soļiem tie pazaudē lomu — tie kļūst tādi, kādi tie šīnī brīdī īsteni ir — priecīgi par to, ka kāda funkcija ir izpildīta. Cilvēki pēkšņi smejas par visu, jo „pienākums” tiem, kaut tikai uz brīdi, atņēma iespēju rīkoties kā tie vēlējas, teikt, ko tie gribēja... Es nezinu, vai es atrodu pareizos vārdus, bet man liekas, ja kādam nomirst vecs radnieks vai arī jauns gados, tad viņam ir jāiet to pavadīt uz pēdējo dusu nevis kā sabiedrisku funkciju kalpam, bet gan kā draugam vai arī varbūt nicinātājam vai pat nīdējam, ar savu īsteno pārdzīvojumu. Kā asaras tā smieklis ir emociju izpauzums, un brīžos, kad kāds ir aizgājis, izzudis uz visiem laikiem, šīm emocijām ir jāatklājas visā pilnībā!

— Laimi, — teica Mārīte, — vai tad katram cilvēkam nav bijāšanas pret nāvi un mirušajiem? Ja kāds ir bijis negēlis savu dzīves laiku, vai tad mums nebūtu jāpadomā, ka viņš ir bijis negēlis tādēļ, ka citāds nevarēja būt? Ja kāds ir labs — vai aiz šī labuma nav slēpies kāds savtīgs faktors? Mūžīgā dzīvība? Radiem un draugiem atzinība — daudzkārt arī cilvēka apslēpta vēlēšanās būt „cietējam” un „svētajam” — es zinu, uz šiem jautājumiem atbildi var dot tikai indivīds pats, bet vai tomēr nav labāk atrast kādu kopēju no-

stāju, un šī nostāja ir cienība pret mirušo? Vai nāves brīdī nevajadzētu, kā to iesaka kristietība, piedot visus grēkus un grēciņus un apraudāt pašiem sevi, jo katram šāda stunda pienāks...

— Ko jūs te nematīes par to nāvi! — Mārīti pārtrauca Emīlija. — Kad nāks, tad nāks! Tās ir lietas, kas biedē, un mūsu gados nāve ir biedēklis, jo pasaulē tik daudzkas notiek, ka mēs nevēlamies aiziet par ātru, un katram mirējam ir sajūta, ka viņš kaut ko zaudē — dažs mīlestību, cits panākumus darbā un kāds cits kautko, kas ir atstāts nepadarīts...

— No kuŗa laika tu tik gudri runā? — kodīgi jautāja Anna.

— Kopš tā brīža, kad apzinājos — mana nāve ir tik tuvu, ka es varētu to ar roku aizsniegt un es atceros, ka man nav nekā par ko skumt, — mīlestību es tagad esmu ieguvusi, panākumi darbā man liekas nesvarīgi, visu padarīt cilvēks nekad nevar... Tātad arī manī ir tāds pats miers kā tevī, bet man ir vienai, kādas komēdijas spēlē pie mana kapa...

— Klausīties, — izsaucās Pudlīšs, — es pats šo sarunu iesāku, bet man liekas, ka mums šis temats jāatmet! Par to katrs cilvēks var runāt tikai pats ar sevi! Labāk ēdīsim jūsu augļu kompotu!

Vēl ilgi pēc pusdienām viņi sēdēja pie galda un dzēra kafiju. Anna un Emīlija stāstīja par saviem mūžiem, par Latviju un laimīgiem brīžiem trīndā.

Mārīte dažubrīd piesarka, kad večiņas plevērsās bērniem un ģimenei. Viņa nespēja atraut savas domas no tā, ka jau pēc kāda mēneša tiks atrauta no Pudlīša. Kā viņš rīkosies, kā dzīvos? Vai viņš neatgrīzīsies pie agrākā dzīves veida? Viņi pazinās tikai īsu

laiku, bet šis laiks bija tērauda rūdišanas laiks — viss bija iznīcinoši degošs, bet viņas pašas un arī Pudiķa „es” bija gājis cauri ēzei — viņiem bija jāņem rokās āmurs, lai izkaltu laimes pakavu, bet vai viņiem abiem bija pietiekami daudz spēka?

— Tad jūs šodien brauksit? — jautāja Anna un ar pirkstu galiem burzīja balto galdautu.

— Jā, krustnāt, — atbildēja Mārīte, — mums ir jābrauc! Mēs ceram, ka pirms Pudiķa aizbraukšanas mēs vēl atbrauksim.

— Mārīt, — Anna uzlīta ar pirkstu galiem uz galda, — tev jābeidz Laimis saukt par Pudiķi!

— Es zinu, — Mārīte atkal piesarka, — es nezinu kādēļ, bet man tik ļoti patīk vārds Pudiķis, ka daudzkārt aizmirstas, ka tas uzvārds...

— Vienīgais un īstenais vārds, kas man ir — ir Pudiķis! — Pats Pudiķis atgāzās krēslā un smaidīja. — Māte, tādēļ, ka viņas dzīvē bija maz laimes, manī saskatīja Laimnesi. Mans tēvs, kas, zemnieks būdams, nevarēja aizmirst savas virsnleka gaitas krievu armijā, vēl vienmēr, pat tad, kad piedzimu es, studēja fon Moltki... Ne Laimneša vārds, ne arī dullais Jupitera vārds ir mans, bet man pieder Pudiķa vārds, un ja Mārītei tas patīk labāk kā citi — es klausīšu arī šim vārdam.

Ilgi viņi smējās un runāja par to, kā katrs ticis pie sava vārda. Tuvojās vakars, un Mārīte ar Pudiķi kļuva nemierīgi. Atvažu stunda ar krēslu un sērām leļīda istabā. Beidzot abi jaunie plecēlās. Atvažu brīdī valrs nebija vārdu. Vecās sievas stāvēja pret balto sienu kā mūžības simboli. Mārīte sirsnīgi noskūpstīja abas, un Pudiķis kaunīgi mēģināja noglāstīt vaļgus, bet ar to

nepietika, un uz viņa pieres uzgūlās abu sieviešu kars-
tās un sausās lūpas.

Viesnīcā viņi samaksāja rēķinu un, izsaukuši takso-
metru, devās uz staciju. Daudz viņi nespēja rumāt, ti-
kai tad, kad atvērās vilciena durvis un dzelzs zirgs ie-
zviudzās, atstājot staciju, Māra domīgi teica:

— Man liekas, mēs viņas abas nekad vairs nere-
dzēsim...

— Kādēļ? — aizsmēķējot cigareti, Pudlīka rokas vieg-
li drebēja.

— Viņas ir pārkāpušas sliksni, tagad tikai atliek
gaidīt, kamēr istabā iestājas tumsa. Tumsa, kuŗā vi-
ņas abas staros...

— Tu domā, viņas gaida nāvi?

— Viņas negaida, bet viņas to saredz un zina, ka
stunda ir tuvu! Es vēlētos kaut spētu viņu pēdējās
mūža dienas padarīt tādas, lai viņas būtu ar seju pret
gaismu un nevis tumsu, bet tas man nav iespējams...

— Par to vairs nerunāsim! Mēs varam būt laimīgi,
jo mēs tiešām esam saņēmuši lielāko dāvanu, kādu
cilvēks var saņemt — mīlestību, kuŗa ir tīra un gaiša.

— Mēs arī esam atraduši viens otru!

DEVINPADSMITĀIS PANTS

Stāvie kalni bija noauguši milzīgām eglēm, šur tur kāda reta priede, kadiķu krūms un sūnas, kuŗas pieglaudās kājām kā saules stars vaigam. Saules stars, kas bija izcīnījies cauri zaru un skuŗu mūdzēnim un sasniedzis zemi, izskatījās kā abstrakta glezna zaļā un zeltainā krāsā.

Nelielais ezeriņš, apaudzis sakropļotiem krūmiem, un upītes, kas gāzās ar jaunības trakumu ezera dziļuma aklumā, izzuda un iegrīma mierīgā ūdens dziļdomībā. Ezeriņa lejas galā iztecēja jauna straumīte, skrēja pā-

ri akmeņiem, izlauztām saknēm un prauliem, šur tur pavizēja foreļu ralbās muguras.

— Ko tu domā? — jautāja Mārīte un pārlicās Pudiķa seja. Kāds noklīdis gaismas stars viņus sildīja.

— Par to, ka pēc trim dienām atlet mans vilciens un ka tad mēs neredzēsīmes vismaz gadu... Šajās trīs nedēļās es esmu pie tevis pieradis, manas domas ir kā ezers, bet kas gan var teikt, ka, atstājot šo dziļuma mieru, tas atkal nekļūs par straumi?... — Pudiķis kožlāja noplūktu egles skuju.

— Tajā brīdī, kad tu vēlies kļūt par straumi, raksti man! Ir dažādas straumes: mierīgas, straujas un arī postošas... Ja tu jebkad jūti atgriežamies tavā postošajā straumē — es būšu pie tevis! Es tikai nedomāju, ka tas varētu notikt... — Mārīte viegli noskūpstīja Pudiķa pieri.

— Vai cilvēks jebkad zina, kas ar viņu notiks? Pašreiz man liekas neiespējami, ka jau tik īsā laikā es braukšu prom un atkal reiz manī būs tukšuma sajūta... — Pudiķis izspļāva skuju un lebrauca pirkstus meitenes matos.

— Tev nav jābūt šāda tukšuma sajūtai! Tu nedrīsti būt postītājs pats pret sevi un arī citiem! Tev tagad ir sieva, divas mātes un tava rakstīšana! Vai ar to nepietiek viena cilvēka dzīvē? Ko vēl vairāk tu gribi? Agrāk tev bija attaisnojums, tagad tev tāda nav, un nemēģini atrast mākslīgus un melīgus attaisnojumus!

Pudiķis pievilka sievu sev tuvāk un lēnām, kā domājot, viņu noskūpstīja.

— Val tu neesi bijis laimīgs, laimīgs šīs trīs nedēļas?

Mārīte un Pudiķis par savu medusmēneša vietu bija izvēlējušies Braunlagi Harca kalnos. Viņi bija apmetušies kādā mazā viesnīcīnā, kur blakus viņiem dzīvoja kāds vecāks vācu pāris, laikam, pēc dažām nenozīmīgām frazēm spriežot, svētceļojumā uz savas laulības sākuma vietu. Laikam jau tieši šī lemesla dēļ viņi Pudiķi un Māru apbēra ar laipnībām un pat mazām dāvanām.

— Es nezīnu, kā lai tev saku, ka biju un esmu laimīgs, ja es nezīnu, ko šī sajūta nozīmē... Viens, ko es zīnu, ir tas, ka es nevēlētos ne brīdi zaudēt no šīm trīs nedēļām un ka es vēlētos, kaut mums nekad tās nebeigtos... Ja tā ir laime, tad esmu laimīgs!

— Vai tu mani mīli? — ķircinoši turpināja Māra.

— Pasaki man, kas ir mīlestība!

— Viss! Tu pats tik daudz runā par mīlestību uz cilvēku, vai tad tu nevari atrast pareizo izskaidrojumu?

— Manām izjūtām pret tevi es nevēlos definīcijas, es nevēlos vārdu — es vēlos tevi!

— Pudiķi, — Māra pēkšņi kļuva nopietna, — gads ir ilgs laiks, un arī tad es tevi redzēju tikai uz pāris mēnešiem, tā tas ies trīs gadus... Vienu es tev gribētu lūgt...

— Ja es atrodu kādu citu sievieti, — iesmējās Pudiķis, — tad man tev nekavējoties jāraksta un jāsa-ka: Mēs tomēr paliksim draugi... Nē, mana vāvere, tas nevar būt un nekad nenotiks, jo — ja arī es esmu pusmuļķis — man tomēr ir bijušas draudzenes, bet nekad es neesmu jutis tā kā tagad, un tu man esi vairāk nekā tikai sleva, kā to parasti saprot. Tu man esi... Jā, kas tu man esi? Vienīgais, ko es varu teikt, ir —

kad es esmu kopā ar tevi, man liekas, ka es raugos uz daļu no sevis, daļu, kuru es nekad nebiju pazinis, bet kura man liek saprast dzīves jēgu un apzināties, ka es esmu dzīvs un eksistēju. Tu man arī devi ko citu — es neieredzēju nevienu cilvēku, bet kopš mēs esam kopā, esmu atklājis, ka katrā cilvēkā, lai kāds individuālists tas arī būtu, ir daļa no manis... Tu man esi devusi manas esamības apziņu! Kā tu to iespēj, to es nezinu...

— Mīļais! — Mārītes lūpas atkal piekļāvās Pudiķa lūpām. Kokos čivināja putni un čakstināja vāveres. Viņi vairs nerunāja, tikai raudzījās koku ēnu rakstā.

Kad krēsla ielīda mežā, kļuva manāmi auksts. Pudiķis piecēlās un, palīdzējies Mārai tikt uz kājām, smiedamies teica:

— Mums jāsteidzas mājās, citādi nokavēsim vakariņas, un mans izsalkums ir tik liels, ka es varētu aprīt pašu nelabo!

— To gan nedari, jo tikai pirms pāris mēnešiem to izspjāvi. — Smiedamies viņi skrēja cauri mežam. Lēca pāri koku ēnām, un Māra pieplūca sauju paparžu.

— Vai redzēji, kā paparde ziedēja? — viņa smējās.

— Ne viena vien, bet vesels lauks!

— Kādā krāsā?

— Zaļā un dzeltenā, pašā vidū — nemlers un prieks — tavas acis!

— Vai manās acis ir nemlers?

— Katrs prieks ir nemlerīgs. Ārēji cilvēks var smaidīt un būt mierīgs kā Buda, bet lekšēji prieks liek trīcēt katrai nervu stīgai. Smaidu ir daudz! Prieks ir tikai viens! Vļolišu — ak Dievs, cik sentimentāli — krāsās prieks! Kā tavās acis!

— Drīz tev nepietīks ar prozas rakstīšanu vien, tu sāksi dzejot!

— Ja mana dzeja tā vēlas?

— Un es esmu tava dzeja?

— Vēlētos, kaut šis izteiciens būtu mans, bet, cik atceros, tad to jau kāds lietojis un es nevēlos atkārtoties, bet nevaru atrast neviena cita labāka vārda.

Meži un pļavas smaržoja vēl spēcīgāk, likās, tie izelpoja visas dienas karstumu. Aiz pakalnes parādījās ciema pirmās mājas.

— Pudiņi, — Māra uz brīdi apstājās, — mēs tomēr esam kā vēji... Val mums vajadzēja precēties? Ko mēs īsteni zinām viens par otru? Vai viss nav tikai illūzijas? Vai mēs pēc gada satiekoties vairs viens otru pazīsim? Vai tev tomēr nevajadzētu palīkt Vācijā? Vai tu domā, ka mūsu sabiedrība tur būs citāda? Labāka?

— Mārīt, es šaubos, vai es īsteni bēgu no sabiedrības... Varbūt tikai pats no sevis! Viss šeit liekas tik novalkāts un nereāls. Dzīve stāv kā māja uz vistas kājas, šūpojas un ligojas. Nav zemes zem kājām! Var jau būt, ka Anglijā arī nebūs citādi, bet es vēlos mēģināt. Visu šo laiku dzīvoju ar degunu mākoņos, smējos par visiem tiem, kuri mēģināja pirkt mājas, iemācīties amatu vai iesākt savu veikalu, tagad man pašam radusies šāda vēlēšanās. Man liekas, ka es tiešām biju pilnīgi aizmirsis, ka cilvēks ir kā koks, kas ar savām saknēm no sabiedrības sūc dzīvību, bet tajā pat laikā dod dzīvību...

— Viss, ko tu saki, ir pareizi, bet es nevēlētos lai tu sāktu domāt tikai par materiālām lietām, tās ir sva-

rīgas tikai tik tālu, cik tās cilvēkam dod iespēju dzīvot un justies droši...

— Katram taču ir savs drošības mērs!

— Jā, katram ir savs drošības mērs, bet tomēr visiem cilvēkiem ir apmēram vienādas vajadzības...

— Vai tu tiešām tā domā? Tu taču zini, ka tas nav tiesa! Pat kokam, ko jau minēju, ir vajadzīgs vai nu vairāk ūdens, zemes vai gaisa! Kā gan varētu būt citādi ar cilvēku? Tu nevarētu dzīvot bez grāmatām, bez mūzikas... Es arī vēlos lietas, par kurām daudzi cilvēki pat nesapņo — šeit jau sākas atšķirība!

Abi nācēji bija nonākuši uz ciemata galvenās ielas. Viesnīca vairs bija tikai nedaudz simts metru attālumā. Māra dīvaini smaidīja, tad teica:

— Visiem cilvēkiem ir vēlēšanās pēc tām pašām lietām kā mums, viņi tikai nav apjēguši, ka dzīvo un ka dzīvei tās nepieciešamas...

— Tu raugies uz cilvēkiem par daudz ideāli!

— Man tā patīk!

— Tu vilsies!

— Ja arī! Arī vilties var būt skaisti...

— Var jau būt...

Ieejot viesnīcas priekšstelpā, viņus abus sagaidīja resna saimniece. Pudlķis bija brīnījies, kā tik resna sieva varēja uzkūņoties no viena kalna otrā. Vaigu sarkanums bija tik spēcīgs, ka varēja saredzēt sīkos asins vadiņus zem baltās ādas. Mute vienmēr smaidīja, bet ap acīm bija vāciska neuzticība. Par vīru viņa nekad nerunāja, bet visai bieži pieminēja meitu, kas bija pazudusi Hildesheimā, uzlidojuma laikā. Dēls strādāja kaut kur pie Hanoveras policijā.

— Jums cieņiņš, gaida jau veselu stundu. Vārdu gan nevaru atcerēties, tāds pavisam savāds... — Saimniecēļ laikam nepatīka, ka viņas tīrajā viesnīcā savīlkās tik daudzi ārzemnieki, bet no otras puses — nauda taču nesmirdēja. Kad Mārīte ar Pudiķi iegāja ēdamzālē, viņi tiešām bija pārsteigti. Pretim cēlās Čurksts, tikai šoreiz tas bija pavisam cits Čurksts. Tas nebija kanaks, ar kuŗu Pudiķis bija stāvējis posteņī val dzēris kopā pie „Drūmā”. Čurksts bija pārvērties par vācu saimnieciskā brīnuma paraugu.

— Sveicināti, mīļīši! — viņš sauca, nākdams abiem pretim. — Dariet, ko gribat, bet es nespēju ilgāk izturēt. Rota tagad izliekas kā koncentrācijas nometne un sardzes stundas kā mūžība. Domāju un kasīju abas ausis, tad nolēmu — braukšu pie jums! Nu jau vaļrs tikai pāris dienas... — Sarokojušies viņi apsēdās pie galda.

— Pāris dienas? Es domāju... — pārsteigts jautāja Pudiķis.

— Jā, es zīnu, bet mēs varam izbraukt tikai pēc trīs dienām, nebīju vēl saņēmis vīzu, aizkavējās, un tagad... Jums taču nebūs nekās pretim pavadīt vēl pāris dienas kopā?

— Notelkti nē! — izsaucās Mārīte. — Labi, ka tu atbrauci, tevi jau arī neredzēšu veselu mūžību, un man tevi jānozvērina — uzmanī Pudiķi!

— Gadījles uzmanītājs! — smējās Pudiķis un, izņēmis cigarešu kārbīņu, gribēja pledāvāt, bet tad aprāvās, jo saimiece nāca ar kūpošlem ēdiena traukiem.

— Kas jauns rotā? — jautāja Mārīte.

— Kas tur var būt jauns? Vīss kā bijis! Pašreiz ti-

kaļ tādš barīņš mūsējo iestājās amerikānos... Es gan telcu — dullle, kur jūs skrīesit, bet šie nekā! Redziet, vecīši sapotējuši, ka tas nākšot visai mūsu tautai par labu...

— Kaļakalpi bijām, un kaļakalpi palīksim! — Pudiķa seja pēkšņi bija sadrūmusi.

— Pudiķi! Tu atkal kļūsti rūgts! — Mārīte lika uz šķīvjiem ēdienu. — Kāda tev daļa, ja kādam patīk kaļot — lai kaļo!

— Tā nu nav, — Pudiķi atbalstīja Čurksts, — kādēļ Pudiķim bija jāvāc savi cālēni, lai tagad nolīktu kaļoti kaut kādā svešā zemē? Tie jau vairs nav letīņi!

— Es nevienu nevācu, ja kāds nāca līdzī, tad tā bija viņa paša darišana, ja gribēja sist pēdu, varēja to darīt uz savu roku, bet ja gribēja dabūt pa spārnīem — varēja arī to! — Pudiķim vairs negribējās ēst. Tikai tagad viņš iedomājās, ka pats bija domājis par iestāšanos amerikāņu armijā. Diezkuļ viņš tagad būtu? Korejā? Kur viņam bija bijusi galva?

— Pudiķi, — Mārīte uzlika roku Pudiķa rokai, — vienmēr ir bijuši algoņņi! Kādēļ lai tādi nebūtu mūsu tautai? Galvenais ir — katram cilvēkam jādara tas, ko viņš vēlas!

— Velns viņu saļina, — Pudiķis tomēr nerimās, — es vēl vienmēr nevaru tādās muļķībās mierīgi noškatīties!

— Bet tu jau pats... — izgrūda Čurksts, bet tad pēkšņi aprāvās.

— Ko es pats? — kā sadzelts ļautāja Pudiķis. Kā Čurksts bija varējis uzminēt viņa domas?

— Nē, es pārdomājos, tas bija kāds cits... — rau-

goties uz Pudiķi, Čurksts tiešām sāka domāt, ka tā bija tikai iedoma, bet ko gan varēja zināt — varbūt Pudiķis tomēr bija kaut ko minējis, kad viņi bija sēdējuši pie „Drūmā”.

— Vai tad nav vienalga? — Mārīte iesāka smieties. — Kuŗš no mums nav gribējis pastrādāt kādu muļķību?

— Cik tad viņu bija? — jautāja Pudiķis.

— Vienpadsmit, visus pieņēma, bet bija arī dūšīgākie veči! Tādi, kuŗi nebaidās ne no velna un kuŗiem nav daudz ko zaudēt...

— Vai tad dzīvība nav nekas? — Mārīte atkal kļuva nopietna.

— Mārīte, — Pudiķa vietā atbildēja Čurksts, — viņi uzskata, ka dzīvību pazaudējuši jau pirms gadiem...

— Varbūt tā arī ir? ... — Pudiķis atstūma šķīvi un lēnām dzēra vīnu.

— Ir nu gan par ko runāt! — Kā pēkšņi atjēgusies, teica Mārīte. — Būsim kopā tikai pāris dienas, un mums jārunā par mirstošiem vai nomirušiem... Brr! Labāk pastāsti kaut ko jaunu!

— Cita nekā jauna nav, tikai „Drūmais” nodevis policijai garu sarakstu ar to vārdiem, kuŗi vēl vienmēr nav samaksājuši — galvenais vainīgais ir Jānis Tupunturies, bet „Drūmais” nevarot atcerēties, kāds izskatās, visi „melnie” esot vienādi...

Pudiķis pēkšņi sāka smieties un piepildīja glāzes.

— Kā tad ar Pēteri Plesītpēdu? Vili Paņemvagu un Robertu Sarinskaķepu?

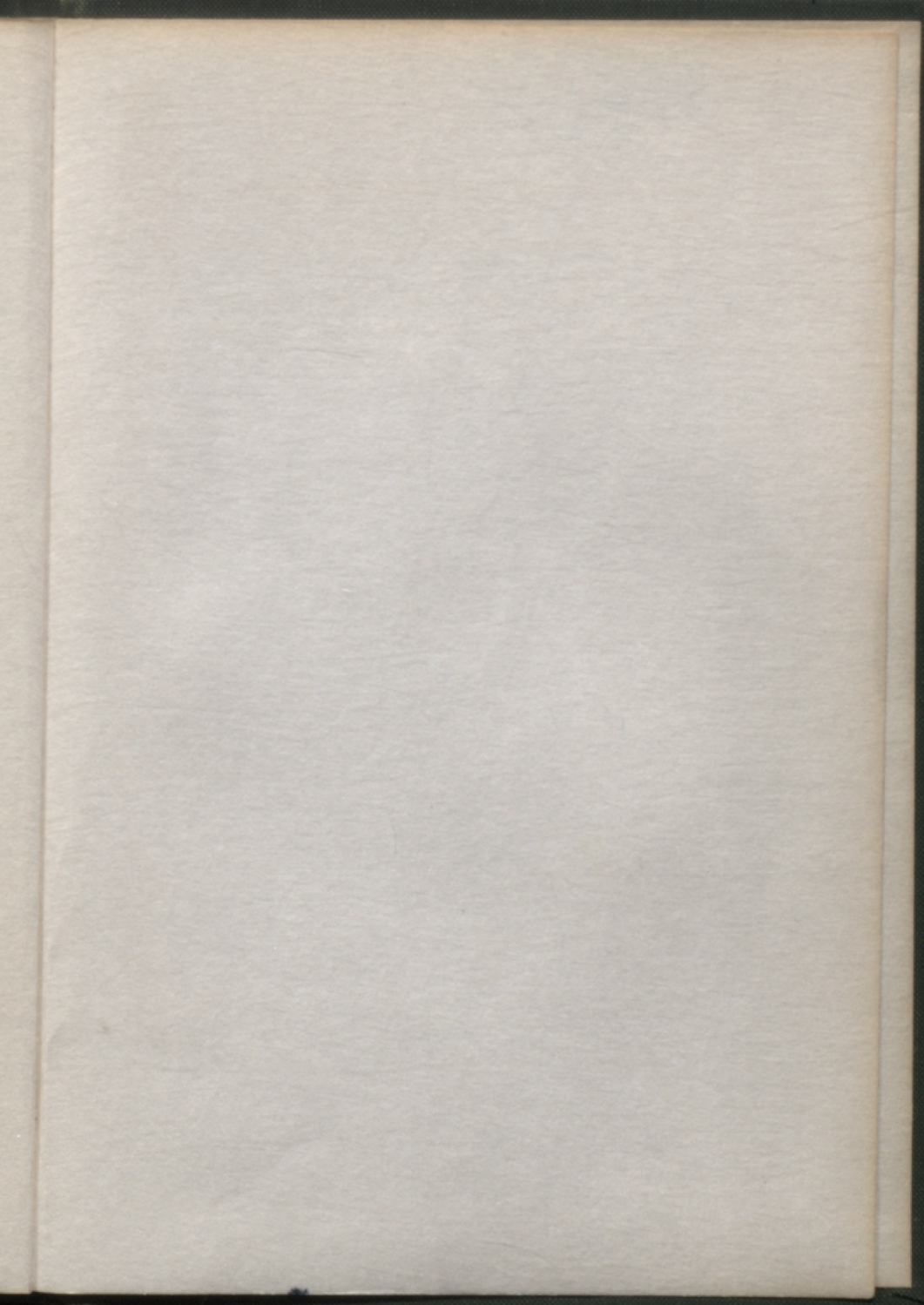
— Meklē jau visus, bet rotņiks tikai purinā galvu,

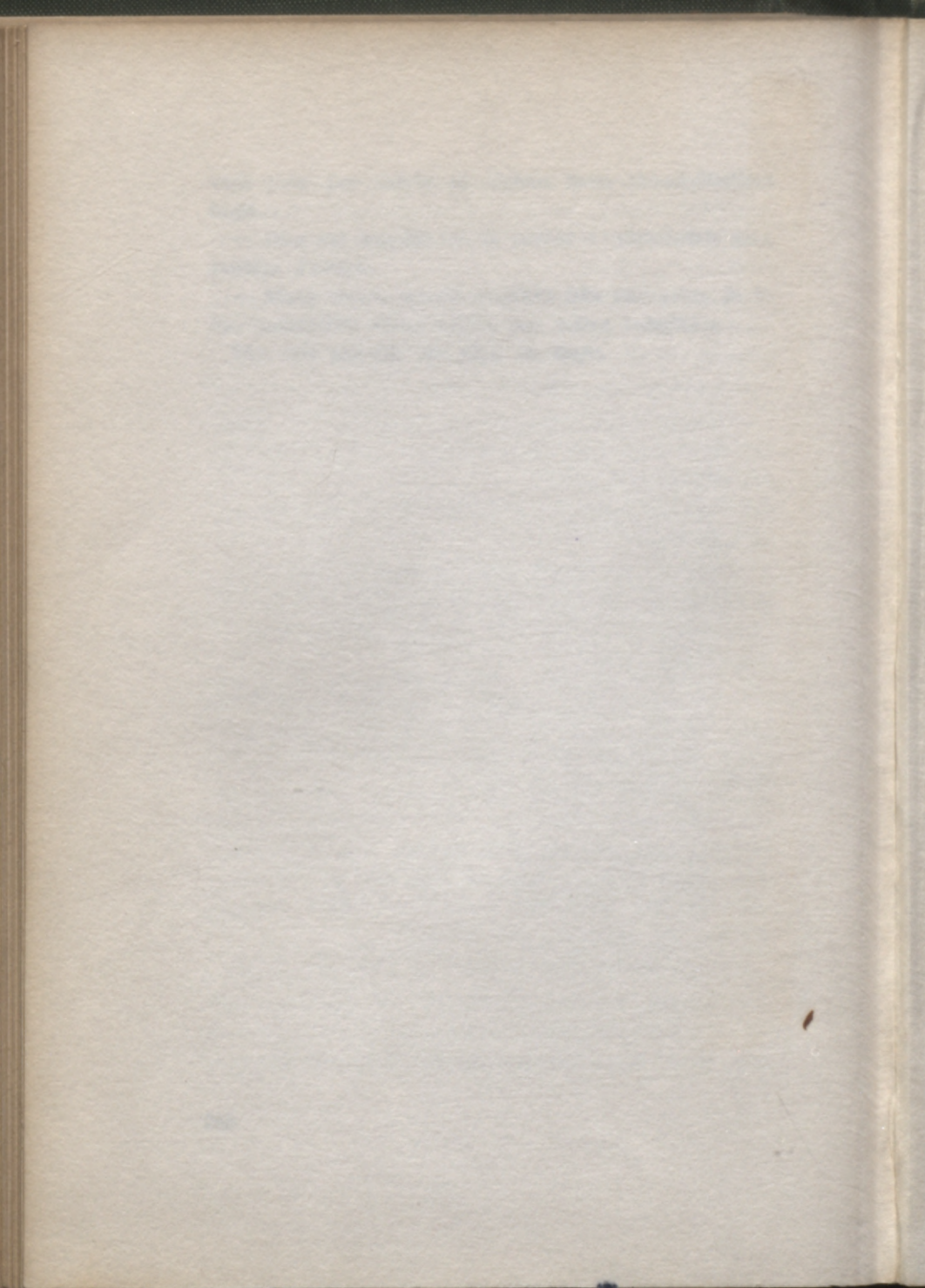
viņš pats jau dzēris ar visiem šiem kriminālistiem kopā...

— Diez vai Anglijā arī tā varēs? — piemiedzis acis, jautāja Pudlķis.

— Mans vecais mums novilkta ādu pār acīm, ja tikai padzirdētu vienu vārdu par mūsu izdarībām...

Visi trīs piecēlās un gāja uz izeju.

20.

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0305066088

